

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Opusculum De Germana Doctrina R. P. Thomæ Tamburini Societatis Jesu.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

GERMANA DOCTRINA
REV. P. THOMÆ
TAMBURINI
SOCIETATIS IESV;
ADVERSUS IMPUGNATIONES
REV. P. VINCENTII BARONII

JESUS MARIA.

OCCASIO SCRIBENDI, ET
intentio Authoris.

1. **P**ATER Vincentius Baronius in Theologia Morali, quam scribit adversus laxiores Probabilitates, præsertim contra Caramuelem, Anonymi nodos in P. Marconum, Theophilum Raynaudum, & Amadæum Guinenium, ut Theophilum carpat, inter cetera eundem reprehendit *disp. p. sect. 5. art. 2.* quod Opus in Decalogum R. P. Tamburini Concivis, & Præceptoris mei approbaverit, & commendaverit, præfixeritque dicto Operi in præfatio Lovanii 1659. & iterum anno 1665. hæc verba.

2. Opus R. P. Thomæ Tamburini in Decalogum, post accuratam Theologorum recognitionem, ammentibus majoribus, in Italia cūsum, dignum est, iteratō cūdi, ob doctrinæ soliditatem, & in explicandis nodis conscientie perspicuitatem. Idem videtur de Opusculis quibusdam moralibus expositioni Decalogi annexis. Neque vero Author à sola doctrinæ soliditate, & res dubias exponendi dexterritate, in his lucubrationibus commendandus est; Sed etiam quia bonis moribus in eisdem exquisitè consuluit. Lugduni in Collegio SS. Trinitatis 9. Febr. 1658.

THEOPHILUS RAYNAUDUS Soc. Jcf.

CAROLUS DULIEU, Soc. Jcf.

3. In ipso vestibulo (da veniam, lector, ut id non taceam) adverte calumniam contra R. P. Theophilum: nam cur Baronius non attulit alias approbationes eidem Decalogi affixas? Nolo hic transcribere commendationes Patrum Soc. JESU, quos Janseuistæ suspectos omnes habent, sed viri eximii ex Minoribus de observantia Reformæ, dumtaxat, cujus testimonium datum Venetiis, ubi primo excusum est dictum opus in Decalogum, est hujusmodi; & in eadem pagina, in qua refertur Theophili approbatio, rescriptum apparet, & tamen de eo magnum Baronii silentium; illud interim Theophili increpans totis buccis.

Mandatis parens Reverendiss. P. Ambrosii Fracassini Quæstoris Gen. Venetiarum recognovi expeditam explanationem in Præcepta Decalogi R. P. Thomæ Tamburini. Legendo, & electa perpendendo, animo sublebar, admirans Opusculum, paucis, plurima continens; quod nedum difficilia extricata; verum inutilibus rejectis, ut illa quæque aliis dispersa, affluenter, & quod plurimi valet, tunc collecta refert. Unde quæ corripere minime, ac, quæ discere, utique excepti. Quapropter veluti opus solerter elaboratum, in nullo offendens, pluribus favens, omnibus conducens, & quod suum sapit Auctorem, dignum, ut lucem obineat, judico, & sideo, & essigio. Datum in nostro S. Bonavent. Venetiarum Cenobio, ultimo Aug. 1653.

Ego Fr. AGIDIUS DE MELO, Minor de Observ.
Refor. Lector Gen. S. Theol. Diffinitor, ac
Sancti Officii Vener. Consul.

5. Cur item non meminit Approbationis relatæ initio ejusdem Decalogi reimpresi Inulul in Belgio anno 1660. quæ est breviuscula, & facile poterat in loco notari, cum illam, ex ea conjectura colligam, quod ipse Baronius viderit, quia hujus Belgicæ Impressionis Dedicatorem citat. *disp. p. sect. 2. §. 2.* Approbatio autem est hujusmodi. Hoc idem Thomæ Tamburini à Societate Jesu Sacerdotis, Opus eximium, perquam utiliter imprimendum, censui.

MATHIAS NAVÆUS Theol. Doct. Can. Tornac.
Librorum Censor, 20. Febr. 1660.

6. Verum encomia hæc, & plura alia, (utpote extra Institutum meum) negligamus, Quod ego in hoc opusculo intendo, benigne lector, non est, Theophilum sapientissimum inter nostri sæculi viros vindicare; aliis me sapientioribus id relinquo; sed mei Præceptoris doctrinam tam injustè insinuatam, in sua germana luce legentibus offerre, tenebrasque, quas offundit prædictus Baronius, ab oculis minus eruditorum (sapientes enim mea opera non indigent) amovere. Nec per prolixas Disceptationes id facta mihi opus erit. Domi habeo, domique nascuntur, quæ rem expugnabunt. Omnia enim luce clarius patebunt, si conferam dumtaxat
id

id, quod cavillatur Baronius cum eo, quod scribit Tamburinus. Admireris, prudens Lector, qua fronte aut deat quispiam aliquem carpere, quasi quid noxium is dixerit, excutendo partem. (non vero totum) ex iis, quæ reprehensus cum prudentissimis limitationibus, commodissime explicationibus docet; in qua fronte addat subinde aliquid de suo, parum scilicet, in referendis sententiis, de necessaria fidelitate laborans. Non te diu morabor, iam absque longiore proœmio operam aggredior.

Sed prius lege hic, probe & dictoria, quæ Baronius prefert adversus innocentem præceptorem meum, ut scilicet quò animo affectus is cum illo agat, ne sis nescius.

PROBRA, ET DICTERIA BARONII in Tamburinum.

A pag. 71. ad paginam 83. in titulo, & sæpe. *Laxitates Tamburini, laxitates Tamburini, &c.*

Disp. prima sect. 5. art. 1. pag. 71. Opus Tamburini in Decalogum auctas exaggerat, quo habet OMNIVM Authorum liberiores, & periculosas opiniones.

Ibid. § 2. pag. 73. Ego sanè si ita (ut Tamburinus) de abdicatis, aut ad minus diminutis divine legis præcipuis partibus sentirem, aut scriberem, viderer illam ex Scriptura sententiam: Væ qui dicitis bonum malum.

Ibid. pag. eadem. Relate opiniones (Tamburini) adeo à sensu totius Ecclesiæ, ab æquitate humana, & à reverentia in legem divinam aliene, ut ex Curatis (Parisensibus) unus doctissimus in illas librum meditaretur, titulo ANTIDECALOGI cum hoc versu: Tempus faciendi, Domine, dissipaverunt legem tuam.

Ibid. pag. 74. Cum Curati Parisenses obtinuerint prohiberi Apologiam Casuisticam, frustra fore, moment tot Episcoporum censuras, & Facultatis Parisensium, summiq; Pontificis decreta, quæ perniciosissimos errores, quibus sciet ille liber, damnarunt, si pari audacia liceat, eosdem errores etulgarè, & mutatis Authorum nominibus interpolare, id verò commisse, editione Tamburini Operis in Decalogum Lugduni facta, cuius plura exemplaria Parisios delata sunt, nec solum damnatos Apologia errores eo libro contentos propugnari, sed addi atrociores, qui adeo ab omni æquitate, & pietatis sensu abhorreant, ut unus videatur scopus huic Authori (Tamburino) constitutus; nempe, comprobare, in quam cecitatem devenire possit mens humana, ubi relicto Fidei, ac traditionis lumine, ac tramite, suis se permiste cogitationibus abripi. Conqueruntur (videm Curati) non partem Religionis eo opere laceratam, sed totam funditus everit, &c.

Et paulo post. Illud etiam (videm Curati) conqueruntur legibus Ecclesiasticis, his maxime, quibus ieiunia instituntur, aversi pudendis, & ridi. uls (Deus me adiuvet. Ubinam in gravissimo opere Tamburini sunt hæc pudenda, & ridicula?) Denique principia constitui iis corruptelis inducendis, & excusandis, quæ adeo latè pateant, ut nullum scelerum genus adeo insolens, & horrendum, quod his regulis defendi, & honestari nequeat.

Quare, ut moderatius, quam ferat rei atrocitas, loquantur, verissime pronuntiant, huiusmodi Ethicam (Tamburini) tanto studio per totum orbem sparsam minime Christianam esse, quandoquidem hominis Christiani bonam mentem extinguit; nec Hebraeam, ac Pharisaicam, cum procul abiciat, quam Iudæi summe colebant legis litteram & externi hominis probitatem, quam Pharisei præferebant; nec debere Philosophicam, & humanam dici, cum infensa sit æquitati naturali, Fidei humana, & sensui communi, quibus Philosophia humana, ut certis regulis, adhæret; nec Ciceronem, au Politicam esse censendam, cum Societatis humana fundamenta convellat; & qua huiusmodi Ethicam admittent Regna, & Imperia, brevi, depulsa omni lege, & fide, mutis Civium odiis fraudibus, & cadibus sint peritura: Quare nullum aliud superesse, quo munceperit, nomen, quam illud Iacobi. Non est ista sa-

piencia de sursum descendens, sed terrena, animata. Hæc Curati Parisenses de opere Tamburini.

Ibidem eadem pag. Summus Pontifex sua censuræ, ne damnavit Apologiam (illam Casuisticam) quæ malis causis, minusque licenter agit, quam Tamburinus.

Ibidem pag. 76. Inde vides, eruditè Lector, quò tantum Tamburinus promoveat probabilissimam iuræ, & vulgum Theologorum, saltem Societate, probabilissimæ legi, extra omnes, ne dum veritatis, sed etiam similitudinis veri fines, periculosus laxasse.

Ibid. eadem pag. Tamburinus aliorum consilia, & labores corrumpit.

Ibidem pag. 77. Quid ad hæc Tamburinus? Nulli istos qui insinuant Authores moratur: uno eandem ac principii saltu transiit hos quatuor gradus ab illis accensuratos, & veluti aggeres ad legis, & salutis defensam oppositos hominum cupiditatibus, uno impetu amittit, & deturbat.

Ibidem pag. 78. Quis non obstupescat, ista doceri tanta fiducia, & assecuratione, ut Tamburinus nihil dubitet certiora asserere, quam ut sua discussione indigant, & habuisse laudatorem (Theophilum) qui scripsit ea sua Theologia basi exquisitè Tamburinum bonis moribus consuluisset.

Ibidem pag. 79. Ne mireris Lector Tamburinum à ceteris omnibus in sua probabilitate constituendo, distans, cum nec secum conveniat. Nullum est certius falsi argumentum, quam à se ipso discentire. Non caret hoc virum Tamburinus, & cum ferè omnes deseruerit, sibi ipsi respondat, ut inde agnoscat omnes, quam periculosam sit, hanc ducentem sequi.

Eadem disp. 1. sect. 5. art. 3. §. 13. pag. 91. Sed multo liberalior, & laxior Tamburinus, videtur suæ se ipse fuisse, ut quæ præcesserant Authorum laxitates, omnes superaret.

Et paulo post. Nec dubito quin (Tamburinus) vult videri, quasi in laxandis conscientis gloriam, & singularitatem affectasse.

Hactenus Baronius falsissimè, ut sequens opusculum legenti patebit.

Hæc autem volui simul colligere, ut si quid in consequentibus sese offerat feverè à me dictum contra adversarium, videat Lector, comparatione facta cum iis, quæ ille contorquet, quam parce ego egerim cum ipsis, quam liberè ipse contra præceptorem meum,

CAPVT PRIMVM

Congeries sententiarum, quæ Tamburino imputantur.

1. **V**bi Baronius modo relatam Theophili approbationem damnavit, ut damnationis testimonium ostenderet, in medium profert disp. 1. sect. 5. artic. 1 §. 1. fol. 71. Propositiones non paucas, quasi à Tamburino in suo Decalogo scriptas, atque à Theophilo perperam approbatas. Et profecto eo modo, quo Baronius, ut plurimum, illas refert, censurandæ omnino essent; verum, ut eas Præceptor meus docet, nonnulli maxime commendandæ.

2. Affirmamus ergo prius integrum Paragraphum, in quo veluti unico contextu ab Inpugnatore illa, proet ipsi placuit, hoc est infideliter traduntur; nam deinde eadem erunt à me separatim distinguendæ, & cum germana Tamburini doctrina conferendæ, quo pacto, studiosus, nullo negotio, unius veritatem, vel alterius falsitatem, assequetur.

Baronius a. llo. §. 1. sub hoc titulo. (Necesse caris laxitates Tamburini) sic eas proponit.

3. 1. In primis omnimodum securitatem asserit lib. 1. in Decal. cap. 3. §. 3. nullibet opinari, etiam tenuissime probabilissimè,

probabilitatis, quam sequeris unius Authoris suffragio fultus, omisso ratione, communi, etiam in articulo mortis.

II. Præcepta Charitatis, Fidei, Spei, Cultus Religionis, ætæque Virtutum inter Christianas præcipuarum omnino tolli, aut quod perinde est, vim illis auferri, vel unum actum amoris Dei per totam vitam exigendi, etiam instante morte; quod verbis expressis tempus, & momentum non designent quo illi actus sint eliciendi, aut viæ Christianæ prima institutione, aut illius progressu, aut ad finem.

III. Et quam Christus vult esse perpetuam, & nunquam interruptam ad Deum Patrem orationis necessitatem ferè negat.

IV. Et inter orandum, liberam mentis distractionem permittit, etiam dum interis Sacram.

V. A quo eximit eos, qui avidius lucro inbiant, quod illis periret, si ad Missam accederent.

VI. Quid putas alia præcepta curaturum, qui parum pensi habet omnium maximum Charitatis in Deum, Orationis, & Cultus divini?

VII. A ieiunij lege eximit omnes artifices, & ferè coniugatos.

VIII. Officium celendi Patrem filiis remittit; si probabiliter putent, matrem coniugis fidem non admodum sanctè servasse, & se ex adulterio putasse nasci.

IX. Indulget etiam illis ius inveniendi matrimonium cum dispari, Patre in consilio, & invito.

X. Permittit vota paternæ mortis, ut vacuum hereditatem adeant.

XI. Nec minus liberalis est in Reges, quam in Privatos; dat illis ius belli, si aliqua illis faveat probabilitas ex iure in eum, qui parem, aut maiorem habet probabilitatem rei possessæ adimendam.

XII. Habet etiam rationem subditi: eximit illum à reſtigali, cuius non habet competentem æqualem.

XIII. Non sunt expertes eius liberalitatis, & Beneficentiarum Indices. Quia omnia profert ex inexhausto Probabilitatum Theſauro, & Promptuario.

XIV. Inde asserit, illis ius verum omnium, quatenus apud ipsos movetur, ut visum fuerit, abdicationis, & adiudicationis; quam vendere quæ velit, cum sit gratuita, & arbitraria?

XV. Qui adeo largus est in Iudices, non est parcus in fures, & in reos; permittit, instante gravi necessitate, cuique non solum propria occultare bono publico, sed etiam aliena surripere.

XVI. Si reum vitæ, & carceris tedeat, potest, illo auctore, sibi falsum crimen imponere, morte mactandum.

XVII. Potest idem in testem iniquum, idque citra omnem iniustitiam; imò citra culpam mortalem, & forte etiam venialem.

4. Advertis, quantum scelerum auctorem facit Tamburinum Baronius? Si quis imagine auctoritatis viri parique virtutis in civitate aliqua degeret, ob multa in Reipublicæ bonum præclare gesta, notus omnibus, ac Somanis, Mediis, Infimis apprime carus: adisset autem inibi quispiam eius illustri viri invidus æmulator (cuiusmodi bonorum hominum oppugnatores deesse nunquam solent) qui late per urbem disseminaret, illum esse homicidam, adulterum, incestuosum; Quis rogo, vel ex numero plebis, non sanctè iuraret, hunc mendacem esse, & calumniatorem, quique in hunc ferè modum non exclamaret? Ergone tantæ virtutis, atque innocentie vir, in quo tot annos, ne levem quidem vitæ labem animadvertimus, imò Angelicos mores admirati sumus semper omnes, homicida, adulter, incestuosus audiet? Apagæ tanta hæc scelera in virum optimum contrita, esse nimis manifeste calumnias, putandum est. Profecto, simile quid de meo præceptore (date Amanti veniam, lectores) sic proferam disertè.

Tamburinus adeo ab ipsis penè incunabilis pius, ut vix decimo sexto ætatis anno coopari in Religiosum Societatis Jesu Ordinem obtinuerit; adeo doctus, ut

Rhetoricam, Philosophiam, Theologiam Speculativam, & Moralem per annos pluraquam viginti in Panormitano, ac Missanensi Collegio, atque, in hoc, studiorum Præfectus, cum plausu, docuerit; Adeo prudens, ut ex Superiorum imperio Collegium Caltanissetense, Montis Regalense; Missanense, Panormitanum gubernaverit; Rursus adeo doctus, & prudens, ut à tota Sicilia Provincia, ad gravissima negotia Congregationis Generalis Societatis Jesu Romæ pertractanda, electus fuerit; Præterea, adeo doctus, prudens, & pius, ut in Tribunali Sacræ Inquisitionis huius Regni Qualificatoris, & Consultotis munere fungatur; Tamburinus, inquam, tantorum scelerum, quanta Baronius, uno firmè spiritu, accumulatur, Reus erit? Apagæ. Calumniæ hæc calumniatorem nimis aperte condemnant. Sed, quæso, ne verbis, & amplificationibus exultemus? dividantur prædictæ imposturæ, & ex uno multa facientes, singula Baronij dicta cum germana Tamburini doctrina conferamus.

CAPVT II.

De Qualitate Probabilitatum.

1. BARON. IN primis omnimodam securitatem asserit (Tamburinus) lib. 1. in Decal. c. 3. s. 3. cui libet opinioni, etiam tenuissimæ probabilitatis, quam sequeris, unius Authoris suffragio commissa tutiore, communi, etiam in articulo mortis.

2. Vides, quam ieiunè, quam indistinctè & sine explicatione ulla hæc refert Baronius? Ad, nunc Tamburinum, & eius germanam Doctrinam agnosce.

TAM. Num. 3. Jam vero, qui aliud operatur (ait lib. 3. in Decal. c. 3. s. 3. n. 3.) motus ex opinione probabilis, bene operatur, & sine peccato; quia in humanis, ut cum prudentis, quæ est certa regula humanarum actionum, operamur, non nisi probabilitas necessario requiritur. Id quod via certum est, & ita à Doctore viroque Sanchez l. c. Caltrop. tom. 1. tr. 1. d. 1. p. 2. Valq. p. 2. d. 62. c. 4. n. 8. M. roll. tom. 1. d. 3. c. 4. d. 1. & novissimè Bardi contra Philalet. de cons. d. 4. c. 10. comprobatur ut nostra discussione non indigeat, etiam opinione probabiliori relicta ex Caltrop. loc. cit. Joan. Sanch. d. 42. num. 12. etiam omisso tutiore ex iisdem ibid. etiam communi iuxta Caltrop. l. c. n. 1. Tom. Sanch. l. 1. in Dec. c. 9. num. 9. etiam in articulo mortis cum Joan. Sanch. d. 19. num. 8. Pasqualig. Dec. 27. quia dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, iuxta Pasqual. dec. 20. Bassit. Franciscum de Amico apud Bardi l. c. cap. 13. modo à probabilitatis finibus non excutitur, ut explicabitur mox num. 11. sine, cons. aliquid agimus, semper prudenter agimus. Neque obstat, quod in dubiis tutior pars sit eligenda, nam (præter alia) nos hic sumus in probabilitate, non in dubiis.

4. Si hos Doctores hic laudatos legit Baronius; ut certè legisse puto, eam solum censuræ subiecit Theophilum, qui Tamburinum laudat, præterit autem tot insignes Theologos, qui idem tractantes Tamburini doctrinam approbant? & quod peius est, eam suggillat Tamburinum, perinde quasi ipse unus isthæc docuerit?

5. Rursus, Baroni, cur exscribis (opinandi etiam tenuissimæ) cum Tamburinus scribat (tenui)? quamvis enim videatur alicui, parum inter hæc discriminis intercedere; tamen animadvertito, in ipsis primis cavillationibus aliquid de tuo te voluisse superaddere. Sed de hac tenuitate mox n. 8.

6. Præterea cur illud (quam sequeris unius Authoris suffragio tam fagide, & mutilatè retulisti? quod, quidem sic diminuat dictum merito damnandum est, quemadmodum SS. Pontifex Alexand. VII. in decreto S. Congr. dato anno superio. 1665. damnat propositionem illam; Si liber sit alicuius Iunioris, & Moderni, debet opinio censi probabilis, dum non constat reiectam esse

esse à Sede Apost. tanquam improbabilem. At Tamburinus caute loquitur, ne latum ac ad uno Doctore, sive iuniorē, sive antiquiore dicitur al qua opinio probabilis, censet illam putandam esse probabilem; sed ut sit probabilis, accedere debent multa additamenta, quæ breviter sic enumerat.

TAMB. Num. 5. Tunc solum puto (ait l. c. n. 5.) sufficere unum, tamen si contra innumeros Doctores is doceat, quando idem est DOCTVS, rem EX PROFESSO tractat, firmiterque RATIONEM pro se habet (nota id,) Nec apparet contrarium aliquod convincens. Ita Azor. Vsq. & alij.

8. De hac unius auctoritate vide omnino, quæ docet Lezana, alijs multis Doctotibus, hanc doctrinam confirmans, conf. 48.

Explicatur illud (Tenuis probabilitas.)

9. Cur denique, Baroni, oculos non admovisti ad illud modo allatum à me num. 3. meo quod Tamburinus addit (ut explicabitur mox num. 11. sine) qui certe locus erat omnino videndus; & maxime notandus à Theologo: nam omnem invidiam averit à legitimis propugnatoribus probabilitatum. Hi enim eam probabilitatem ad nostras actiones dirigendas sufficere docent, ut colligere poteris ex Suario de Penitentia disput. 22. sect. 9.) quæ omnino constat, & nullo modo ab opposita parte deiciatur, Ecce locum Tamburini.

10. TAMB. Num. 11. Atque hæc ratio (ait l. c. n. 11. sine) allatam doctrinam probat, etiam si altera pars sit probabilior, modo maior probabilitas alterius dictæ partis non sit tanta, ut deiciat à probabilitate illam oppositam, quia tunc contraria iam probabilitate, non est mirum, si inclinari ad assentiendum illi oppositæ nequeat prudenter intellectus.

11. Ex quibus, & ex toto contextu apparet, germanam doctrinam nostri Authoris sanam esse, nec Baronij censuræ subdendam. Id quod item melius cognosces, Lector mox n. 16. & item quando legeris illa, quæ afferam de hac tenuitate c. 20. & 23. Quæ autem sint illa, quæ deiciant, vel non deiciant probabilitatem oppositam, cordate persequitur Tamburinus n. 12. suo, qui immediate sequitur ad præcitatum n. 11.

12. Antequam vero ad reliqua progrediar, iuvet audire aliquos Doctores ad pleniorē prædictorum cognitionem. Verum moneo, tum hos, tum alios, quos infra per alias occasiones produxero, non ideo à me illos afferri, quasi præceptor meus in illorum verba omnia iuraverit; sed solum, ut cognoscatur doctrinæ punctum, de quo ibi disputatur, non esse adeo singulare, ut unus Tamburinus de povitate notetur. Id quod si iterum, iterumque moncho, ne te tædeat, Lector, hanc enim notam nimis sæpè obicit, acrem tamen semper verberans, adversarius noster. Iam Pasqualigus decis. 20. sic habet.

Anquis possit sequi opinionem, quæ habet minimum gradum probabilitatis?

13. PASQUAL. Tradunt duos casus Doctores, &c. At licitum est eam sequi, tenet Bressius, de conf. c. 7. n. 77. quæ sententia mihi magis placet, & puto, si rectè consideretur, non habere difficultatem.

14. Licet enim opinio habeat minimum gradum probabilitatis, adhuc tamen illum habet, & verè probabilis est, si cuius si in pariete sit minimus gradus albedinis, adhuc verè paries albus est, & si in anima sit minimus gradus gratiæ, verè sancta est, & insula: Ego verè, & secundum rectam rationem possumus eam iura conscientia sequi, quia possumus eam amplecti, ut probabilem; Atque adeo, ut rectam mensuram humanæ operationis. Opinio namque probabilis non facit, quod operatio sit honesta, quia habeat tantam vel tantam probabilitatem, sed quia probabilis est, atque adeo id præstat ratione probabilitatis secundum speciem.

15. Atque hoc habet locum, etiam si opinio, quæ habet minimum gradum probabilitatis, concurrat cum opinione probabilissima, quæ adhuc in comparatione illius tenet suam centem probabilitatem, ratione cuius adhuc est secundum rectam rationem, atque adeo etiam operatio ipsam mensurata.

16. Hoc postremum sic absolute dictum noster Tamburinus non recipit, nam requirit semper illam super dictam exceptionem, hoc est, (modo à probabilitate maiore opposita partis non deiciatur.) Id quod ipse explicare consueverat exemplo candelæ, vel stellæ, quæcumque sit, si effertur coram Sole, statim elanguet, ita cum sententia tenuis in probabilitate, si opponatur probabilitati magnæ, statim suam vim ita amittit, ut ne unquam quidem probabilitatis noscat amplius in illa.

17. Atque hic per hanc occasionem duo diligenter nota. Primo (quod modo dixi, meo, 12.) multa, tum in hæcenus allatis, tum deinceps afferendis Authoribus in hoc meo Opusculo, non recipi à Tamburino, & ne tamen proferri pro ea dumtaxat doctrina, quæ cum ipso convenit.

18. Secundo nota, me scire ab adversariis probabiliter plura perinde negari in Tamburino, ac in alijs: nam propterea moneo lectorem, ut ex his, quæ alio, illa solum pro modo recipiat, quæ ad rem nostram, hoc est ad defensionem germanæ doctrinæ nostri Authoris confirmandam faciunt. Cæterum non deest alijs, qui universalem propugnationem legitimarum probabilitatum molientur.

Explicatur magis illud (Instante morte)

19. Illud de (instante morte) quod admirationem ab indocta plebe, si ea instruat, amovet operæpretum est stabilire rationibus, & Doctotibus, (nec vero insuitis) Audiamus ergo nunc solum duos, ne tertium lectoribus, Ioan. Sancium, & Pasqualigum, nam alios habebis infra c. 25. à n. 16. meo.

JO. SANCH. d. 19. n. 8. Opinio, quæ in salute steterit reddit conscientiam ad operandum, vel non, tuam quæ reddit in articulo mortis, cum in utroque tempore æqualiter constringatur homo Deum non offendere, Tum quia, ut dicemus d. 42. n. 12. inter opinionem in conscientia securam, revera una non est securior altera quoad probabilitatem. Nam supposito, quod iuxta quamlibet, minus committit peccatum, non magis securus erit operans ex una, quam ex alia opinione, cum nulla deus maior securitas, quam non peccare, ut dicemus latius d. 44. n. 12. tum quia ut dicemus latius d. 44. n. 1. quoties sit cooperatio unius opinionis probabilis ad alteram probabilem, liberus est cuique minus probabilem petari ob rationem in alio Elam, &c.

20. Hoc ultimum non usquequaque recipit Tamburinus, ut simile non recepit modo num. meo 16. Sol audianus Pasqualigus ex nobilissimo ordine Theatinarum decis. 27.

An etiam tempore mortis liceat sequi opinionem minus probabilem, relicta probabiliore.

21. Pasqual. Respondeo affirmative cum Ioan. Sancto. In selectis dis. 19. n. 8. quia non magis tenemur fugere tempore mortis offensam Dei, quam quocumque alio tempore. Unde si in alio tempore possumus sequi aliquæ periculo offensæ Dei opinionem minus probabilem, poterimus etiam tempore mortis: quia sola obligatio vitandi offensam Dei, potest facere, quod non possumus sequi.

22. Deinde militat eadem ratio tempore mortis, qua militat reliquo tempore; ideo enim possumus sequi opinionem minus probabilem, quia est conformis regulari rectæ rationis; in hoc enim consistit probabilitas, & adeo eam sequendo, honestè operamur: seu cum conformemur ad rectam rationem; hoc autem semper est licitum, cum ex genere

Cap. III. De Præcepto Charitatis fidei, &c. 493

genere suo dicat illum modum operandi, quo homo ordinatè se habet respectu ultimi finis. Unde tempus mortis non potest excludere talem modum operandi.

23. Nec obstat, quod homo tempore mortis debeat habere maiorem curam suæ salutis, & proinde sequi, quod securus est, atque adeo probabiliores opiniones; quia hinc non fit, quod debeat amplecti probabiliores opiniones; nam eo ipso quod amplectitur probabiles, securus est, quod non peccet. Unde non minus curat propriam salutem, quam si amplecteretur probabiliores. Imò cum opinio probabilior non sit certa, ipsa quoque continet idem periculum; præsertim quia ex se potest esse falsa, sicuti est minus probabilis. At verum est, quod nulla continet periculum, quia nulla operatio ex opinione probabilis imputari potest, etiam ad minimum peccatum. Hæc Palqualigus.

CAPUT III.

De Præcepto Charitatis, fidei, &c.

I. BARON. II. **P** Ræcepta Charitatis, Fidei, Spei, cultus Religionis, aliarumque virtutum inter Christianos præcipuum omnino tollet, aut quod perinde est vim illis auferit, vel unum actum amoris Dei per totam vitam exigendi, etiam instante morte; quod verbis expressis tempus, & momentum non designant, quo illi actus sunt eliciendi, an vita Christiana prima institutione, an illius progressu, an ad finem.

2. Et potes cum conscientia securitate proferre, tolli à nostro Authore, vel diminui harum virtutum actus? legatur ipse, & incipiamus à fide, lib. 2. in Dec. c. 1 à n. 8.

FIDES.

3. TAMB. Num. 8. Vel primò sermo est de actu Fidei necessario necessitate salutis, & hunc quidem semel in vita elicere satis esse, modo vidimus num. 3. (cum Sanchez, & Aragonio) eliciendus autem est, ut primum propositi sufficienter sunt articuli fidei. Et paulò post. Cum igitur actus fidei ex necessitate salutis eliciendus sit etiam, ut notant Theologi, de necessitate præcepti, quia omnia obligamur facere, quæ necessario ad nostram salutem requiruntur, consequenter ad talem actum, quamprimum scilicet possumus, (id enim videtur requirere tanta necessitas) eliciendum obligabimur.

4. Vide igitur, Baroni, an tollat actum fidei, qui non solum ait, esse eliciendum ex necessitate præcepti, verum etiam de necessitate salutis, id est (ut loquuntur Theologi, de necessitate medijs, sine quo scilicet salus nullo modo obtineri datur? Sed pergamus ad reliqua.

5. TAMB. Num. 9. Vel secundò est sermo de actu Fidei ex necessitate præcepti, quo scilicet obligamur credere ea, quæ diximus num. 5. Sane nondum obviæ habui Doctores, qui id explicando, mihi satisfecerint; Unde omnibus perpensis, subdendo tamen, ut hoc, ita & alia omnia mea S. R. E. iudicio, puto per se, & directè nunquam obligari fideles ad credenda prædicta mysteria nec implicite, nec explicitè ex vi necessitatis præcepti fidei (nam medijs simul, & præcepti jam modo dictum est, quæ ratione semel, & ad quæ mysteria credenda sit obligatio) sapissimè vero obligari per accidens ex vi aliorum præceptorum. Ratio prioris dicti est, quia ut diximus in Opus. de exped. Sacrifi. (lib. 2. cap. 2. §. 16. n. 5.) nunquam præceptum aliquod obligat, nisi sit determinatum; cum enim non possit, ut indeterminatum exire in executionem, non censetur prædictè esse completum, taleque fuisse præceptum Confessionis, ut item Communionis extra mortis articulum, antequam Ecclesia determinasset tempus Paschale, ipsidem innuimus: ex Delugo de Eucharist. d. 16. sect. 1. num. 28. & de Pœn. d. 15. sect. 3. num. 39. At

Par. III.

numquam invenimus determinatum tempus esse, quo obligemur ad prædictum, (præter illum de necessitate medijs, de quo jam dictum est num. 3.) actum fidei eliciendum, ut ex num. seq. patebit; ergo, &c. Ratio posterioris dicti est, quia multoties occurrit, debere nos ad servanda aliqua præcepta elicere quosdam actus, qui necessario supponunt prædictum actum fidei, ergo tunc per accidens, ratione scilicet actus adiuncti, obligabitur fidelis ad eliciendum prædictum actum fidei, sine quo actus per se præceptus constare nequit. Hinc ex mox dicendis à num. 11. clarius intelligitur. Hinc vides prudenter Christum Dominum præceptum per se de prædicto actu fidei non imposuisse, quia satis, superque esse iudicavit actum fidei, & necessitate, (hoc est medijs, de quò supra) salutis, & insuper alios necessario prærequisitos ad servandis, ut dictum est, alijs præceptis.

6. Num. 10. Confirmatur primò nostra sententia; ex Azor. p. 1. l. 9. c. 4. q. 1. fin. qui docet, Charitatis præceptum tunc solum obligare, quando tenemur iustificari, & non habemus aliam viam, quæ iustificari possimus; quia hoc præceptum non videtur obligare, nisi ut medium iustificationis, vel ut dispositio ad illam. Hæc ex illo. Ex quibus colligo, similiter dici posse de fidei actu, & consequenter de actu spei; ut cum de Charitate agam infra c. 2. §. 1. n. 2. hoc me remittens, rursus innuam, & infra Cap. 3. §. 2. n. 2. non teneri scilicet nos ad actum fidei, & spei, nisi quando tenemur iustificari per contritionem, & ego addo, vel per attritionem cum Sacramento &c. atque adeo ratione alterius actus Virtutis, non autem per se.

7. Num. 11. Confirmatur secundò discurrendo per aliqua tempora, quæ nobis contrarij Doctores assignare solent huius obligationis. Primum tempus, quo fideles per hos Doctores obligantur ad eliciendum actum fidei assignatur ab Azorio p. 1. l. 8. c. 27. q. 8. quando obligatur quis gratiam per peccatum amissam recuperare, tunc enim non poterit actum v. g. contritionis, vel attritionis cum perceptione Sacramenti elicere, nisi credat, ea, sine quibus constare hi actus nequeunt; nisi enim credat in Deum, spem venia ab ipso sperando, nisi credat pœnis Inferni, cuius timore v. g. attrititur, nisi credat Sacramentum Confessionis, cuius perceptione liberari à peccatis intendis; contritionem, attritionemve dictam exercere non poterit.

8. Verum quis non videt, ut ipsemet Azorius videt, & fassus est, fidei actum tunc non præcipi, nisi ratione contritionis, vel attritionis, non vero per se? nam propterea bene infert Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 1. n. 3. fin. omittentem se tunc conterere, non peccare contra præceptum fidei, sed solum contra præceptum recuperande gratia, id quod verum est in alijs casibus, quoribus scilicet tale præceptum fidei ratione alterius actus, hoc est per accidens obligare, mox docebimus.

Num. 12. Secundum tempus assignatur ex Valentia 2. 2. d. 1. q. 2. p. 5. concl. 4. quando tenetur quis aliquid exterius facere, quod nequit commode præstare sine interno actu fidei, ut si teneatur ipsam fidem exterius confiteri. At ibid. idem Val. jam faretur, tunc non obligare præceptum fidei per se, sed ratione præcepti adiuncti, nempe confessionis exterioris. Imò addo, si quis merè exterius tunc fidem confiteretur, præscindendo ab omni actu fidei interno, jam satisfacturum, præcepto; id quod fortasse aliquibus Sanctis Martyribus accidit, quando toto animo intenti ad externam confessionem & ad tormenta patiendâ; minus ad actum internum fidei eliciendum, & cum externa confessione coniungendum, attendebant.

Num. 13. Tertium tempus simile huic esse potest, quando quis ex fidelibus obligatur iam factus capax rationis, scire prædicta mysteria, non enim commode scire ea poterit, nisi illis assentiatur; sed iam vides, id etiam esse per accidens ratione præcepti scindendi.

Num. 14. Quartum tempus ex Ledesma tom. 2. sum. tr. 1. c. 8. concl. 4. assignatur semel singulis annis, quando tempus præcepti Confessionis, & Communionis instat. Sed iam tunc non erit nisi ratione præcepti adiuncti, quod si

T t

aliud

aliud præceptum tunc agnoscat. *Legis gratia agnoscat.*

Num. 15. Quintum assignatur à Val. 2. d. 1. q. 2. p. 6. conclus. 1. Articulus mortis, quia tunc se debet Fidelis fidei actibus contra daemones in tanta necessitate munire, sed rellè Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 1. n. 3. id tempus reprobatur, cum nulla ratione, vel textu comprobetur.

Num. 16. Sextum assignatur ab eodem Sanchez ibid. quando quis gravem aliquem contra fidem tentationem patitur, tunc enim tempus est resistendi contrariis fidei actibus. Sed certè hoc etiam gratis dicitur. Primo, quia potest is, alio v. g. mentem divertendo, tentationi non succumbere. Ergo non habet necesse, per contrarium fidei actum ei tentationem obistere. Secundo quia nimis durum patienti tentationem fidei est, illum omnino sub mortali obligare ad contrarium actum. Certè tentatum ad odio habendum Deum non obligas ad contrarium actum amoris eliciendum, satis enim erit non consentire tentationi. Cur igitur obligabis in tentatione de fide?

9. Dices. Pone, aliquem non posse vincere tentationem contra fidem, nisi eliciendo actum contrarium, tunc is iam obligabitur ad actum fidei. Resp. tunc etiam esset per accidens, ratione subiecti sic affecti, vel certè ratione præcepti negativi de fide non abneganda, non vero ratione præcepti positivi de actu credenda de quo hic signanter cum Doctoribus loquimur. Adde primo, hunc casum fore tam rarum, ut vix possit in moralem considerationem cadere. Adde secundo, quemodo sciet tentatus talem tentationem contra fidem non posse alius remediis, aliisque virtutum actibus vinci, sed solum actu contrario fidei? quis ei id revelavit? Ergo iam apparet, per tuam doctrinam scrupulos ingeri fidelibus, & nil prætere. Meam vero in simili approbat Castrop. tom. 2. d. 1. de orat. p. 8. num. 4. qui loquens de necessitate orationis sic habet. Nota, 16 ab hac necessitate in supradictis casibus contingere, excusari, quia obligationis invincibiliter obviaveris, cum nec cognoscas gravitatem tentationis, nec periculum, nec orationis necessitatem. Sic Val. Less. Suar. Hæc Castropalaus.

Num. 17. Septimum tempus assignatur à Bañez §. 2. quæst. 12. art. 1. dub. 2. quando adest gravis tentatio etiam in aliis materiis, tunc enim recurrendum est ad Deum, quod non potest fieri sine motu fidei circa ipsum Deum, ad quem fugi, non potest, nisi illi credatur. Sed iam vides, ut in superioribus dictum est, id esse ratione actus adiuncti.

Num. 18. Octavum denique tempus assignatur ab eodem Sanchez ibid. cum primum fides alicui sufficienter proponitur, quia cum actus fidei sit de necessitate medijs, non est ratio, cur, quam primum non amplectatur. Sed hoc certè non negatur, ut num. 8. vidimus, cum id sit ex necessitate medijs. At vero hic loquimur de necessitate præcepti dumtaxat.

Num. 19. Ex his duo illa num. 9. dicta facillè colligis, & sapienter per accidens urgere præceptum de actu fidei, & rationabiliter proinde præceptum per se, directeque exigens illum actum (præter illum ex necessitate medijs dictum num. 5. non fuisse impossibile).

Hactenus de fide. Legatur nunc lib. 2. c. 3. §. 2. ubi agitur de obligatione præcepti Charitatis.

CHARITAS.

11. TAMB. Num. 1. Laborant Doctores in assignando tempore, quo debet Fidelis ex obligatione actum positivum amoris elicere circa Deum; variaque tempora, ut varia sunt ingenia hominum, assignant. Primum tempus quod aliqui assignant, est initium usus rationis. Secundum, finis vite. Tertium, tota vite indeterminatè sumpta, ut saltem semel in ea amittitur Deus. Quartum, omnes dies festivi, in quibus debemus specialiter Deo vacare. Quintum, tempus, quo adultus suscipit Baptismum. Sextum, tempus, quo quis suscipit Eucharistiam. Septimum, quando fortè sumitur martyrium.

Octavum, quando magnum à Deo accipitur beneficium. Nonum, quando audis aliquem contra Deum blasphemare. Decimum, quando gravi urgeris tentatione, perferens te convertes.

12. Num. 2. Mihi placet doctrina Azorij tom. 1. 9. cap. 4. quæst. 1. circa finem, qui docet hoc præceptum Charitatis impossibile fuisse ob iustificationem impij, solum igitur tunc obligare, quando impius, quia sacramentum Penitentia non est in promptu, non habet aliam viam, qua se iustificet, nisi eliciat actum contritum, quæ semper aliquo tandem modo actum amoris Dei per rationem suam iustificationis ad actum charitatis fideles obligantur. Vide supra cap. 1. §. 1. num. 10. Vbi idem loquendi modus mihi placuit de præcepto actus fidei, & Spei. Nam per ibidem dicta & confirmantur hæc Azorij doctrina, & impugnari poterunt tempora modo assignata num. præced.

Num. 3. Confirmatur, quia licet commandi formam Doctorum doceat, dari præceptum speciale de amore Deo in illis verbis Diliges Dominum Deum tuum, & alij, tamen non ignobilis DD. docent, hoc præceptum non esse speciale, & speciale tempore implendum, sed generaliter imbutum in omnibus præceptis. Sicuti secundum præceptum de dilectione proximi non est speciale, sed in Decalogo præceptis contentum, nam propriè dicitur in his duobus præceptis, id est dilectione Dei, & proximi, universæ lex pendet. & Propheta, & qui habet præcepta, servat eas, ille est qui diligit me, & plenitudo legis est dilectio. Si enim qui servat præcepta, diligit, quique diligit, servat; iam unum ex his continetur in alio, & consequenter præceptum Charitatis inditè solum, & ratione aliter obligabit.

13. Num. 4. Probabilis ergo, & tuisima sententia illorum, qui negant fideles initio usus rationis (Sic Castropalaus tom. 1. tr. 6. de Charitate d. 1. p. 4. n. 2. cum Azor. Val. Sanchez. Suar. Coninch ab eodem cit.) Et sine vite, idem ibid. n. 9. cum Azor. & Sanchez, ab eodem cit.) obligari ad se convertendum ad Deum, illum amanda. Patet enim eiusmodi obligationem, quæ certè sua natura solum non innititur, nihil aliud est, nisi scrupulus ingerere, non quidem indoctis, quia hi ad eam obligationem minus advertunt, sed doctoribus, &c. Lege Castrop. Azor. Sanchez modo cit. Hactenus Tamb.

14. Et sanè, Baroni, quandoquidem peccatores Auctores absque dubitatione legisti, & legisti item alios DD. ex Schola S. Thomæ valde favere prædictæ doctrinæ, ne dicam, eam aperte docere, inter quos Caietanus unus ex tuis sapientissimus Thomista docet 2. 2. q. 186. art. 2. ad hunc modum. Infra limites præceptorum communium modo servandorum, sublevar dilectio Dei super omnia, & Ioan. Henriquez Augustinianus, qui in Sum. 4. Hispanè, sed in latinum fideliter translatus sic ait. Probabilior, & magis literalis intelligentia de amore Dei est, intelligi hoc præceptum debere, transcendentaliter, respectu aliorum præceptorum, ita ut, quamvis sit ab alijs distinctum, tamen eius observantia includatur in custodia ceterorum. Quandoquidem, inquam, hæc legisti, est solum in meum Decalogi Auctorem tam duros invehentis hæc de Charitate.

Legatur denique Tamburinus lib. 2. in Decal. c. 2. §. 1. de obligatione actuum Spei.

S P E S.

15. Num. 1. Spes virtus Theologica est, &c. Duo sunt peccata commissionis contra ipsam, alterum per excessum, id est presumptio, alterum per defectum, id est desperatio.

N. 2. Dixi commissionis, nam adest etiam contra ipsam peccatum omissionis, estque omisso sperandi dicta beatitudine eo tempore, quo urget necessitas illam sperandi. Id quod

quando sit, colligi potest ex dictis supra cap. 1. §. 1. à n. 8. de necessitate actus Fidei; cum ferme in iisdem casibus, in quibus urget actus credendi, urgeat regulatius, & sperandi, nimirum per accidens, & indirecte, nunquam autem directe, & per se. Ita Layman lib. 1. tr. 2. c. 2. n. 1. Sanchez in D. c. 1. c. 3. in 3. lege etiam Castrop. in 1. tr. 5. de virtute Sp. p. 4.

16. Hactenus Tamburinus de necessitate actuum Fidei, Spei, & Charitatis, quæ cum dicit, tollitne virtutum exercitium, quandoquidem frequentius, quam alij, eos actus multiplicari, contendit? An forte qui, indirecte id faciendum esse, monet, dicit, illud non esse faciendum? & oro te, ut in eas computum actuum harum virtutum iuxta sententias prædictorum Authorum, quorum quisque suum tempus pro dictis actibus definit, & confert cum illo actuum numero, quos indigitat noster Author; nam certe invenies multo plures esse hos, quam illos.

Non alia igitur ratione illa omnia, quæ Baronius brevibus illis, atque incisivis verbis attribuit Tamburino quispiam refellet, nisi naviter perpendendo, quæ ex ipso excerpimus. Vnde is merito potuit signare illas sive clausulas, sive verba esse, quibus, frequentissimos actus virtutum ipsum velle, manifestè ostenditur. (Sapientissime obligari per accidens ex vi aliorum præceptorum. Item illa, quia multis occurrere debere nos elicit aliquos actus, qui necessario supponunt prædictum actum fidei. Et illa, ex his duo num. 9. dicta facile colliges) quorum primum erat, sapientissime per accidens, ratione scilicet actus adiuncti obligari fideles, &c. Et illud de actu fidei ex necessitate mediæ, &c.

Adverte autem, te non debere esse ita rudem, ut hoc per accidens intelligas, quasi contingenter, seu accidentaliter, & non necessario; sed eo modo, quo Author ipse, & doctissimus Azorius, à quo desumpta est hæc doctrina, se explicant; iuxta frequentissimum modum loquendi DD. id est, per alium, seu consequenter, seu in alio, seu in necessitate, qua unum in alio continetur.

17. Præterea de Charitatis actu notetur illa verba. (Præceptum Charitatis est generale imbibitum in omnibus præceptis.) Hoc Baroni, est tollere, ponere nimirum illud imbibitum in omnibus; & illa ex Christo D. (qui servat præcepta diligit, quique diligit, servat; item unum ex his continetur in alio) si ergo toties fideles diligere ex vi Charitatis debent noster Author edicit, quoties alia præcepta debent implere, sapientissime diligenter, & ferè in singulis horis, quia in singulis occurrunt non raro præcepta servanda.

Vtatur item alia ratiocinatione, seu magis explicatione. Aliud longè diversum est, asserere, tolli præceptum, aliud, illud transferri. Tollit, qui neminem obligat ad eliciendum actum, quem aliquod præceptum requirit. Transfert, qui ad illum actum eliciendum me obligat quidem (unde non tollit) sed obligat, ut eliciatur occasione alterius præcepti, quod non possit compleri sine illo actu.

18. Imò si id, quod dicimus, rectè intelligatur, non est propriè transferre, sed designare tempus, & occasionem exercitij. Patet id ex Authoribus citatis modo à Tamburino, nam dum Valentia vult, actum Fidei eliciendum esse, quando quis obligatur exterius Fidem confiteri, non tollit præceptum, sed assignat tempus executionis illius. Et quando Ledesma vult, eundem Fidei actum esse eliciendum, quando quis debet Confessionis, & Communionis Sacramenta suscipere, præceptum non tollit, sed definit tempus, & occasionem, in qua ille Fidei actus est exercendus, &c. Ita nos, cum dicimus actum Fidei eliciendum esse, quando obligamur servare alia præcepta, quæ sine actu Fidei exerceri nequeant, non tollimus præceptum, sed assignamus tempus. Ex quibus vides, eum, qui censurat Taurinum, censurare etiam debere Valentiam, Ledesmam, illosque alios citatos, certè Theologorum lumina.

Part. III.

19. Dices hæc propositio. Fideles non tenentur unquam vitæ suæ tempore ellicere hos actus ex vi talium præceptorum, videtur malè sonare. Nec malè sonare tantum, sed etiam videtur tanquam scandalosa iam fuisse damnata à Sanctissimo Pontifice Alexandro VII. in decreto edito anno sup. mccc. 1665. die 4. Sept. quo damnantur saltem ut scandalose plures propositiones, inter quas, ipso primo loco, hæc damnatur.

Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur ellicere actum Fidei, Spei & Charitatis ex vi præceptorum divinarum ad eas virtutes pertinentium.

Ergo non est defendenda.

Resp. Nec nos defendimus. Dicimus enim teneri Fideles sapientissime, hos actus ellicere ex vi divinarum præceptorum Fidei, Charitatis, & Spei, sed tempus eos actus exercendi esse quando servanda sunt alia præcepta. Vnde posito quod Deus præcepit, ut hi actus elicerentur, quando alia præcepta servanda erant, noluit præcipere, ut insuper separatim elicerentur ex præcepto. Excipe iuxta supradicta illum actum Fidei, qui est de necessitate mediæ.

Atque ad extremum dico, auctoritatis nostri nomine, illum, pro sua in Sedem Apostolicam observantia, ei decreto se per omnia submittere: Quod si fortassis olim ante Decretum quidpiam scripserit, quod, sive quoad rem ipsam, sive quoad modum loquendi, videtur posse cum illo minus consentiens, illud non aliter, quam iuxta ipsius Decreti mentem accipi & intelligi omnino velle.

Explicatur magis illud (Per se.)

20. Dices iterum, hoc ipsum videri inconveniens, affirmare non per se, sed per aliud, seu in alio hoc præceptum obligare. Resp. Si nos diceremus, præceptum Charitatis v.g. per se, simpliciter, & absolute non obligare, sanè videretur inconveniens, sed nos cum S. Thoma mox proferendo, semper id dicimus cum addito, sic. (Non per se, sed in alio) quo pacto includimus illud (per se) non excludimus; & sensus genuinus est, quod eiusmodi præceptum per se in quo præcepto invenitur, ibique obligat. Sicuti præceptum attentionis in orando, per se obligat in communicare sententia licet obliget in alio, id est in præcepto orandi; sic nos dicimus, quod præceptum Charitatis (sicuti etiam Fidei, & Spei) proximè obligat per se, sed in illis aliis præceptis, quæ impleri nequeunt sine actibus dictarum virtutum, Quare in substantia præcepti ab opinione communi non dissentimus, nisi fortè in modo loquendi, qui tamen loquendi modus, sustinetur ab aliis Doctoribus, ut videbis mox num. meo 24. & 25. Et, cum etiam usurpetur à S. Thoma, non est, nisi valde commendandus: sic enim habet Sanctus Doctor.

21. S. THOMAS. Tercio Charitas, (ait. 2. 2. q. 44.) præcipua in omnibus virtutibus, ad quas ordinantur præcepta, si ergo de Charitate dantur aliqua præcepta, debent poni inter præcipua præcepta, quæ sunt præcepta Decalogi, non autem ponuntur; ergo nulla præcepta sunt de Charitate data.

Et paulo post. Ad tertium dicendum, quod omnia præcepta Decalogi ordinantur ad dilectionem Dei, & proximi; & ideo præcepta Charitatis non fuerunt commutanda inter præcepta Decalogi, sed in omnibus includuntur.

22. Quis autem ex eo, quod præcepta hæc includuntur in aliis, colliget non adesse absolute, & simpliciter eiusmodi præcepta? Pati ergo modo ex eo, quod dicimus, hæc præcepta obligare, & ita observari in aliis quis colligere rectè poterit, ea absolute, & simpliciter non obligare, seu non observari, atque adeo (ut cavillatur Baroni) ea tolli?

23. Hic etiam idem confirmemus ex aliis Doctoribus apud Leandrum in decem Decal. Prac. tract. 4. d. 1. q. 18.

An præceptum dilectionis Dei obliget per se, cum quis contritionem peccatorum habere tenetur extra Sacramentum?

LEANDER. Affirmant communiter Doctores omnes, obligare quidem hoc præceptum toties, quoties quis contritionem habere obligatur, eo quod hac sine actu Charitatis perfecta obtineri non possit. Unde solum erit difficultas inter eos, an obliget tunc per se, an solum per accidens ratione contritionis.

Negat tunc obligare per se Azorius, &c. Quem citat & sequitur Thom. Sanchez, etiam Fillius, Sylv. Egidius, Diana.

24. Et paulo post. Alij contra, dicunt, obligare quidem per se, non per accidens, eo quod tale præceptum institutum est, tanquam remedium ad iustificationem impij. Ergo per se tunc obligat ad elicientiam sui actus. Addunt, quod contritio est actus elicitus à Charitate; ergo quoties quis ad contritionem per se assequitur, etiam per se ad elicientiam Dei amorem. Ita tenet expressè Bonac. quem citat, & sequitur Trullench, sic etiam Navarr. Caiet. Tolet. S. Valen. Philare. Granad. & expressè Rocafull. qui Rocafull. addit rationem. Et ratio est, inquit, quia hoc præceptum includitur in contritione, & quando quis quidam assequitur, tunc obligare per accidens, tamen verius alij dicunt, obligare per se: quia tunc per se est necessarium habere actum charitatis, quod per se includitur in actu Contritionis. An tunc committeret quis duo peccata, non eliciendo actum Contritionis, Sanchez, & Fillius dicunt, non committere duos, quia non ratione sui, sed ratione alterius obligat actus Charitatis. Ego tamen duo peccata committere existimo, quia agit contra duas Virtutes Penitentia & Charitatis.

Ita ex Rocafull. Leander; qui tamen hoc ultimum non approbat; sustinet enim ipse cum Sanchez, & Fillius. Committi unum peccatum, quia licet duo sint præcepta, sunt in ordine ad unum finem, &c.

25. Advertit Lector, vel non esse novum prædictum loquendi modum, vel non esse magni momenti, si unum dicendi modum potius sequaris, quam aliump?

26. Denique ne quis minus eruditus hæreat in aliquo ex prædictis, audi quid multi Authores habeant apud eundem Leandrum in decem Decal. Prac. tr. 4. d. 2. q. 11. qui, quamvis is eorum non sequatur, faciunt maxime nihilominus ad institutum meum.

An hoc amoris præceptum obliget per se, pro aliquo determinato tempore.

27. **LEANDER.** Negabunt à fortiori Gaspar Hurtadus, Maldonatius, Iansenius, Ioan. Sanchez, Vasq. & Molina, qui, ut vidimus sup. quæst. 2. nullam obligationem specialem eliciendi actum amoris supernaturalis, agnoscunt. Negabunt & alij, qui id dixere, loquendo de obligatione, & præcepto eliciendi actum Fidei Theologicæ. De quo tract. 2. de Fide d. 2. quæst. 30. & novissime id negat Regius, &c.

Et apud eundem ibid., dicta q. 2. sic habetur.

An etiam sit speciale Præceptum de Amore proprio Dei.

28. **LEANDER.** Negandum videtur primo, quia in Decalogo non continetur tale præceptum. Secundo quia, &c.

Et paulo post. Propter hæc tenet Gaspar Hurtad., qui citat pro se Maldonatium, Iansenium, & Ioan. Sanchez. & ponens illum Vasquez & Molina, & D. Thom. 2. 2. quæst. 44. art. 1. ad 2. Hactenus Leander.

Hæc D. Thomæ verba modo ego deprompsi num. 21. & 22. meis.

Explicatur magis illud (quædo non est determinatum tempus implendi præceptum.)

29. Ad illud, quod notare videtur hic, & fortasse alibi Baronius, hoc est, quando non est determinatum tempus, quo aliquod præceptum est actu observandum, non inducere illud obligationem, donec ab Ecclesia determinetur; alia responsio ostendenda non est, nisi admodum spectata est sapientia, & quoniam, quia illum Tamburinus hic adducit pro sua hac doctrina, debuerat impugnatè accurate legere. Is ergo quarens, quandoque Sacramentum obligetur Missæ Sacrificium offerre iuxta illud Christi d. 20. de Euchar. n. 9.

30. **DELUGO.** Hoc argumentum retorqueri potest adversus P. Vasq. qui laudat probat. præceptum Christi de Confessione extra casum necessitatis fore omnino inutile, nisi simul præcipiatur Ecclesie, ut determinaret tempus illius præcepti divini, eo quod, seclusa determinatione Ecclesie, nemo posset scire, quando, aut quoties obligaretur ad confessionem. Unde insert. n. 9. Ecclesiam debere omnino determinare tempus præcepti divini. Similiter ergo præceptum Christi singulis Sacerdotibus imponit offerendi sacrificium, inutile foret, nisi ab Ecclesia singulis determinetur tempus, quo obligentur ad sacrificium. Nemo enim scire poterit, seclusa tali determinatione, quando obliget illud præceptum. Unde primo sequitur, Ecclesiam debere omnino illud tempus determinare. Secundo, quando ab Ecclesia non determinatur, prout de facto adhuc non est determinatum, Sacerdotes singuli non obligantur ex se, sed iuxta præcepti divini.

Idem DELUGO de Euch. d. 16. n. 28.

31. Hinc oritur dubium, quoties debet Eucharistia accipi ex Præcepto Christi, secluso omni alio præcepto Ecclesiastico. Aliqui dicunt tertio saltem, vel quarto anno, Ita Suarez, & alij. Melius alij, Christum non determinasse tempus, sed reliquisse determinandum ab Ecclesia, quando fidelium negligentia id exigeret.

Item de Pœnit. d. 15. n. 39.

Extra mortis vero articulum videtur satis, iuxta intentionem Christi, & iuxta conditionem huius præcepti (Sacramenti Penitentia) esse, quod Ecclesia imponat, & obliget subditos, ne diu negligant aut differant Confessionem. Ceterum immediatè, & per se non videtur præceptum divinum aliquo determinato tempore obligare, nisi radicaliter; quatenus voluit obligare, pro tempore ab Ecclesia determinando. Nec mirum, cum aliunde præceptum sit præmittendi Confessionem ad Eucharistiam sumendam, iam ex hoc capite obligantur fideles ad Confessionem præcepto divino, nec oportet aliam obligationem seorsim adungere in ordine ad Confessionem. Hæc Delugo.

Vides, præter alia, quantum hæc doctrina favet modo loquendi Tamburini paulo ante explicato, quod nimirum aliud præceptum seorsim ferri non oportuit? Iterum tamen protektor, P. Tamburini nomine, illud, quod supra n. 19. sum protellatus.

CAPVT IV.

De Præcepto Orationis.

1. **BARON. III.** Et quam Christus esse perpetuum, & nunquam in corruptum orationis necessitatem, ferè negat.

Ferè negat Vbinam gentium sumus, ut tam manifestum infomium proferatur? Et fuit qui ex Censuribus hunc Baronij codicem approbavit, qui facultatem evulgandi concessit, qui distrahendi per Provincias permissum

Somnium hoc; ead. m. ratione discutitur, sicuti plura alia eiusdem Baroni, nempe oculis vigilantibus percurrendo germanam nostri Authoris doctrinam.

2. TAMB. Num. 3. Duplex est, ait lib. 2. in Decal. c. 4. §. 2. n. 3.) Præceptum de orando, idemque est de adorando Deum. Alterum naturale, quia præciso quocumque Præcepto Ecclesia tenemur bona, quæ sunt nobis convenientia, procurare, & mala removere. Removere autem tentationes, multaque alia mala & procurare bona, maxime, supernaturalia; & præsertim perseverantiam in bono; non possumus nisi ea expectando, & imperando à Deo. Hoc naturale præceptum confirmatum fuit à præcepto Dei positivo: Deut. 6. ibi. Dominum Deum tuum adorabis, & ibid: Oportet semper orare, &c. & alibi. Alterum præceptum est Ecclesiasticum, quo obligamur assistere Sacro diebus festis; tunc enim omnes circumstantie una cum Sacerdote offerunt Deo Sacrificium, illumque adorant, & orant per orationes, adorationesque ab eodem Sacerdote exhibitas.

3. Docere, adesse præceptum naturale expectandi, & impetrandi à Deo, & adesse præceptum Ecclesiasticum, quo obligamur, assistere Sacro, &c. id negare est orandi præceptum? Sed pergit Tamburinus n. 4.

At quandonam obligat prædictum naturale præceptum adorandi, vel orandi? Doctores modo citati varia tempora assignare conantur. Ego hic sentio, quod supra cap. 1. §. 1. à num. 8. dixi de præcepto Fidei, Spei, & Charitatis, non dari scilicet certum tempus, & determinatum, in quo directè obligat, sed esse illud, in quo obligat indirectè, quando scilicet urget necessitas alicuius boni acquirendi, vel mali, sententiationis avertende, quæ acquirere, vel avertere sine Dei auxilio nos non posse, tunc animadvertimus. Vide ibidem dicta, quæ hic maxime faciunt. Unde sequitur omittentem eo tempore orare, E. G. tempore tentationis gravis contra castitatem, non peccare, nisi contra castitatem, quia solum ex periculo violatæ castitatem, culpabilis est talis omisso orationis. Ita Lessius lib. 2. c. 37. d. 3. fine, apud Castrop. l. c. n. 6.

4. Dicit Tamburinus (obligat, quando urget necessitas boni acquirendi, vel mali avertendi) tu vero, Baroni, per negativam malignitatis naturæ dicis, eam ferè negare? Coniicio, te bonis valde esse cumulatum, te tentationibus non affligi, te nullum timere malum; ac propterea, cum oratione non indigeas, putas, nec illa alios fideles indigere. Sed pergit Author eodem n. 4.

5. TAMB. Verum tametsi sentiremus, directè hoc præceptum nos obligare, non est nobis in eo explicando diu immorandum, cum illud facile ab omnibus impleatur; quis enim tam perditus est, ut aliquando Pater & Ave Maria non recitet, vel alio modo auxilium à Deo non impleret?

6. Vel à perditis Author dicit servari hoc præceptum, & est, qui dicat, illum eiusmodi præceptum negare?

tentione orandi, etiam si ab illa intentione actuali cesset, adhuc oras; quia remanet voluntas orandi nondum retractata in ipso effectu, quo Breviarium legis.

Requiritur item attentio sive interna, sive externa, quæ triplex est ex S. Thom. 2. 2. q. 83. a. 13. ad Verba, ad finem Verborum, ad Deum.

3. Cum nulla attentione voluntariè orare, an sit mortale. Dixi satis Opusc. de Sacrific. lib. 2. c. 9. & infra c. seq. repetam. Saltem autem esse veniale, omnes supponimus, quia irreverentia tandem aliqua est, cum Deo loqui, alio mentem voluntariè divertendo.

Et de audiendo Sacro sic habet germana Tamburini doctrina.

4. TAMB. Num. 9. Nono? ait lib. 2. in Decal. c. 2. §. 1. n. 19.) desideratur attentio, & quæ communis quæstio cum attentione ad divinum Officium? Necessarium est attentionem internam, hoc est internam applicationem mentis ad Missam, vel Officium, sive ad verba, sive ad verborum sensum, sive ad Deum, docent communiter Doctores, Vasquez, Sanchez. Sui innumerique alij citati à Diana p. 3. de Horis Can. ref. 2. vide etiam p. 3. tr. 4. ref. 101. ubi de Missa. Oppositum, id est, solam externam satis esse ad evitandum mortale, docuerunt antiquiores multi. Sylvest. Duran. Medina, S. Anton alique, quos refert Diana. Ex recentioribus Coninch. Gasp. Hurad. Dian. & probabile vocant Less. Henrig. Victorel. Laym. Novissimè de quoque Io. Delugo de Euchar. d. 2. scilicet 2. n. 27. prædictis citatis, optimis rationibus id confirmat. Unde & ego, sicut in Opusc. 3. de Sacro Missæ l. 2. c. 3. ita hic idem probabile iudico.

Hac autem externa attentio consistit in negatione distractionis externa, id est in negatione eius negotij, vel occupationis externa, quæ ex se distractiva sit mentis ab auditione Missæ; quale esset, v. g. velle Historiam legere, confabulari, ludere, depingere, scribere, & similia.

Ratio potissima huius probabilis sententia est, quia salsum assumunt adversarij, dum contendunt, actualem internam attentionem esse de substantia orationis, inde cum Ecclesia præcipiat orationem, necesse est, præcipere etiam dictam attentionem; salsum inquam, id est, quia omnes facere oportet absque ea posse consistere orationem.

Patet id in forma Extrema Unctionis, quæ est substantialiter oratio, & tamen si Sacerdos sive voluntariè, sive involuntariè distrahitur, adhuc conficit Sacramentum. Signum est igitur, substantiam orationis non dependere in suo esse ab actuali attentione. Patet iterum, quia, orare, est loqui cum alio, ac certè ego tecum loqui possum, licet non attendam, ut esset si ex scripto, vel verbis memoria traditis, tecum agerem, imò & cum Rege, & cum Principe, interim aliquid aliud cogitando. Patet denique in eo, qui ex scripto, vel sive interna mentis attentione loqueretur cum excommunicato vitando; vel professionem in Religione emitteret. Nam & ille in excommunicationem incideret, & hic veram emitteret professionem; si intendisset ille loqui, & hic emittere. Aliud enim est intentio interna, quæ omnino est necessaria, de qua locuti sumus num. præc. & sufficere virtualem diximus in Opusc. de Sacr. Missæ lib. 2. c. 1. §. 2. aliud attentio interna (quam non esse sub mortali, esto sub veniali, supra lib. 2. cum de orat. &c. necessarium, hic affirmamus.) Cum enim ex dictis attentio actualis interna non ingreditur orationis essentiam; unde certo habes, Ecclesiam, quotiescumque orationem præcipit, præcipere & attentionem? Nisi certo habeas, non debemus tam gravis legis certo fidelibus impendere.

Alia minora in hanc rem, præsertim vero oppositorum solutiones vide apud citatos.

6. Iam vero cum tot insignes Doctores hanc amplectantur sententiam (sed cum illa additione de attentione externa, & item de peccato veniali, quæ tamen Baroni, alto præteritis silentio & non vides, liberè non permitti, id quod sub peccato, quamvis veniali, prohibetur

CAPVT V.

De Distractione in orando.

1. BARON. IV. ET inter orandum liberam mentis distractionem (Tamburinus) permittit, etiam dum interis Sacro.

Producamus germanam, integramque nostri Authoris doctrinam.

De intentione & attentione in orando.

TAMB. Num. 7. Nisi intendas, orare (ait lib. 2. in Decal. cap. 4. à n. 7.) licet orationem ore fundas, vel memores voluntas, orationem Deo non pergis; satis tamen est voluntas implenda, seu virtualis: quare si Breviarium legas, v. g. ut studeas, non oras, ut si Breviarium legis cum intentione

betur quod aliqui sunt de tui præstantissimi Ordinis familia, cui in unum Tamburinum, tanquam in unicum tuum feriens scopum collimas? Miserum me, cuius Praceptor, quia extollitur à Theophilo æmulo, ut putas, tuo, in tam gravem incidit invidiam! Si Theophilus aliquid contra vestrum Ordinem deliquerit, ad me decern, nequaquam pertinet. Pertinet vero toti Vestro Sanctissimo Ordini enarrare id quod vestri venerabiles Patres, qui Caltanissetam Siciliae civitatem, Patriam mei Praeceptoris, & meam, paucos ante annis, incoluerunt, satis norunt; quanto scilicet animi affectu Tamburini Patres, eiusque Familia in Patres Dominicanos ferebatur. Ea, nemine Agatha Tamburini, nobilis Matrona, neptis Baronis Micinae, relicta Vidua, pene iuvenis habitum Sororum Dominici assumpsit, eodemque humili, sed ipsi gratissimo vestimento induta, eiusdem Ecclesiam per annos fere triginta Patrum vestrorum familiaritate semper usa est, ac tandem in eodem habitu sanctè obijt. Quid ergo adversus eius filium, quem Thomam nominari in obsequium S. Thomae Aquinatis etiam Mater soluit, tam severè agis, Baroni? id ne gratus tuus animus permittit? At dies. Hæc ignorabam. Respondes. Ideo nullus tibi ignotus erat vulnerandus, ne invideres, ut imprudenter incidisti in illos S. August. in Psal. 54. Et pleneque cum tibi videris odisse inimicum, fratrem odisti, & nescis.

CAPVT VI.

De Die Festo.

BARON V. **A** Quo (Sacro audiendo) eximit eos (Tamburinus) qui avidius lucro inhiant, quod illis periret, si ad Missam accederent.

Videamus nunc in germana doctrina Authotis, quantum claudicat hæc Impugnatio, ut vel puero perspicuum esse possit.

2. TAMB. Num. 5. Tertio excusatur à Missa ait lib. 4. in Dec. cap. 1. §. 2. n. 5. omne iustum, ac probabile periculum notabilis mali, vel amissionis boni, si ve timeatur damnum in vita, si ve in honore, si ve in bonis.

Et paulo post. Quod mihi canigit in Collegio Montis Regalis, cum eius Praefecturam gererem, ut Lectorem à serlia lectione tantisper avertam, breviter enarrabo. Emerat Collegij Procurator, ut stabulo provideret ex arca cuiusdam coloni non paucas palearum mensuras. Interim ergo, dum paratur mulio ad eas transportandas, incidit dies festus; quare à me Procurator exquisivit, an rusticus ille nosset, quem ad paleas custodiendas addixerat, obligandus esset ad Missam audiendam. Ego, si ve Religione Sacri talis, si ve damni securus, dixi, custodi indiceret, ut Sacro interesset. Addidi, tantum præceptum mihi videri non esse transgrediendum propter eas paleas, quamvis non exigui pretij, quæ difficultè, imò vix furto evant obnoxie, præsertim intra tam modicum tempus unius, vel alterius horula, quod in itin. reditu, Missaque consumendum erat. Ita igitur factum est. Verum quid deinde est consequutum? Eo temporis momento, quo longè absuit custos, ignis repente, nescio è quo loco vicino casu accensus, in arias paleas incidens, totas incendit, ita, ut cineret per aream suffusos, non iam paleas, imò ne palearum quidem pauculas reliquias invenerit, regressus ad custadium post Missam famulus; qui statim me convenit, de infortunio docuit, factoque ipso me monuit, ne multum difficles, sed vero prudentes in similibus se exhibeant Confessarij.

4. Consideret hic Lector, an Tamburinus, qui tam religiosè iussit, famulum Missam non oppittere, sit censendus (ut blaterat tam immeritò Baronius) cultum Religionis, virtutumque exercitium omnino tollere, & Orationis necessitatem fere negare. Ipse autem num. 7. seq. sic pergit.

TAMB. Num. 7. Sed redeo ad difficultatem posterio-

rem in titulo indicatam, an Missa omni tempore esse in die Festo propter lucrum, quod n. 1. ostendit, si Missa adesset? Communis hæc mihi videtur opinio, quæ in eodem die festo propter lucrum notabile, postea qui vult servilibus vacare? & ut affirmare de ea rationem de hac erit sententiandum. Rationem autem de doctrina ibidem proferemus.

6. Quoniam vero Autor se hic remittit ad ea, quæ infra dicturus est, ea nos, ne discedamus ante mysticam, hic tantisper sistamus, atque illa de nostro more putemus, ut, quam solida sit eius doctrina pernotemus.

TAMB. Num. 8. An scit damni gravius timere (ait lib. 4. in Decal. c. 3. §. 2. n. 8.) nobis concedit opera servilia, sic etiam concedat spes lucri notabilis. An scilicet, si, ne amittam vindemiam, possum die festo tam sancte, si etiam possum vacare labori, quo notabile mihi lucrum conquiram? De extraordinario lucro sermonem facimus, nam secus, cuilibet artificij pro diuturna mercede integram esset, laborare; quod ex hoc præcepto capite et nequaquam concedi, certum est. Respondeo, quavis Suarez, loc. cit. cap. 33 à n. 8. & Castropalao tom. 2. d. un. de festi observ. p. 1. c. n. 3. inclinent in sententiam negativam, tamen affirmativam sententiam esse probabilem. Ratio est, quia, ut notat rectè Diana p. 2. tr. 1. Miscell. rel. 34. fin. & Sanchez in consil. 5. c. 2. dub. 1. notabile lucrum amittere, grave damnum est. Adde, non esse existimandum, siam mater Ecclesiam velle obligare fideles ad rem oppido diffiniam, qualis est ob abstinentiam servilium amittere centum, ducentos, mille, plures aureos, quod certe consequenter dicendum, esset, si semel probabilitatem nostra sententia denegaveris.

Favet denique Pontifex, qui cap. licet de Ferialibus, sit Hæc cum piscationem die festo (excipit festum filumia, sed non sub mortali, ut monet Sanchez, in consil. 1. §. 2. n. 4.) qua certo tempore nostra maria excurrunt. Favetque DD. Caiet. Navar. Sorus, aliique apud Sanchez, c. 2. n. num. 5, qui ex paritate cum distis hæcibus piscationem tymorum eodem festo, ne magnum lucrum amittatur, concedunt. Scio, hanc concessionem ab aliquibus tibi ad necessitatem, seu utilitatem publicam, ne villas omnium hæc deficiant, & ab aliis ad dispensationem; nam prope ea ibidem Pontifex imponit piscatoribus, ut dent aliorum elemosynam pauperibus, vel Ecclesie viciniori. Verum ad prædicti lucri necessitatem ab aliis probabiliter illam reduci, nec ullam ex præcepto, sed solum ex consilio dandum esse elemosynam, etiam scio.

7. Notasti verba illa (Lucri notabilis. De extraordinario lucro sermonem facimus. Notabile lucrum amittere damnum grave est. Centum, ducentos, mille aureos vel plures amittere; Ne magnum lucrum amittatur, & nihilominus Baronius audeat reprehendere Tamburinum, quasi exemerit eos, qui avidius lucro inhiant, quæ certe verba ostendunt, quodlibet lucrum sufficere, cum avidius lucro inhiantes, vel paucos lucrari argueret, affectent. Verum Baronius dum invidiam evincit ad verum hominem innocentem, cuiusmodi penitulationes nil moratur.

CAPVT VII.

Repetitio aliquorum ex distis.

1. BARON. VI. **Q**uid putas alia præcepta curarum, qui parum profici habet omnium maximum Charitatis in Deum, Orationis, & Cultus Divini?

2. Hæc, ut in superioribus vidisti, manifestè ludibria falsæ veri soporis sunt, ex iis videlicet, quæ à porta ingiunt churinea; quæ tamen, quia vera sunt, ingiunt contra Tamburinum intorta, patienter ab ipso ferri, et eius vitæ probitas exposcit; pro certo habere.

CAPVT

CAPVT VIII.

De Ieiunio.

I. BARON. VII. **A**ieiunij leg. eximit omnes artifices, & ferre coniugatos.

Parcius isthac, Baroni. Omnes artifices? coniugatos scilicet omnes? Certè nimis audacter loqueris. At, ne ita loquaris, lege, quoad Artifices, unum verbum, quod addit Tamburinus, & tuam exaggeratam hyperbolem agnosces, te ipsum pudebit in posterum dicere (omnes) D. Hieronymus in Dialogo contra Iulianum. Hanc igitur hastam (inquit) quam totis viribus misisti de qua nobis minitatis, uno, (ut aiunt,) digito repellam. Simili quopiam dicendi colore effera ego. Hanc hastam, quam misisti, &c. uno dumtaxat verbo repellam. Et quod tandem illud est? En (Laborantes) legamus Authoris doctrinam de Artificibus; nam mox de coniugibus.

2. TAMB. NUM. 18. Officium, seu Ars ait lib. 4. in Dec. c. 5. §. 7. n. 18. Iam quis exercet, si sit ex se laboriosa, hominem per se liberat à Ieiunio. Ita DD. citat, & possit. Et ita quidem, ut etiam in illo exercitio quis inueniatur, posse tolerare Ieiunium; adhuc ad illud non astringitur. Ex declar. Eugenij II. anno 1447. in Comp. Privileg. Fratrum Minor. ver. Ieiunium num. 2. apud Fag. p. 1. Eccl. 4. l. 1. c. 8. n. 15. quia semper aspiciunt à lege id, quod est communiter, & per se. Quare posito quod lex universaliter omnes à tem laboriosam excoercent excludit, non erit hic includendus. Adde rationem, quia laboriosis artibus vacantes, frequentè indigent refectioe, ne in debilitatem, quando minus putant, labantur. Hinc Arator, etiam volutus, patientissimèque media (contra Reg. l. 4. c. 16. n. 216.) imò etiam ditissimus ex declarat. cit. non tenetur ad Ieiunium, quia per se omnes Aratores excusantur? Et, ex alia parte Ecclesia non intendit privare fideles suo officio, modoque vivendi. Præterea, quamvis exercitia ex se non laboriosa obligationi Ieiunandi subiacent; tamen si quis ita sit debilis, ut suum officium aliis leve, ipsi sit laboriosum, à Ieiunio, per accidens, hoc est, ratione sue complexionis, excusabitur. Ita Th. Sanch. in conf. l. 5. c. 1. dub. 6. n. 8. Reg. loc. cit. n. 219. quia Mater Ecclesia cum tanto dispendio obligare fideles non intendit. Hinc Scripserunt v. g. obligantur ad Ieiunandum; quia scribendi officium levis est laboris, & fortè modice Ieiunans, melius scribet ac facilius, quam cibo refectus; tamen si cui Notario ita laboriosa succedat scriptio, ut sine duplici refecti ne suum munus obire nequeat, certè excusabitur per accidens ratione sue complexionis.

3. Hæc doctrina ante oculos in tota hac materia per diligentem habenda est. Et enim frequenter, ut in aliquo Doctore invenias, excusari quempiam à Ieiunio, sed per accidens, tu vero credas excusari per se, regulamque ad omnes alios minus legitime deducas. Nudius tertius fuit, qui referret, quendam Theologum non vulgaris literaturæ excusasse à Ieiunio hominem, equo iter agentem; addebatque Theologus (ut idem referebat) rationem, quia succussus equus ita malè hominem trahabat per integros dies, ut satis laboriosum fuisset illud iter equestre. Quibus verbis clarè excusatio per accidens fuit, non per se, ille tamen, qui solutionem narrabat, acriter contendebat, Theologum in ea esse sententia, ut iter equo agentes excusandi sint à Ieiunio. Cumque ego inculcarem eiusmodi excusationem nequaquam esse universalem, sed tali peculiari persona addictam fuisse, nunquam constans vir veritati manus dedit. Deus immortalis! quantum refert non apicem rerum aspicere; Sed interiora eorum viscera penetrare?

4. Si quæras, quam sunt officia ex se laboriosa? Dico ea esse, quæ exercentur cum magna agitatione membrorum corporis, tunc enim multi spiritus consumuntur,

unde & ciborum auxilio opus est, & inedia, quæ magis corpus exedit non est addenda.

Porro plura sunt exercitia clarè laboriosa, plura denique, de quibus qualia sint, dubitatur; suo igitur ordine breviter singula delibemus, &c. Hæc omnia Tamburinus.

5. Quid hic mea notatione sit opus; cæcus intuebitur, quia enormitate fallum sit, à Tamburino omnes artifices à Ieiunio liberari, sed veniamus ad Coniuges, & videamus, an fallacia aliam trudit.

Declaratur illud (de Coniugatis.)

6. TAMB. NUM. 37. Coniux non raro (inquit ibi. n. 37.) excusatione ducta ab ipsa conditione Coniugij, liberatur à Ieiunio.

Liberatur autem primo in eo casu, quo non possit alteri reddere debitum, si Ieiunet. Ita D. Thom. S. n. b. lib. 9. de matr. d. 3. n. 10. Less. l. 5. c. 2. n. 44. Ioan. Sanch. d. 54. n. 25. alij. Ratio est, quia ius Iustitiæ prævalet præcepto. Ecclesiæ, nolentis cum tanto rigore Ieiunium. Ita Ledesma p. 2. quæst. 4. art. 2. vers. Ex prædictis colligitur; quia faceret contra ius alterius, dum ad reddendum illi debitum, se notabiliter impotentem reddit. Tunc autem hic casus locum habet (quando coniux notabilem debilitatem contraheret ex eo, quod cum Ieiunio debitum redderet. Debitum, inquam, moderate ab altero petendum, quæ moderatio attendenda est, spectata qualitate coniugum; iudices enim, fortioresque sapienter, fines, imbecillioresque rarij matrimonij uti conveniunt. Cum ergo quid non teneatur reddere, nisi iuxta qualitatem suæ complexionis, ad quod solum, & non ad amplius virtualiter consensit coniux, cum matrimonij contraxit; ideo solum tunc debitum coniugum coniugem à Ieiunio immunem reddit; & quod si precibus, aliove modo posset coniux removere alteram à petendo debitum, adhuc tamen non teneatur uti hoc remedio, atque adeo possit non Ieiunare, & sic reddere. Ita Thom. Sanch. loc. cit. Ratio est, quia personalis obligatio est ex Iustitiâ, quæ non obligat, nisi ad reddendum personaliter debitum non vero ad conquirenda, vel ponenda remedia, ne alter petat.

7. Negligi item Ieiunij præceptum non potest, ut potentior, seu etiam ut potius quis sit ad petendum debitum à coniuge. Ita Thom. Sanch. ibid. quia solum obligatio Iustitiæ reddendi debitum excusat à Ieiunio, at coniux non habet obligationem Iustitiæ petendi, sed solum reddendi debitum.

8. Scio quendam concedere solutionem Ieiunij ei coniugi, qui nisi comedat, est ineptus ad petendum debitum moderate; quia sicut habet dives, inquit, ne suum officium, ad quod ius habet, deserat, potest laborare, & consequenter non Ieiunare; Sic coniugatus, ut suum officium usus matrimonij, ad quem ius habet, non amittat, poterit non Ieiunare, non quidem ut sit valentior, & potentior ad extraordinarias copulas, sed ut sit potens ad petendas copulas moderatas ad quas ius habet. Verum nulla ratione placet hæc concessio, non solum, quia ferè sic omnes coniugati liberarentur à Ieiunio, siquidem pro omnibus est illud sine Cerere, & Baccho friget Venus, idemque possent coniuges prætere, quoad comestitionem carniū, quod cerè esset inauditum; verum etiam, quia cum usus matrimonij quoad petitionem sit liberin coniugatus, prævalet lex Ieiunij, quæ est obligans. Sicut quia fideles omnes tenentur interesse Sacro diebus Dominicis, non potest quis excusari ab illo, quia vult uti sua libertate, quæ se conferat iisdem diebus Dominicis ad verendum, & sicut quia Sacerdotes omnes tenentur recitare Horas Canonicas, non potest quis aliquem Sacerdotem excusare ab illis recitandis; quia id vult uti sua libertate, quæ Braviarium suum projiciat in mare. Et ratio eorum omnium est, quia idem præceptum, quod obligat ad finem, obligat etiam ad media proxima, & necessaria ad illum, & ne tempore, quo præceptum urget, ponantur impedimenta voluntaria ad eius executionem, ut alibi à nobis dictum est.

T t 4 Nequa

Neque obstat paritas ducta ab Artifice divite: quia lex ieiunij absolute non obligat opifices laborantes: Unde non est mirum, quod eisdem non obliget, si divites sint, p. r. accidens enim est eos esse locupletes; at lex ieiunij obligat etiam per se coniuges: unde ij ob solam rationem coniugij, nisi alia addatur excusatio, dictam legem à se non possunt excutere.

9. Illud approbo, si adveniat coniux periculum incontinentie in alio, posse petere, etiam si, ut petat, opus sit ieiunium frangere, quia tum illud periculum aequivaleret petitioni, & petitio huius redditioni, & quam urget iniuria ratio. Idem puto (non enim absimilis est ratio) si, nisi petas, ingeras malam suspicionem in altero, quod adulteraveris; vel aliam adinvenias.

10. Liberatur si quando Vxor, si ex ieiunio reddatur ita extraordinarie pallida, macieque confecta, ut timor rationabilis sit, ne à viro minus rationabiliter ametur. Ita S. ver. ieiunium n. 9. Thom. Sanch. l. 9. de matr. d. 3. n. 11. Ioan. Sanch. d. 5. n. 24. praeceptum enim ieiunij quieto matrimonij statui, quem certo, sine debito amore, periclitari necesse est, obflare non debet.

11. Liberatur tertio si eadem uxor ita prohibeatur à viro ieiunare, ut si ieiunet, vix oriantur, & notabiles discordia. Ita Thom. Sanch. loc. cit. num. 13. alter. Sanch. l. c. num. 26. Fag. pr. 4. Eccl. l. 1. c. 9. n. 8. quamvis peccet vir, si id sine sufficienti causa faciat; uxor tamen si obediat, non delinquet, propter rationem num. precedent. dictam.

12. Liberatur quarto uxor Catholica si prohibeatur à viro haeretico ieiunare, itaque non in contemptum Ecclesiae, vel praecepti ieiunandi, sed ob alias causas puta ob incommodum parandi cibos Quadragesimales, ob dispensationem eos emendi, vel quid simile, Ita Azor. p. 1. l. 7. cap. 18. q. 7. Fag. l. c. n. 10. Trull. l. 3. in Dec. c. 2. dub. 7. n. 22. Ratio est, eadem, vel ferè eadem, ac modo dicta.

13. Liberatur quinto (ut id hac occasione dicam) puella nubere volens, si ex continuato ieiunio Quadragesimae (nam in ieiunio emo, & altero quod incidit infra annum, & vix locum habere potest. Speciositatem faciei notabiliter amitteret. Ita Thom. Sanch. l. c. n. 12. Ratio est, quia puella honestum matrimonium aucupanti notabile damnum infert speciei deperditio; Sed quod signum tanta iactura? Quando ita colorem deperderet, maciemque contraheret, ut ea visa, statim de dicta macie extra suum morem notaretur. Haec tenet Tamburinus.

14. Vnum hic à Lectore efflagito, ut omnes conditiones, & limitationes hac in re à Tamburino dilucidè explicatas expendat, & ita, inde colligat, an ipse omnes ferè coniugatos eximat à ieiunio, & eos, quos eximit, an sine rationabili causa, & absque doctis, pilsque Authoibus immunes reddat. Expedit hic audire alium à Tamb. Is sit idem Pasqualigus, quandoquidem innumeros alios Doctores inducit Dec. 280. de ieiunio.

An coniuges excusentur, si non ieiunent, quando impediuntur, ne sibi invicem possent reddere debitum.

15. PASQUAL. Communiter affirmativè respondetur. Ita Caiet. Armill. Medin. Navar. Manuel. Ledesm. Valint. Angles Eliac. Sanch. Less. Molfes. Teler. Reginald. Fillius. Fagundes. Layman. Bassaus. Sylvius. Bonac. Graff. Ludou. Tabien. Villalob. & alij.

Hac sententia pro certa habenda est, quando tamen ieiunium impediatur, ne debitum possit reddi. Nam in hoc casu concurrunt duo praecepta, nempe praeceptum iniustitiae reddendi debitum, & praeceptum Ecclesiae de ieiunio. Tunc quia obligatio iniustitiae est strictior, & propter ius alterius praesertim obligationi virtutis, qualis est abstinentia. Tum quia Ecclesia non intendit obligare ad ieiunium, quando impediatur observantia aliorum praeceptorum, praesertim quae concernunt iniustitiam. Tum quia praeceptum reddendi debitum est naturale divinum, & ideo anteponendum

praecepto humano, quale est praeceptum ieiunij.

15. Et paulo post. Sed difficultas est, quanti coniuges censentur solutus ab obligatione ieiunandi, ut p. si reddere debitum.

Respondet, tunc esse solutum ab obligatione iniustitiae, quando non possit sine notabili debilitate reddere illud debitum, quod teneatur reddere ex iniustitia. Teneatur autem ex iniustitia reddere debitum si, ut d. sumitur ex D. Th. in 4. dist. 32. quae sit unica à primò ad tertium, & cum pluribus notat Sanch. l. c. disp. 3. n. 5.

15. Et paulo post. Denique (ut notat Ledesm.) ex praedictis colligitur, quod uxor peccat, si se ita ieiunij ratione causa est, quia voluntarie ludit virum circa decorem sui corporis, quod ipse habet; Unde detereretur facie rem alterius in ordine ad quem ipse habet ius, & ideo peccat contra iustitiam.

CAPVT IX.

De Filio erga Patrem.

1. BARON. VIII. Officium colendi Patrem redditur filijs, si probabiliter putent, matrem coniugij fidem non admodum sancte servasse, & se ex adulterio potuisse nasci.

2. In primis id non esset patris colendi officio deservire, tunc enim iam non ut suam patrem Caius v. g. illum v. g. Titium agnosceret, sed pro suo patre agnosceret adulterum. Quare tota difficultas in eo versari debet, quandonam Caius v. g. poterit suae matris Bercae naturam negligere, & alium tanquam suum patrem credere? quam difficultatem mox explicabo meo Tamburinus.

3. Deinde displicet hic maxime, quod Baronius imputet Tamburino, quasi dixerit, posse Caium negare Titio marito Bercae reverentiam filij, ex eo, quod ipse Caius potuisset, ex adulterio nasci. Profecto tantam stultitiam fuisse à quolibet indoctissimo prolatare, si Baronius mihi iuraret, fidem ei habere non possem. Nam, sic, omnes quotquot homines sunt, fueruntque, & erunt in mundo, essent probabiliter spurijs, vel illegitimis, quia omnes partim potuerunt, partim poterant, & adulterio nasci. Sed iam video, quid vult dicere Baronius: vult enim iterum subintelligi illud (probabiliter) ita ut sensus sit si probabiliter putent, matrem fidem non servasse, & se probabiliter ex adulterio nasci, potuisse, &c. Verum, nec hoc mihi sedet: nam dictum locutio fuisset, de eere (si putet se probabiliter natum esse ex adulterio.) Ita quidem. At solenne e i calumniationibus, immiscere possibile cum actuali, & sepe putat, & pronuntiare, se v. g. offensum esse ab adversario, qui ab eo offendi potuisset.

4. Venio nunc ad elucidandam veram Tamburini doctrinam. Nobile stratagemata, in his sagillatim educendis, latet in Baronio: Loca enim, in quibus de argumento Tamburinus tractat, religiosè tacet, nimirum ne (ut suspicor) viso loco, mendacium larvam deponere cogatur. Cum autem difficile cuiquam sit, totum librum evolvere, ut Doctrina reprehensa inveniretur, constat, haeretque finimus impostura, id autem mihi nullum fecit negotium, siquidem ope cuiusdam amici in mei praeceptoris doctrina versatissimi, huius invenio quiddam invenire oporteat. Facor nihilominus quoniam in loco de hoc puncto, quem pro manibus habemus, loquatur Tamburinus, fuisse difficultatibus explicari, quia ne umbra quidem eius, quod illi imputat Baronius in doctrina germana Authoris apparet. Locutus autem, ubi hac de re loquitur, contrarium dicere habens, hic est, nempe lib. 1. in Decal. cap. 3. 3. ver. legitimus, sed diffinitivè in alio loco mox afferendo num. 10. meo.

5. TAM.

Caput X. De Matrim. Filij inconf. Patre. 501

6. TAMB. Quando anceps (ait) es, utrum sit legitimus, an naturalis, cum certus sis, esse filium e. g. Bertæ, qualis eris reputandus? Dico, esse reputandum legitimum. Ita Delugo de Inst. tom. 1. d. 15. sect. 2. n. 25. Merol. l. Barb. Baldelli, Franc. Delugo alique quos citat, & sequitur Bardi d. de conf. c. 7. §. 1. quia culpa patris est dubia, poena illegitimitatis infligenda tibi filio esset certa. Ergo, si esses reputandus illegitimus, pro culpa incerta Patris daretur poena certa tibi filio. Adde, quemlibet esse damnandum, quanto minus potest, nam propter eandem rationem si dubitetur an aliquis sit spurius, id est ex coitu damnato, an naturalis, naturalis est reputandus. Ita Menoch. l. 1. præsumpt. 19. n. 28.

Hinc expositi in Hospitali possunt sine dispensatione ordinari, Beneficia accipere, ad Praelatos ascendere, &c. Ita idem apud eundem Bardi quia cum nesciatur, an sint illegitimi, legitiimi reputantur.

Illud adverte, quoad effectum acquirendi hereditatem ab alio possessam, non posse hunc dubie illegitimum recurrere ad prædictam doctrinam. Ita Castrop. tom. 1. tr. 1. d. 3. p. 5. a. n. 3. Ratio est, quia ille alius est certus possessor, at dubius de facto præcedere certo possessori non debet. Hactenus Tamburinus.

6. Ex hac igitur doctrina clarè colligitur, quod si cuius filius Bertæ, quando anceps est, an sit legitimus, an naturalis, debet se pro legitimo habere, & consequenter matrem Bertæ, hoc est Titium, pro vero Patre cognoscere; ita si idem Caius est anceps, an sit spurius ex adulterio matris, debet se pro legitimo tenere, quia pari modo culpa matris dubia legitimitati filij nocere non debet, atque adeo negare ipsi non licet, Titium esse suum patrem, illumque reverentia debita non colere.

7. At dices, hic sumus in dubio, quid si probabiliter putaret Caius, se natum esse ex adulterio?

Respondet de hoc non agit Tamburinus, sed certè affirmo clarè ex ipsius principiis colligi, etiam tum debere suam legitimitatem illasam servare, seque Patri Titio, hoc est Bertæ marito observantem præferre. Ratio est (quia ut in superioribus vidimus) solennis Tamburini doctrina est, probabilitatem dirigentem actiones tunc adesse, quando contrarium non est certum, seu non est moraliter convincens. At in hoc eventu cum certum sit, Titium esse Bertæ matrem, certum item hoc matrimonium fuisse in facie Ecclesiæ celebratum; certum etiam Titium cohabitasse in eodem tecto, & lecto cum Bertæ; erit etiam moraliter certum, Caium esse Titij filium, & ita debere in utroque foro indicari, præsertim, quia delictum (matris) non præsumitur, nisi probetur, & consequenter quod is sit filius ex adulterio, non erit proximè probabile. Adde id, quod supra diximus ex Tamburino, quod hic, & alibi iterum, iterumque repetere non gravabor.

8. TAMB. Atque hac ratio (ait lib. 1. in Decal. c. 3. §. 3. num. 1. l. 1. l. 2.) allatam doctrinam probat (id est nos posse sequi opinionem proximè probabilem) etiam si altera pars sit probabilior; modo maior probabilitas alterius dictæ partis non sit tanta, ut deiciat à probabilitate illam oppositam, quia tunc, expulsa iam probabilitate, non est mirum, si inclinari ad assentiendum illi opposita nequeat intellectus.

9. Quoniam ergo Titius maritus Bertæ habet tantam probabilitatem de suo filio, (etiam si ad certitudinem moralem non pertingeret) deiciatur iam illa probabilitas, quæ apparet in Caio volente fortè negare, se esse legitimum, & patrem Titium non revereri. Quare Caij probabilitas, si qua esset de illegitimitate, vetè probabilitas non est, nec minima, nec tenuis, quia à finibus probabilitatis est expulsa. Vides Baroni, sanam, solidamque mei Præceptoris doctrinam? Alter locus, ubi discretissime docet, à prædicto Caio debere recognosci Titium matrem Bertæ, ut patrem, est in Tomo de Sacramentis c. de Irregul. c. 10. §. 2. his verbis.

Qua ratione dubitatio de illegitimo Natali removeatur.

TAMB. n. 1. Qui natus est (inquit) ex coniugata, presumitur legitimus, nisi contrarium clarè appareat, siquidem possidet tunc, esse filium ex matrimonio. Is enim in iure filius est, quem Nuptia demonstrant, l. quia Mater, ff. de in ius vocando. Et in dubiis (ut notat Menochius, Mascardus, Merolla) semper presumitur id, quod honestum est. Hæc ibi.

Si ergo Caius, donec contrarium clarè appareat legitimus se tenere debet, non poterit ex germana noliti Thomæ doctrina, quacunque probabilitate posita, Titium suæ matris maritum non revereri ut patrem.

CAPVT X.

De matrimonio Filij inconfulto Patre.

1. BARON. IX. Nulget etiam illis (Filij) ius inveniendi matrimonium cum dispari, Patre inconfulto & invito.

Quam aride id affers, ad excitandum odium? Verum lege, quam plenè & sapienter Tamburinus ratiocinetur ex S. Thomæ principiis. Tu vero, ut meum Thomam, fuggilles, nihil pensi habes deferere tuum S. Thomam, quamvis eius doctrinam sequi profitearis.

2. TAMB. Certum, exploratumque est (ait l. 5. in Decal. c. 2. §. 3. n. 2.) si filij inviti parentibus incant matrimonium cum dignis, & alioqui nullum sequatur incommodum, non peccare lei baliter, imò ne venialiter quidem, si prius modestè à parentibus facultatem petierint tamen; nequaquam exoraverint. Ratio potissima est, quia in electione status, & maxime matrimonij, filij nemini subdantur. Ita S. T. om. in 4. d. 29. quæst. unic. art. 4. Ita Sanchez, lib. 4. de matr. d. 22. n. 24. Ita ceteri.

Hinc regulariter non tenetur Filius implere sponsalia, quæ absque eius consensu Pater promissit, sic enim teneretur ad matrimonium. Agit de hac re dilucide Sanchez. ibid. d. 23. n. 3.

3. Fane etiam merito Tridentini m. l. 24. c. 9. de reform. matrim. ipso facto excommunicat impedientes matrimonia; quæ excommunicatio licet solum sit contra eos, qui cum habeant iurisdictionem fori externi in subditos, eos à matrimoniis iniuste impediunt, ut clarè colligitur ex contextu Trid. quales sunt Episcopus, & Princeps secularis (excipitur Rex, & Imperator, quia hos oportet exprimi, excipitur item Parochus, quia fori externi iurisdictionem non habet in suis) tamen tam rigida prohibitio ostendit sensum Ecclesiæ nolentis, ut matrimonia impediantur. Et merito, cum independentè à lege positiva, ex se culpa mortalis est, impedire in re gravi ius alterius. At vero, ut diximus, in status electione quilibet sui iuris est, atque adeo nec à suis, nec ab alio, si peccatum mortale iis vitare velint, impediendus.

4. Dixi (iniuste) nam quando adest iusta causa, ut quia matrimonium est indignum, vel quid simile, non peccat Princeps, vel amicus modis suaribus absque vi, vel metu impediens; ut est concursus DD. sententia ipso lumine rationis comprobata. Lige Sanchez ibi d. 22. num. 7. Difficultas igitur sola superest, an cum indignis possint filij licite contrahere, patre, vel genitrice dissentientibus? Et quidem licet alijs videretur non posse, idque sub mortali, quod certe valde probabile est. Ita Sotus, Corduba, Navar. alligat Sanchez. l. de matr. d. 23. n. 9. quibus adde Bellarm. l. 1. de matr. c. 19. prop. 3. & in fine. Eæcor tamen probabile item esse, ac tutum, quod possint. Ratio præcipua est modo dicta, filium scilicet omnino liberum esse, nec alicui subiecti in hac re. Addit S. Thom. 2. 2. q. 104. art. 5. in corp. In iis, quæ ad propriè corporis sustentationem, proliisque generationem attinent, omnes homines esse pares, atque adeo, ne filios quidem in his duobus subiacere parentibus.

ibus. Et recte docet Sanchez adeo fiam liberam esse, ut etiam ante viginti annos nubere valeat, etiam indigno, & sine patris consensu, ne alias matrimo-ij libertas impediatur, deturque puellis ansa occulte delinquendi.

5. Illud addito, esse convenienter, ut saltem à Patre consilium petatur; siquidem, in re tanti momenti, congruit patris consilium explorare, licet sine obligatione sequendi. Et quare Sanchez. l. c. arbitretur peccare mortaliter filios, si, in matrimoniis eligendis, à parentibus eiusmodi consilium non exposcant, ego tamen, pace tanti viri, huc sententia non assentior. Vt quid enim tantum peccati mortalis onus, si eis tandem consilium patris respicere concedatur? Adde primo si non nisi causa consilij patrem docere de meo matrimonio debeo, posse fortasse me à prudentiore viro illud petere, & sic non indigere paterno.

6. Adde secundo, Cum nos, & ipsemet Sanchez, agamus in presentia de filiis volentibus contrahere cum indignis: si sub mortali obligamus filios ad patris consilium exposcendum, illos regulariter conficeremus in pericula rixarum. Certum enim erit, patrem contradicturum, cum agatur de sua familia dedecore; multo magis si consensum supponitur filius in arripito proposito contra patris aperi- tum consilium, quam constantiam licere fartam tellam ser- vare posse, merito iudicatur idem Sanchez.

Quis ergo fore, videtur, curare, ut ignoret pater, quam sit nociva & coram, eius auctoritas despiciatur.

7. Prudenter paulo post Tamburinus sic monet. Hec dicta sunt, quando ex eiusmodi matrimonio non timetur fore, ut sequantur gravia mala, sive scandala sive alia incommoda, tunc enim, ut notat Sanchez. l. c. num. 11. contra Charitatem, ex alio capite, quam ex solo parentum in voluntario peccati labe posset emergere.

CAPVT XI.

De Voto Paterna mortis.

1. BARON. X. Permittit filiis vota paterna mortis, ut vacuum hereditatem adeant.

Verba hæc sunt accusantis: sed quæ sequuntur sunt verba innocentis rei.

2. TAMBR. Inquires primo an sicuti (ait. l. 5. in Dec. cap. 1. §. 2.) inimiciliter velle malum punitonis modo dicto, ita uniuersum possit quis proximo malum ex aliquo motivo desiderare?

3. Resp. Certè non statim ac illud licet, sequitur & hoc licere: nam inimico desideratur illa punitonis poena, quam iuste meretur, ac proximo nullam merenti poenam malum desiderare, iniquum per se est. Id ergo diligentius excu- tere hac occasione, ne gravemur. Et solent quidem afferri exempla. An possit filius mortem patris optare, vel de illa gaudere, non ut malum patris (hoc enim esset odium exco- crandum) sed ut ipse filius paterna hereditate fruatur? An mater possit desiderare mortem filia, ne illam alere, vel dotare cogatur? An possit subditus mortem cupere sui Prælati, ut Prælatum ipse succedat, vel ut ab eo Prælati sibi infenso liberetur? & similia. Si solum desideres, vel cum gaudio excipias eiusmodi effectus, hereditatem, mo- lestia carentiam, Prælatum, &c. Facilis est responsio. Licet enim hæc optas, vel amplecteris, quia non gaudes de alieno malo sed de proprio bono. Certè non potest quis licite gaudere de fornicatione, de comestione carnis, ut fessio die verita, &c. nec illa desiderare, ut tunc fiant, quia gau- deret de peccato, illudque desideraret. Lege Castrop. tom. 1. tr. 2. d. 2. p. 10. §. 2. n. 11. tamen postea, quod hæc cum peccato quis commisit, potest de habita prole sibi complacere, deque viribus relectis, quia non de peccato gaudet, sed de effectu sequuto, qui bonus est; Ita in casu nostro.

4. Rursus, si desideres sub conditione, facilis item est responsio, licite posse. Si quis enim tunc actum elicit, si vocis pater moreretur, ego hereditate potirer. Si mea filia

occumberet, ego modestia liberarer, & gauderem illi non de patris, vel filia morte, sed de hereditate, quæ per mortem illam, culpam adij non committeret, vixit qui simili modo de bono suo gaudet, non autem de alieno malo.

5. Denique si absolute desideres in hac materia. Cupio mortem patris, non ut malum patris est, sed ut bonum in me, seu ut causa boni mei, non enim quia ex illa mor- te ego & ut hereditatem adeo. Vel sic. Vixit mortem mea filia, nam sic sexcentas sollicitudines excutiam. Si, inquam, hæc desideres, maior est respectus ad filiam, quam a tunc eligis malum velle illi, quamvis illi a filia, commodum, quod non videtur culpa vacare.

6. Et ita quidem putat Bonacina tom. 1. d. 4. circa 4. Decal. præceptum q. un. p. 3. in his verbis. Secus si cupi- tur, illum graviter peccare, qui grave aliud malum con- poris parentibus exoptat v. g. cupiendo illi mortem, ut quamprimum in hereditatem succedat. Ita Syll. No- var. Gröff. Reginald. Toled. Claris. Regia. Malijus. Hæc Bonacina.

7. Nihilominus Castrop. tom. 1. tract. 6. d. 4. de Clau. p. num. 11. postquam firmavit, posse malum proximo desi- rari propter bonum iustitiae, vel bonum publicum, vel ipsius proximi, unde licere ex zelo iustitiae desiderare punitorem, & condignam mortem malefactori, gaudere de morte pec- catoris scandalosi, qui non amplius erit causa rixarum patri- morum, cupere effusam filii mortem, ne longiore vita graviora peccata committat, gravissime condemnatur optare patri seni, infirmo, vel filia ineri mortem, ut in- tormenti vivat, & similia; quia hæc de salute non solum- liter de bono proximi, de bono de malo; postquam hæc præ- viti, sic addit. Credo, si cum debita moderamine faciat, ut de illius morte natum ali gaudere; illamque inefficaci estu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia per- sone, sed ob aliquod temporale emolumentum, inde sequen- tum. Sic docere videtur Emmanuel Sá, ubi obstat dictu, te posse proximo optare malum corporale ad salutem ani- me, & mortem ob R. ip. bonum, & beneficium, & possi- ribi, aliqui valde nocivo mortem, non odio, sed ad viden- dum damnum tuum. Item de morte eius gaudere de bono inde sequuntur. Azor. & Bonac. tom. 2. disp. 3. c. 1. primum Decal. præceptum q. 4. p. ult. §. 7. n. 7. affirmat, licere matri mortem filiarum optare, eo quod ob desolati- tatem, vel inopiam non possit eas iuxta suam desiderium nuptui tradere, & idem esse dicunt, si ob illarum causam male tractaretur à marito, posset enim illarum mortem optare, ut ab illo damno liberaretur. Consenti tui hæc Sanchez, qui sic inquit; licitum est tibi optare, vel proxi- mo mortem, ob vitandam molestiam infirmitatem, necita- tem, vitam penalem à marito inflictam; & alia huius generis, dummodo desideres ut à Deo infirmitas, non ab homine impleat, vel à Demone. Ratio est, quia huiusmodi desiderium & gaudium de malo proximi, non tam est de- siderium, & gaudium de malo ipsius proximi, quam de bono inde secuto. Ego non habeo malitiam, quia illam habere non potest, nisi si illius malus sit; cum tota pre- cibus actus inefficacis ex fine desinatur. Hæc Castrop. qui etiam respondet ad quasdam rationes in contrarium. Re- ctè autem dictum est (morte natum ali) nam si occasione iniustam desiderares, te sine dubio peccatum, paulo ante vidimus.

8. Vereor autem ne Bonacina modo à nobis n. 31. huc allatus, sibi adverteretur. In alio enim loco contrarium doc- trinat, ut merito cum pro se Castropalanus citare poterit. Ecce Bonacina verba tom. 2. d. 4. circa primum Decalogi, præceptum q. 4. p. ult. §. 1. n. 7. citat. Item modo à Castrop. adversantia suismet verbis dicto num. 31. à nobis allatis. Ex dictis sequitur, eum graviter peccare contra Charita- tem, qui alicui malum exoptat ex displicentia personæ, & rem, qui alicui malum exoptat ex displicentia personæ, & non ob bonum ipsius, vel alterius. Et paulo post. Secus si gaudeat de malo, vel irrisit de bono ex tempore motu; actus enim inefficax specificatur à motivo, ab eoque hinc-

Caput XII. De Rege quoad bellum gerend. 503

tem, & malitiam sumit. Ob id à mortali excusatur, qui de sanitate alicuius tristatur, quia ex recta valitudine occasione sumit peccandi. Et potè pauca. Idem dicendum videtur de matre, qua mortem filii exoptet, quia occasione ipsarum malisecum agitur à marito aut iniuriis afflicto; non enim pr. priè detestatur filias ex displicentia ipsarum, sed in detestationem proprii mali. Hec Bonacin. ex quibus vides opinionem Castropal. esse satis probabilem.

9. Hæc Tamb. quæ si tibi fortasse non arideat, ne uni Tamburino succenseas, sed Castropalao, sed Bonacinæ, sed aliis, quorum doctrinam ille refert, & Emanueli Sà expurgato à tuo R. M. Sacri Palatii V. Charitas n. 8. qui, si eius ratio penetraret, multum favet dictis à Castropalao.

Nota nihilominus quam cauta si horum locutio, (credo si cum debita moderatione facias) & illud (non est desiderium de malo, sed de bono venturo) & illud (est actus necessarius, qui specificatur à bono.)

CAPVT XII.

De Rege quoad bellum gerendum.

1. BARON. XI. Nec minus liberalis est in Reges, quam in privatos. Dat illis (Regibus) ius belli, si aliqua illis faveat probabilitas ex iure in eum, qui parem, aut maiorem habet probabilitatem rei possesse adiunctam.

2. Hic Baronius videtur modum ponere in scirpo. Tamburinus discretissime docet in prædicto casu non posse unum Regem intentare bellum adversus alium; addit tamen esse aliquos nobiles DD. aientes, posse, & id ita esse probabile ex extrinseca autoritatæ illorum, ut id non sit recipiendum, quasi sit universalis doctrina, sed in aliquibus casibus; Baronius autem, dicit illam esse sententiam Tamburini, & quia ille ait aliorum doctrinam esse in aliquibus casibus probabilem, ipse durum nodum vel addit, vel supponit, quasi data esset, ut doctrina universalis.

Proferatur textus Tamburini.

3. TAMB. Num. 29. Rex, seu Respublica (ait l. 1. in Dec. c. 4. §. 4. n. 29) ad gerendum bellum, vel habet probabilitatem fundatam in iure, vel in facto. In iure est, quando est opinio Doctorum, Regnum in aliquo casu certo, posse occupari. Facit v. g. Regem alicuius Regni esse spurium, certe si addeffet opinio Doctorum probabilis, eiusmodi Regem licet posse à suo Regno repellere, hæc probabilitatis immixta in iure. Probabilitas fundata in facto est, quando duo, pluresve scripturis, vel testibus contendunt probare regnum ad se pertinere.

4. Num. 30. Dico, in probabilitate orta ex iure, quemlibet Regem licet bellum gerere contra alium posse. Sic Ioan. Sanch. d. 44. à n. 57. Ratio est, quia, ut est toties dictum, potest quis sequi opinionem probabilem omnia probabiliora. Quid si alter possidentur est in casu proposito num. præc. Resp. tunc ex mea sententia non posse; quia ut supra §. 3. num. 14 dixi, & mox num. seq. repetam, possessionem favere possidenti, est lex Canonica ab omnibus observanda. At tunc recurri valeat ad indices mox tangam num. 33.

5. Num. 31 Dixi (ex mea sententia) nam ex bonorum auctorum opinione posse, video; qui nihil obstant prædicta unius Regis possessione, putant in dicto casu ab alio Rege bello impeti Regem possidentem posse. Lege item Castrop. tom. 1. d. 2. p. 7. n. 1. Ioan. Sanch. d. 44. n. 58.

6. Num. 32. Quid si sit opinio practice probabilis fundata probabiliter in iure, quod dictus Rex posse Regnum ab alio possit occupare? Resp. tunc sane, etiam in mea sententia, posse: nec mirum, quia iam supponis eam opinionem esse practice probabilem. At ego adverte hanc opinionem nem nunquam fore practice probabilem ex princi-

piis intrinsecis (nam esto ex autoritate extrinseca n. 31. dicta) posse Regnum ab alio Rege possit occupari, si eiusmodi Rex cum probabilitate iuris sit in eius non controversa possessione, quia nemo, ut toties canavimus, per hominem privatum (qualis profecto est Rex, vel Respublica quacunque respectu alterius, qui sit sua absolute potestatis) nemo, inquam, spoliari potest à sua possessione, nisi certo moraliter constet, possidentem inique possidere.

7. Num. 33. In probabilitate ex probationibus facti negant absolute plerique, posse tunc Regem bellum gerere, sed debere recurri ad Indices, modo latè tractato à Castrop. l. c. n. 5.

8. Sed sic est distinguendum. Potest primò Regnum, de quo disceptatur, esse in possessione unius ex Regibus, & tunc ob probabilitatem ortam ex facti probatione, non potest contra ipsum intentari bellum ab alio Rege, etiam probabiliores habente rationes facti. Ioan. Sanch. d. 64. num. 56 Ioan. Delugo tom. 1. de Iust. d. 16. §. 5. num. 98. quia obstat lex Canonica pluries repetita, cui omnes fideles subsumunt, quamque nos supra §. 3. n. 14. attulimus, & inculcavimus.

9. Certè in hoc casu possessionis, quando probatio facti ex probabilioribus rationibus uni faveat Regi, & in casu, quem num. 30. huc remisimus, non est improbabile possit recurri ad Indices eo modo, quo laudatus Castropalaus l. c. presequitur; illum si placet, adiungam enim nobis est otium, ea, quæ raro contingant, universa percurrere.

10. Num. 34. Potest secundo dictum Regnum vacare, hoc est in nullius Regis esse possessione, & tunc etiam nullus ex Regibus poterit in eiusmodi probabili facti probatione bellum gerere, ut Regnum occupet. Ita Vasquez & Tanner. quos sequitur citatus Merolla tom. 1. d. 3. cap. 4. dub. 3. num. 204. Ratio est, quia obstat ius Regni vacantis, dum enim non est certum ius pro aliquo ex Regibus, ipsum Regibus liberum manet. Sic Salas, p. 2. tit. 8. d. un. lect. 13. num. 128. apud Castrop. cit. n. 10. prævalet enim Regni libertas, si non constet de servitute. Quare tunc Regnum vel se gubernet, vel se alterutri ex Regibus gubernandum sponte tradat, vel certe recuratur ad Indices eo modo, quem idem Castropalaus ibidem affert.

11. Num. 35. Postremo si certus sit Rex Regnum ab alio Rege possit esse suum, illum admoveat, ut Regnum consignet Domino: si veniat, bellum gerere contra ipsum poterit. Ita Vasq. Molin. Salas apud Castrop. cit. n. 13. quamvis enim Rex, qui occupat Regnum, non cognoscat veritatem, adeo ut iniuriæ materialiter faciat, quam propulsare licet illi, qui de sua re certus est.

12. Limitationes autem necessarias antea attulerat Tamburinus, in quas Baronij oculos non incidit mirum non est (quare since illam nunc excuso) siquidem illæ alio in loco sunt ab eo, in quo agitur de Rege. Sunt enim, ubi est universalis disputatio de probationibus æqualibus circa ius, vel circa factam, & sunt huiusmodi.

13. TAMB. Num. 14. Verum, quando rem (ait l. 1. cap. 3. §. 3. num. 14.) de qua sunt æquales rationes quoad probationes iuris, altera ex partibus possidet; an possit parti non possidenti ea attribui, maior est controversia; putato tamen privatos (nam quid in hoc casu facturus sit Iudex, dicam mox §. 4. à n. 1.) non posse sibi à parte, quæ possidet palam, vel occultè, eandem auferre. Ita Thom. Sanch. l. 6. in Decal. c. 3. n. 7. & l. 4. in Decal. c. 40. n. 8. Castrop. tom. 1. tit. d. 3. p. 2. n. 11.

Ratio est, quia licet quis habeat opinionem probabilem, imò probabiliorē, quo ad ius, aliquam rem esse suam, nisi habeat certitudinem saltem moralem, rem verè esse suam, non est probabile, posse facere spoliū auctoritate propria contra possidentem. Vtior autem ratio est, quia etiam hic maxime militat illud, in pari causa melior est conditio possidentis. Par autem moraliter semper est causa utriusque litigantis, donec utriusque causa in iure probabilis perseveret, & alterutra non transit in certam.

14. Num. 15. Non ignoro aliquos apud Ioan. Sanch. d. 43. à Num. 49. docere, habentem rationes probabiles, quo

quo ad ius, posse licite alterum simile probabiles rationes habentem occulte appositione spoliare, sibi que rem vindicare, modo res non sit deducta ad forum contentiosum; tunc enim ratio dicitur, ut expectetur Iudicis sententia: Et modo esset scandalum & turbatio. Non, inquam, id ignoro, nam propterea propter auctoritatem Doctorum extrinsecam hac sententia non est censenda, saltem quoad aliquos casus, improbabilis.

15. Et certe quamvis Ioannes Delugo de iust. tom. 1. d. 16. num. 106. non audeat universiter hanc sententiam approbare, tamen in particularibus quibusdam eventibus, quos Doctores asserunt, (asseram ego mox num. 25. exemplo 19. & 20. & §. 4. num. 31. nonnullos) non inuitus approbat, quia, inquit, fortasse in particularibus casibus Doctores id propter aliquod caput concedere valuerunt; cum tamen non viderint caput aliquod generale, unde in omnibus casibus idem concedere, potuerint.

16. Audisti, Lector, illud (modo non sit deducta ad forum contentiosum) & illud (modo cesset scandalum, & turbatio) quæ certe turbatio solet magna sequi, quando proceditur ad bellum, & illud restrictivum (saltem ad aliquos casus) & illud (Doctores non audent hanc sententiam universiter approbare) & illud, (non valuerunt caput; unde in omnibus casibus idem concedere, potuerint.)

17. Quod si Ioan. Sanch. alique nempe Suar. Thom. Sanch. Navar. Reginald. Malder. Victoria Covar. Filluc. quos pro se Ioan. Sanch. disput. 44. a num. præsertim 58. aliquid plus concedant, quam concedat germana Tamburini doctrina, fides apud illos sit, cum Tamburinus non approbet sententiam Ioan. Sanch. absolutè. Et, quando addit supra num. 5. & 6. num. autem suo 31. & ex bonorum Doctorum auctoritate inferri bellum posse, video) ostendit se id videre, non tamen absolutè approbare. Et, quando num. meo 14. suo autem num. 15. dicit, eam sententiam non esse censendam improbabilem, addit limitationem (saltem quo ad aliquos casus, non ergo universaliter.

4. Duas igitur hic fecerit Author quæstiones; altera est, an, quando, omnibus expensis, debetur, vel Vectigal. Ite Gabella sit iuste imposita, licet enim non solvere. Et licet, dicit, esse probabile cum Villaboy, Castro, Aragonio, Molin. Filluc. & tui Ordinis Sylvestro, & cum priore parte dicti Caramuelis, quia tunc daturum subditi, certa. Altera est, an, quando Gabella est iusta, licet possit ab ejus solutione se subtrahere subditus, & dicit, Ianuarius citantem Lessium, alioque docere, utique licet posse. Sed noster Tamburinus expressis verbis vel non assentitur, vel decenter resistit. Nam sic addit. Cujus doctrina fides sit apud ejus Doctores.

5. Quia igitur ratione absolutè asseris, Tamburinum eximere subditos à solutione Vectigalis, cuius non habent competentem æquitatem cum ipse, vel non requirit ad obligationem solvendi, ut competentem, hoc est, eam habent æquitatem subditi, vel si habeant equabilem, id est probabilem, remittat ad eorum Doctorum fidem.

6. Et consequenter quando illas tres sententias esse probabiles, censet Tamburinus, cum quæstio propolita solum fuerit de casu in quo res est anceps, seu dubia, solum pro eo casu dicitur tres illas sententias ipse approbare. Nam, quoad posteriorem partem dictam à Caramuelo, quando scilicet iustitia vectigalis est probabilis, jam id erat Tamburinus relicturnus apud aliorum fidem. Video clarius potuisse, & distinctius loqui præceptorem meum, addendo sic, cuius doctrinæ fides sit apud ejus Doctores, & apud Caramuelem quo ad posteriorem partem sui dicti. Sed excusandi sunt scriptores, nam multa legem omittunt, quæ accuratus Lector ex contextu, & ex præcedentibus, & subsequentibus ex se ipse intelligat.

CAPVT XIV.

De Iudiciis.

CAPVT XIII.

De subditis quoad Gabellas.

1. BARON. XII. **H**abet etiam rationem subditi, eximit illum à Vectigali, cuius non habeat competentem æquitatem.

2. Hæc audes comminisci, & ne legisti quidem textum Authoris? Faciam ego ut hic legas, & sanè absque magna ingenii contentione intelligas. Doctrina Tamburini hæc ipsissima est.

3. TAMBU. Subditi (ait lib. 1. in Decal. c. 3. §. 3. vers. Gabella) qui omnibus expensis dubitat, an Gabella sit iuste imposita, teneantur illam solvere? reperi docent alii, ut Less. & Malder. apud Caramuelem mox citandum, quia possessio iustitia præsumenda est pro Principe. Non teneantur Villal. Castrus, Aragon Molin. Filluc. Sylvest. alii que apud Caramuelem mox citandum, quia possessio stat pro libertate subditorum, qui non sunt obligandi solvere, nisi certi sint de iustitia. Caramuel lib. 3. Theol. moral. num. 1466 asserit tributa sive nova, sive prisca non poni levior, sed magna consideratione, ergo dubia nequaquam erit tributi iustitia, sed certa, vel probabilis. Si certa omnino debetur, si probabilis non debetur, quia probabilis nequam involuntarium cogunt, nisi in ea Rep. esset lex acceptata, ut subditi teneantur ad obedientiam, etiam in materia probabili. Omnes hæ tres sententia sunt probabiles, quia bonis fundamentis imitantur, & Ianuarius quidem p. 1. resp. 51. citans Lessium, alioque contra Suarez docet, non tenevi quempiam ad Gabellas non solum quando dubiè, sed nec quando, opinabiliter solum, sunt iuste, cuius doctrinæ fides sit apud ejus Autores.

1. BARON XIII. **N**on sunt expertes ejus liberalitatis, & beneficiorum Iudicis. Quæ omnia profert ex inexhausto probabilitatum thesauri, & promittunt.

XIV. Inde asserit illis jus rerum omnium, quarum sit apud ipso; movetur, ut visum fuerit abdicantibus, & adjudicationis, quam vendere quid vetat, cum sit gratuita, & arbitraria.

2. Et rursus audes dicere omnium? omnium legisti in Tamburino, nec norasti, quam cautè ipse ratiocinatur? Et, ut fiat dignum patella operculum, addere aude de tuo, consecrationem illam, Quam vendere qui vult, cum sit gratuita, & arbitraria? Tamburinus hanc consecrationem profus inde suo in Decalogo negat, quia antecedens, unde colligi poterat, improbabile omnino putat. Sed hunc locum Baronius, vel non legit, vel dissimulavit; legam ego, & benevolis Lectoribus legendum mox tradam, ut pote qui fideliter loca Authorum refert, profitear.

3. Sed prius illud agamus, quod prius propoluitur est, nempe illud (omnium) postea de consecratione superaddita.

TAMBU. Si omnibus expensis, (ait lib. 1. in Decal. cap. 3. §. 3. vers. Iudex) sit civilis sit dubia, necne ex legantibus presidente (nam, alterutro possidente, sit non erit dubia, sed probabilis pro ipso possessor, sit iusta §. 4. a tam. vidimus, quem locum omnino recole) si sit, inquam, civilis sit dubia, Iudex non potest, nisi rem dividere, sed non propriè officium Iudicis, ut ibidem late dictum est. In his, seu causis criminali reus erit liberandus, ut ex ibid. n. 10. dicti colligi potest.

4. Hoc nempe est rerum omnium, quarum sit apud Iudicem

Iudicem moveatur? & hoc item est (ut visum illis fuerit.) Verum legamus etiam locum, ad quem nos remittit Tamburinus. Ubi quam frequenter, & quod contentiosè infringantur istud (omnium) apertissime constabit.

§. T A M B. Num. 1. Dico primo si sint rationes (ait l. 1. in Decal. c. 3 § 4.) equaliter probabiles circa factum inter civiliter litigantes, Iudex non potest sequi, quam maluerit, opinionem, sed tenetur eam modo mox explicando dividere. Sic Salas; Willal. Conineb. Sanch. aliique apud Castrop. tom. 1. tr. 1. d. 2. p. 10. n. 2. quibus adde Laym. l. 1. §. 3. n. 16. Ratio est quia iuxta nuper dicta hic aliquid obstat, ne probabilem quamlibet opinionem Iudex sequatur; est autem ipsum munus Iudicis. Prescribit enim lex, imo ratio ipsa dicitur, ut, ex officio, vel ex pacto tacite inito cum Rep. Iudices inquirent diligenter, quantum possunt, veritatem, & iudicent secundum allegata & probata, merita causae ponderando. Ad iudicent ergo rem melius probantem, vel semper ratio non adsit pro alterutro, dividant utriusque. Quid si res sit individua? aliqua ratione res componatur inter partes, dando uni rem alteri estimationem sua paritatis, & si sic litigantes quiescant (cum non sit maior ratio, cur uni res adjudicetur, alteri pretium) sorte poterit his, quoad hoc, definiti. Ita Merolla tom. 1. d. 3. c. 4. dub. 3. concl. 4. num. 170.

6. Num. 3. Ex hac conclusione vides primo, cur privatus possit auctoritate propria dare crimen illam modo dictam Petro, vel Paulo, ut liberetur; Idem autem non possit Iudex ex officio, qui tenetur eam dividere, vide supra §. praec. num. 27. v. Septimo si sint. Ratio enim est, quia Iudex debet facta recte custodire merita causae ex pacto inito cum Republica; cum privatus, quia à simili pacto liber existit, utatur iure suo, sequendo opinionem, quam malit, probabilem, & sic illa circumstantia muneris Iudicis facit pro ipso proximè improbabilem opinionem illam, quae proximè probabilis est pro privato.

7. Num. 4. Vides secundo, cur aliqui (& quidem merito) limitant hanc conclusionem, ut Iudex in aliquibus civilibus causis, puta dotis, matrimonii, libertatis, pupilli, peregrini, viduae, locorum piorum, quae sunt causae privilegiatae non possit rem dividere, sed obligetur ad ferendam sententiam pro his privilegiatis. Ratio enim est, quia lex, quam servare tenentur Iudices, decrevit, ut his in pari casu frueretur: id, quod si est otium, vide fufius apud DD. Lege cap. fin. de sent. & re iudicata. Mascard. de probativ. opinio n. 14. concl. 143. 10.

8. Num. 5. Dico secundo, si rationes circa factum inter eosdem civiliter contententes, probabilis pro uno probent, quam pro altero, tenetur Iudex probabilis probanti rem per suam sententiam adjudicare. Sic Sanch. d. 44. num. 51. §. in secundo. Ratio ducitur ex eodem principio, quia Iudex, ex legibus, & pacto inito cum bono publico, ferre sententiam debet pro melius probante causam suam. Excipe nisi maioritas probabilis sit adeo exigua, (quia modica) pro nihilo reputanda sit; tunc enim recurrendum erit ad precedentem conclusionem num. 1. dictam.

Num. 6. Maior autem probabilitas omnibus diligenter à Iudice, siue ex parte facti, siue ex parte iuris, perpenditur, prudentis arbitrio est ponderanda, & quidem non raro tanta potest esse maior probabilitas, ut etiam si alter, cui minor probabilitas faveret, possideat, debeat per Iudicem à possessione depelli; id enim Iudici ex officio incumbit, ut dictum est.

9. Num. 7. Dico tertio, si rationes circa Ius probent equaliter pro collitigantibus civiliter, nec impediunt rationes circa factum, ut impedirent, si de facto alter possideat, vel quod dixi num. 40. Iudex non potest, ut ego certum puto, rem, cui maluerit, adjudicare, sed modo paula ante dicto, debet rem dividere. Ratio efficax mihi videtur esse quia non video, cur hic non militet eadem ratio dicta à Iudice munere, modo inculcata. Quasi, Lector, rem naviter perpendo, nam summam paritatem, ne dicam identicam.

Pars III.

titatem invenies. Dixi (ut ego certum puto) nam propter extrinsecam bonorum Doctorem auctoritatem, asserentium in hoc casu posse Iudicem pro suo amico, si maluerit sententiam pronuntiare, potes id, ut probabilem se velis, amplecti, cum limitationibus dictis n. 4. lege Meroll. tom. 1. d. 3. c. 4. n. 182. Ita Sanch. in Decal. l. 1. c. 9. n. 45. Franc. Delugo. p. 1. de cur. q. 8. n. 66. Texeda tom. 1. contra Mer. l. 2. contr. 8. n. 15. aliique.

10. Num. 8. Dico quarto. Multo magis res à Iudice dividenda modo dicto est in Civilibus, si sint rationes tam circa Ius, quam circa factum equaliter probantes. Sic Merol. l. c. n. 166. Banez, Sanch. Layman. aliique apud eundem. Id enim multo fortius probat dictum Iudicis munus; Ita ut aliqui, qui nobis adversantur in praeced. conclusione, ultro hanc praesentem amplectantur.

11. Num. 9. Dico quinto. Si rationes circa Ius probent magis pro uno, quam pro altero in litigantibus civiliter, non potest Iudex, nec dividere etiam pro rata probabilitatis nec tribuere cui maluerit, sed ferre sententiam debet pro habente maiorem probabilitatem in iure. Semper excipe, nisi maioritas sit exigua, nam tunc iuxta regulam communem, parum pro nihilo reputandum erit, & iudicandum, ac si essent rationes aequales modo iam dicto. Ita Sot. Vat. Tamer. Suar. Sanch. Becffer, aliique, quos citat & sequitur Pater Sardi de cons. d. 4. cap. 27. num. 10. Ratio autem nostri dicti est, ipsum munus Iudicis toties repetitum, quod hic ipsi agitur de iure, iuxta quod res. vult Iudicis dirigi, permixtè militat.

Sico, Doctores non infima nota contrarium asserere, ut Io. Sane. Saloni. Salas, Texed. Casp. Hart. aliique apud Bardi l. c. putant enim in hoc casu posse Iudicem, cui voluerit, rem adjudicare, quia semper probabiliter, atque adeo prudenter adiudicabit. Sed profecto non probabiliter proximo propter novam hic superadditam rationem muneris Iudicis; nolo tamen à probabilitate saltem extrinseca tantorum sententiam DD. excludere.

12. Non nemo hoc ex P. Bardi l. c. à n. 14. admittit hanc doctrinam in hoc quinto nostro dicto allatam, illamque peracriter probat. Sed deinde l. c. n. 20. non admittit doctrinam à nobis modo n. 8. in quarto tradito etiam Verum nec ipse tenet disparitatem asserere, nec solidam asseri posse videtur. Hac omnia habet textus.

13. Quot divisionibus, & limitationibus Tamburinus Iudicis potestatem restringit? & nihilominus Baronius dicit, ipsum concedere illis ius rerum omnium, quarum lis apud eos moveatur.

Veniò nunc ad consecutionem, quam ex suo inexhausto thesauro, & propriae voluntatis Promptuario edicit Baronius, hoc est ad illam (quam vendere quid vetat, cum sit gratuita, & arbitraria) de hac conditione sic habet noiter Author.

Venditio sententiae probabilis.

14. T A M B. Occurrit hic non absimilis difficultas (ait l. 8. in Decal. tr. 3. cap. 7. §. 13.) in Iudice. Supponamus probabilem esse eum opinionem, de qua latè dixi l. 1. c. 3. quam praeter ibi citatos sequitur Dicast. l. 2. de Just. tr. 1. §. 5. dub. 7. à num. 280. licere Iudici ex duobus opinionibus aequè probabilibus unam eligere, & iuxta illam proferre sententiam. iam inquiri, licitè, & iuste adiciat Iudex pecuniam, ut potius illam eligat, quae mihi faveret, quam illam, quae meo adversario.

Respondeo. Cum illam sententiam ego improbabilem iudicaverim, & pluribus reproboverim ibidem, consequenter assero locum hic non habere questionem hanc, eam tamen legat qui velit apud Less. l. 2. c. 24. d. 9. n. 64. Val. 22. q. 63. art. 4. d. 5. q. 7. p. 4. Saloni. 22. q. 62. a. 4. cont. 2. ac probabile indicat Fag. l. 8. in §. Dec. praec. c. 26. n. 34. licet probabilis putet oppositum.

15. Ubi in his postremis verbis cum dicit Author (ac probabile indicat Fagundez) solum refert huius iudicium, & non approbat, cum ipse modo dixerit, eam sententiam improbabilem esse, & à se pluribus reprobata.

V u

16. Unde

Cap. XVI. De eod. Reo imponente fal. &c. 507

qua facillè vergit ad extremam, à se quisque, quoquo modo potest, avertat.

9. Num pro utrisque his certis adverte, & proximo extreme, vel graviter indigente, te extreme item indigentem non posse illud surripere, quod indigentiam sublevet, nec, te indigentem graviter ab graviter indigente. Ratio communis est, quia tunc sine controversia melior est conditio possidentis, atque adeo hic habet potius jus utendi rebus suis, ne pareat, vel ne cadat ex gravi ad extremam, quam quilibet alius.

Anposito, quod surripueris, obligeris in pari necessitate restituere, alia est questio, alibi, Deo dante, decidenda.

Certum est tertio, sicuti potest indigens in praedictis casibus pro se surripere, sic etiam alium pro ipso surripere in istis casibus posse, si is alius non habeat, unde possit de suo indigentem sublevare. Ratio est, quia tunc is surripit nomine indigentis, & ut eius instrumentum; sed si is habeat unde possit de suo, non vulgaris est difficultas. Verum quia non est admodum frequens, & nimis prolixas exposcit distinctiones, satis est eam videre apud Bonac. p. 2. de rest. in part. q. 8. p. 3. n. 8. f. 4. q. 2. de Elemos. dub. 1. 2. 3. Delugo de Just. tom. 1. d. 16. sect. 7. n. 173. &c. Nam quia sequuntur non faciunt ad praesens institutum.

Hæc est vera Tamburini Castrop. Less. Vafq. & aliorum doctrina, quam si Baronius, vel Janfenista despiciunt, afferant meliorem, & acquiescam.

CAPUT XVI.

De Reo imponente sibi falsum crimen.

1. BARON. XV. Si Reum vita, & carceris taceat, poterit, illo auctore sibi falsum crimen imponere morte multandum.

Valde liberalis est Baronius, putans solum tedium vitæ, & carceris (qui certe modus loquendi videtur significare molestiam non esse valde gravem) sufficere ex autoritate Tamburini. Videamus ergo quid hic signate requirat strictius, lib. 9. in Decal. c. 3. § 6. n. 4.

2. TAMB. Sunt tamen diligenter duo distinguenda. Potest enim se quis infamare, vel propalando peccatum suum verum, vel impingendo sibi peccatum falsum. Hoc difficultius est, illud tanè facilis.

3. Dico enim primo, ad evitanda tormenta gravia, imò & levia, posse quemlibet occultum suum, quod commisit crimen, manifeste proferre, etiam si sit tibi morti imminens sequutura. Ita Less. Salon. Clariss. Reg. aliique apud Bonac. d. 2. de rest. q. 4. p. 10. n. 7. quibus adde Toler. aliosque cit. à Delugo l. c. num. 174. contra Molin. aliosque ibid. cit. Ratio est, quia quilibet potest cum laude mori propter scelus à se peccatum morte dignum, & ex alia parte obligatio conservande fame non est tam rigorosa, ut ex dictis patet.

4. Dico secundo, ad tormenta, damnaque gravia vitanda, posse quemlibet sibi falsum crimen imponere, etiam si mors sit sibi secutura: at non ad vitanda levia. Ita Baribol. à Fausto, in spec. Confess. d. 21. q. 6. n. 5. & 6. licet immemor sui dicti, non posse sine mortali dicat ibid. d. 1. q. 2. 4. n. 14. Ratio prioris parvis est, quia nemo tenetur cum tanto incommodo vitam sibi conservare, ut alibi dictum est. Ratio posterioris est, quia quilibet tenetur vitam custodire, quando non sine magna difficultate potest, at nunc potest tormenta levia sustinere: ideo enim levia sunt, quia sustineri à se possunt, secus essent gravia. In priore dicto semper supponimus abesse perjurium, cui infamator sui providere non diffuciliter poterit per equivocationem; itemque abesse damnum tertii: quod si forte occurreret, ut si idem infamaret familiam, &c. providere etiam illi damno poterit, se statim retrahendo, ac publice fatendo; si tormentorum vi sibi crimen composuisse. Verum debet esse spes, ejusmodi retractationem profuturam, qua regulariter non adest:

PARS III.

nunquam enim illi retractanti creditur à Iudicibus. Hæc noster Author.

5. Notanda sunt illa verba ut imponente sibi falsum ab sit perjurium) cui tamen adhibet remedium ductum ab equivocatione; hanc enim adhiberi posse cum causa, supponit ex multis Doctoribus, &c. Et item illa (ut sit sine damno Tertii) &c. quavis hic adhibeat etiam remedium ex retractatione, concludit huic retractationi regulariter scilicet non haberi. Cum igitur, ut vides, Lector, tot cautiones Tamburinus adhibeat, potes non succedere Baronio qui duobus verbis tam diminutè ejus doctrinam evulgat? quique quod nimis sæpè conquestus sum) supponere videtur esse hanc solius Tamburini? Audiamus Joan. Sanchez alio citantem.

6. JOAN. SANCHE. Hinc ad vitanda gravia (ait disp. 47. num. 16. tormenta excusabitur quicquam etiam à veniali labe, falsum sibi imponendo, licet ob illius confessionem esset morte plectendus, quia vita non est digna tanto dolore, & mendacium excusatur equivocatione in mente recta, scilicet crimen commississe non re, sed solum ut faveatur Iudici ad evitanda tormenta. Hanc docet Lessius, licet solum à mortali excuset; at par ratio currit ad excusandum etiam à veniali, & non esse mortale docet Navar. Angelus dicens id licitè fieri, & quo excuset etiam à veniali, Sylvest. Toler. Sotus, Vega, Sa, Coriolanus, Avon. Requius, & est multorum Recentiorum. Faveat enim hæc opinio multis miseris, qui alioqui non solum corpore, sed etiam anima perirent, confitendo crimina falsa metu tormentorum, &c. Et paulò post. Quod etiam verum iudico, licet falsum sibi impositionem iurè, &c.

CAPUT XVII.

De eodem Reo imponente falsum crimen testi iniquo.

1. BARON. XVI. Potest Reus falsum crimen imponere in testimonium iniquum, idque citra omnem iniustitiam, imò citra culpam mortalem, & fortè venialem.

Quod Tamburinus eam Bañez, Ledesma, Joan. Delugo, Dicastillo docet, id non esse peccatum contra iustitiam, verum est, at quod sit sine culpa, hoc profecto est nimis audacter, & falso dictum. Ecce Tamburini germanam doctrinam.

2. TAMB. Hæc passim in ore sunt omnium (ait lib. 9. in Decal. c. 2. § 2. à n. 4) Illud singulare est, & difficile, an si alio modo te ab injusto teste tueri nequeas, licitè falsa crimina possis illi obficere, quanta sufficiant ad tuam iustam defensionem? Dux afferro, unum mihi satis probabile, alterum satis incertum.

Probabile mihi est, te, si id facias, non peccare contra iustitiam, unde nec obligari ad restitutionem. Ita Bañez, Ledesma, Joan. de la Cruz allati à Delugo tom. 2. de Just. d. 40. sect. 1. num. 26. Dicastillo latè contra quemdam innominatum l. 2. de Just. tr. 2. d. 1. 2. p. 4. dub. 2. n. 4. & apud Dianam p. 9. tr. 8. col. 43. Ratio est, quia sicuti, ad defendendam tuam vitam contra invadentem, mendaciis, & fraudibus curares, ut ille v. g. in foveam caderet, mendax quidem esses, sed non injustus, cum (quoad iustitiam) haberes jus te defendendi omnibus viis. Ita in casu nostro, &c. Ratio à priori est, quia defensio vitæ contra injustè aggredientem auferit à quacunque tua alicui ad defensionem necessaria, omnem rationem iniustitiae.

Incertum mihi est, an id possit fieri licitè sine ulla culpa? & quidem Delugo ibid. sect. 2. n. 2. sic habet. Certum est, non licere, quia ad minus erit mendacium, quod nunquam licet (post quatuor interjectas lineas.) Hoc falsum, ait, crimen testis erit probandum per testes alios, qui cum debeant jurare, committent peccatum mortale & per consequens

V u 2

consequens eos ad hoc hortari, erit peccatum mortale. Hec ille, qui explicat Joannem de la Cruz, Banez, Orell. L. de sin. apud Dianam mox citandum, quos in contrarium citat idem Dian. p. 3. et. 5. et. 4. atque, eos docere, non esse mortale ex parte iniustitiae, non vero, non esse mortale, ex parte perjurii.

4. Video doctrinam hanc, sed quoniam tota culpa refunditur in mendacium & perjurium, sequitur si solum esset mendacium sine juramento, non esse mortale, quia quamvis hoc mendacium sit absolute de malogravi contra proximum, tamen cum iuste à me hoc damnum inferatur, non esset mihi imputandum ad grave. Atque hanc sequelam expressit conc. d. Harnard. & Banez apud Dianam p. 9. tract. 8. ref. 43.

Secundo, etiam accedente juramento, posset adhiberi equivoco, tum ad me, tum ab iis, quibus certa est mea innocentia, & sic vitari perjurium, & mendacium, quo solo posito, negant communiter Doctores, & ipse Delugo hanc sententiam. Si igitur hoc tollatur, non sunt huic doctrina contrarii, iuramento autem equivoco, etiam in iudicio, sed illegitimum sit, me licite posse uti docet Castropalaus cum aliis tom. 3. d. 1. de Juramento p. 7. n. 1. ergo etiam in iudicio, ubi iniustus est testis, Videbitur igitur alii cui posse vitari mortale ab eo, qui, in praedicto casu, falsus, vel illegitimus testis culpa crimina impingit.

5. Adhuc amen incertum id esse pronuntio, ut quid enim? Si solum dicitur oportere probari esse illum testem, si excommunicatum, si hereticum? Sibi testis falsus id imputet, respondebit aliquis. Audio, sed adhuc hareo. Quid enim si sit necesse publicas scripturas ementiri, posset ne Notarius publicus ad hoc induci, si Notario constaret mea innocentia? Quidni? Respondebis. Id enim non est i. fidelis esse Reipub. sed maxime Fidelem, dum eiusdem Reip. sic innocentes defenduntur. Verum, si aperiantur huiusmodi ostium, quomodo stabunt publica iudicia? Inveniantur, respondebis, testes veri, ut sancta requirunt Tribunalia. Dum enim falsi testes quacumque arte repelluntur, publica iudicia firmantur, potius, non infirmantur. Sed ego iterum audio. Quia tamen adhuc durum audio, libenter nodum hunc in aliud tempus evolvendum reservo. An vero liceat crimen sibi imponere ad evitanda tormenta, dicam inferius c. 3. §. 6. Haecenus ille.

6. Quae jam lecta sunt manifeste te convincunt de falsitate, Baroni; nam Tamburino videtur difficilis determinatio, Tamburinus haeret ad argumenta. Tamburinus in aliud tempus resolutionem differt, & tu tamen dicis, illius esse doctrinam, id fieri citra culpam posse? Quae est ista licentia fingendi? Olim didici à Poëta Lyrico illud toties decantatum Piëtoribus, atque P. è is, quilibet audendi semper fuit aequa potestas. Nunc discio, etiam Theologum & etiam Magistrum, etiam Praedicatorum posse, in re ipsa comminisci quaecumque velit. Haecenus super congerie Tamburino imputatorum, transamus ad alia, ad quae Baronius transit.

CAPVT XVIII.

De iis quae in §. 2. afferunt contra Tamburinum Baronius.

1. **T**Ria in hoc §. 2. pag. 73. jacula contorquet Baronius. Primo ait, se fidem habere nolle editioni Belgicae affirmanti, protectam fuisse in Inquisitione Italica doctrinam Tamburini in Decalogo allatam.

Secundo, se tamen fidem magnam habere Curatis Parisiensibus, qui curant offerre supplicem libellum adversus ejusdem doctrinam.

Tertio amplificat, censurat, detestatque opiniones praedictas, quas (cum quanta veritate seu fidelitate supra vidisti, lector) in §. primo imputaverat Tamburino, atque inducit quaedam impias consecutiones ex ejusdem doctrina.

Separatim scribentibus si gola initium facientes in hoc Capite à primo, nam de ceteris scilicet in capitulis sequentibus commodius disputabimus.

De protectione Sacrae Inquisitionis Italicae super Decalogo Tamburini.

2. Baronius fidem non habet editioni Belgicae, & commentitium judicat testimonium in favorem doctrinae Tamburini.

Profecto fatcor, commentitium esse praedictum testimonium de ea doctrina, quam fingit Baronius esse Tamburini. Quis enim approbaret eas propositiones, ut ipse ex magna parte cum falsitate refert; nam parca cum veritate refert et supradictis cuiusque e peripocatum est. Dico tamen verissimum esse suffragium Sanctae Inquisitionis de vera doctrina Tamburini. Legimus prius testimonium, & deinde illius veritatem in gemus.

Epistola dedicatoria praefixa Decalogo Tamburini Insulis impresso.

Reverendissimo Domino D. Hieronymo de Vecchiis Abbati Montis-Regalis in Belgio, & Burgundiae Comitatu cum facultatibus Nunci, Apostolico Internuncio.

3. **T**Homa Tamburini è Societate Jassu, viri cum primis eximii lucubrations eruditissimas Praedictae Theologiae summam continentes, totaque Sicilia, & Italia celebratissimas nactus, huic etiam nostro Belgio ad famularem desideratissimam pacis auram post diuturnas gravissimorum bellorum tempestates, nunc primum respiranti, communicare cum esset visum, reverendissime Domine, capere circumspicere cuius potissimum auspicii istud aggrederetur, cum ecce venit in mentem, nihil praefer madam me fatuorum, si ad Reverendissimum Dominationis Vestrae splendorem accederem, ut ista sub hoc lucem aspicerem, si ad istam amplitudinem confugerem, ut istas illa reverentia, ut protegeres, quas in Sicilia, quas in Italia à Cardinalibus maledicendi libidine securas reddiderunt Sancti Catholicae Fidei Inquisitores. Et vero quis dubitet, &c. Insulis anno 1660.

Reverendiss. Dominationis Vestrae adjectissimus servus,

NICOLAUS DE RACHA.

4. Hoc testimonium fideliter esse relatum tum conjecturis, tum accessione alterius testimonii certum dico esse censendum.

Conjecturae sunt primo, verissimile non esse, dedicantem opus voluisse Nuntio Apostolico per solentem mendacium illudere. Secundo; Dedicatores huiusmodi solent antequam evulgentur, communicari Patronis, ad quos Dedicatio dirigitur, ne scilicet in aliquo, vel minime apice ea sit causa offensionis. Quare Reverendissimus Dominus nequaquam permisset mephacis (quae facile poterant Romae convinci) se consecrari. Tertio, credibile sit, ipsum Reverendissimum Intercunium hoc testimonium protectionis enarrasse in Belgio: cum enim Nuntius Apostol. frequentissimo commercio utantur cum Romana Curia, non erraret, qui putaret, ipsi Reverend. Domino Roma scriptum id fuisse.

5. Sed fac, nihili esse faciendas has conjecturas, adde aliud testimonium, quo praedictum (si liveat caritas) certo confirmatur.

Nam ego juratus, hoc est, testem mei dicti Domini O. M. invocans, affirmo, Virum omni exceptione maiorem, magnaque fide dignissimum enarrasse istum, se ab

Cap. XX. De iurgiis contra Doctr. Tamb. 509

hinc quinque circiter annos Romæ ob sua negotia commorantem audivisse, coram, à gravissimo Ministro Sacre Inquisitionis Rom. ipsum eundem Ministrum præsentem affuisse, quando ad dictam Sacre Inquisitionis Congregationem opus D. calogi P. Thomæ Tamburini (mibi videtur, addidisse etiam ejusdem tria opuscula, sed huius non bene memini) fuit allatum, diligenter fuisse lectum, eiusque propositiones, quæ insinuatæ erant cum libris ipsis, comparatæ, ac nihil inventum fuisse, quod expurgatione, aliave nota dignum censetur. Hæc vir ille Sacre Inquisitionis Minister; addens, aliud explicatius se enarrare, ob horum Ministrorum solemne secretum, nequaquam posse.

6. His ego, & quilibet non livore tactus, fidem habere cogimur, si Baronius refragatur, credat suis Curatis, ut libet. Illud certe commendabile omnino fuit, quod Patres Sacre Inquisitionis Rom. mutilatæ doctrinæ compendiosa propositione contenti nequaquam fuerit, ut Antigonistæ Tamburini fecerunt, sed Codicem ipsum, sed contextum doctrinæ sed connexionem propositionum, & similia propriis oculis excurrere voluerunt.

CAPVT XIX.

De supplici libello Curatorum Parisiensium.

1. Secundo Baronius in d. §. 2. pag. 73. ait, se fidem magnam Curatis Parisiensibus habere, qui supplicem contra Tamburini Doctrinam libellum obtulere.

Miror ego, Baronium huiusmodi Curatorum libellum magni facere, cum ipse sciat, si non oblatum, si non admissum, si ab illis, ad quos dirigebatur approbatum nequaquam fuisse, quia fortasse non esse germanam doctrinam Tamburini, cognoverunt. Et sane si umbra tenuissima alicuius reprobationis contra eam doctrinam affuisset, pro quantum in ea exultaret Baronius! sed merito vel invitatus tacet.

Quare hic mihi nullum superest onus hunc libellum reflectendi, solum enim per absolutam negativam pronuntio, & in Superioribus jam ostendi, si propositiones illas supra cap. 1. allatas continebat huiusmodi libellus, ut ibi iacent, eas non esse, nec sapere Tamburini germanam doctrinam, exceptis, ut modo notabam, paucis propositionibus, quas ex Superioribus colligere quis poterit.

2. Quod tamen profert hac occasione Baronius æquis auribus audire non possum, nec debeo. Comparat Curatos illos cum Sacris Inquisitoribus Italiae, & audent dicere, eos non esse his inferiores. Hæc sunt eius verba dicta pag. 73.

3. BARON. Nec Inquisitoribus Sicilia, & Italia (quorum suffragium commentitium censo) hi Curati (Parisenses) pietatis, eruditionis, prudentie, integritatis opinione, aut etiam amplitudine potestatis in subditos, inferiores sunt, ut ex vera illorum expositione gravissima nota non vultur, & illi commendatio accedat ex Inquisitionis suffragio.

4. Itane tuis Parisiensibus Curatis (sicut alias præstantissimis) adularis, ut eos Superiores facias Eminentissimis Cardinalibus Romanam, seu Italianam Inquisitionem moderantibus? Ergo Prælatos gravissimos Sacre Italiane Inquisitionis Præfatos, Præstantissimos Viros à Summa Inquisitione Hispanica in Siciliam Delegatos, Sapientissimos Doctores, Theologos, Jurisconsultos, inter quos tui Sacri Ordinis plures doctissimi Magistri sedent; ergo, inquam, hos tuis Parochis æquales, vel inferiores existimas? Mirum: sed illud magis, quod addis (& etiam amplitudine potestatis in subditos) si enim intelligas de multitudine subditorum, si de amplitudine iurisdictionis, inquit, an plures sint subditi singulorum dictorum Curatorum, seu etiam

Part. III.

omnium collectivè sumptorum, quam subditi totius Regni Siciliae, totiusque Italiae? & iterum inquit, an Parochorum tuorum iurisdicção, & amplitudo potestatis se extendat ad ea, ad quæ latè excurrit iurisdicção Inquisitorum? Verum hæc ad meum institutum non pertinent.

CAPUT XX.

De iurgiis contra Doctrinam Tamburini; deque consequentiis impiis, quas ex illa male intellecta deducit Baronius.

1. Prior huius Cavillationis pars ex se, & ex dictis ruit. Ex se, quia quæ sunt mera verba, vel iurgia, statim atque contorta sunt, languescunt, si Christiana patientia tolerentur. Ex dictis, quia iam in superioribus capitibus huius Opusculi germanas Tamburini sententias mecum ponderavi, approbavitque quilibet non invidus lector. Et nota artificiosam Baronii amplificationem. Ea enim sabinde vertitur circa illud Tamburini verbum (probabilitas tenuis) & in hoc §. 2. Baronius rursus dicit, quasi à Tamburino dictum sit (probabilitas tenuissima) imò ut Rhetoricè gradatim amplificet, vocat illam, solum tenuissimæ probabilitatis, & nunquam meminit doctrinæ solennis Tamburini, quæ ea tenuis probabilitas deficiatur ita ab opposita parte, ut jam amplius probabilitas non sit; sed iam de hoc in superioribus dictum est aliquid c. 2. n. 9. & c. 9. n. 8. & mox num. seq. & iterum §. cap. 23.

Expendenda ergo solum à nobis est pars posterior dicti à Baronio. Hoc est, videntur sunt consecutiones impie, quas deduci posse ex Tamburini doctrina cavillari non dubitat. Eius autem consecutiones in forma dialectica dispositæ, hæc sunt in unico argumento, à me faciliore intelligentiæ gratia collectæ.

2. BARON. Ex Tamburino Omnis tenuissima probabilitas sufficit ad prudenter, atque adeo ad operandum citra culpam.

Sed Titius v. g. habet tenuissimam probabilitatem de mortalitate v. g. Animæ rationalis; quis enim dubitat esse de hac aliqua levissima fundamenta, & consequenter adesse tenuissimam aliquam probabilitatem? Idem de creatione mundi non facta à Deo. Idem de negatione existentia eiusdem Dei. Idem de libertate arbitrii non concordante cum gratia, & similibus, quis enim dubitat, de his adesse aliqua levissima fundamenta, &c.

Ergo Titius probabiliter, & prudenter operabitur, adeoque citra culpam, si assentiatur his propositionibus: Anima rationalis est immortalis. Deus mundum non creavit. Deus non est. Libertas non stat cum gratia, & similibus.

3. O dialecticum excellentem! quia usum distinctionum non usurpasti, ideo in fallacias fœde lapsus es. Distinguenda enim est maior, & minor tui syllogismi ex solida doctrina Tamburini, & sic respondendum.

TAMB. Omnis tenuissima, imò tenuis, imò mediocris probabilitas sufficit ad prudenter, atque adeo ad operandum citra culpam, quando hæc probabilitas absorbeatur ab opposita probabilitate, sicut absorbeatur candela à maiore luce, nego maiorem; quando non absorbeatur, concedo maiorem.

Sed Titius habet tenuem, vel etiam mediocrem probabilitatem de mortalitate animæ rationalis, quæ probabilitas non absorbeatur seu deiciatur ab opposita probabilitate, ergo maiorem; quæ absorbeatur, concedo maiorem. Idem dic de creatione mundi, non facta à Deo, de negatione existentia Dei, de libertate non concordante cum gratia, & similibus.

Ergo Titius probabiliter, & prudenter operabitur adeoque citra culpam, si assentiatur illis propositionibus, nego pernego, & quilibet non cæcus pernegabit impiam consequentiam, quia tunc non operabitur ex illa probabilitate, quæ iam deiciatur.

Vu 3

4. Quod

4. Quoad autem in prædictis omnibus illa sint levia fundamenta, quæ absorbeantur à solidioribus opposita partis, nulla est dubitatio, & scietur ipse idem Baronius, dum dicit, illa esse fundamenta levia. Ad Theologos; imò pro aliquibus ex his consule Metaphysicos, nam ab his illarum veritatum solidissimæ rationes explicantur.

5. Præterea cum fideles his, & similibus mysticis constanter, & certissime assentiantur ex fide divina, non indigent aliis fundamentis, & rationibus probabilibus, seu probabilioribus ad assensum illorum, quasi expectent, quod probabilitas major de his mysteriis absorbeat illam probabilitatem de opposita parte, sive medioctem, sive tenuem, nos, inquam, indigent; siquidem hæc certitudo fidei deicit omnem probabilitatem cujuscunque gradus, quæ possit opponi pro parte contraria.

6. Vnum hic denique moneo lectorem, ut vigilet, quando in hoc 2. §. repetit Baronius, & impugnat propositiones eas, quas simul concessit §. 1. nam tunc semper erit recurrendum ad responsiones, seu ad explanationes nostras, scorsum in superioribus Capitulis alatas.

CAPUT XXI.

Primum Paradoxum ex tribus imputatis Tamburino, hoc est, jurare verbis æquivocis

1. **P**ergit Baronius l. c. §. 3. contorquere in Tamburinum multa multum amarulenta, quæ, ut alias dixi, ab animo pacato oleoque tranquilliore præceptoris mei sunt silentio superanda. Nulla enim tam atrox intentari potest injuria, quæ animum illum perturbare queat, qui vel ad patientiam à pietate, vel ad eorum despectum à generositate movetur.

Iam post hæc primum Paradoxum Tamburini sic producit lib. 5. cap. 3. fol. 91.

BARON. Hujus generis (Paradoxum) est, quod Tamburinus asserit, certum esse, jurare verbis æquivocis cum causa, perinde licitum, ac sine causa, illicitum esse.

Addit immediatè in hunc modum.

Quasi paris veritatis, & æque receptum sit apud omnes, honestari posse quacunque causa juramentum æquivocum, ac sine causa damnari.

2. In Tamburini doctrina non apparet illud (perinde) unde Baronius colligit interpretationem suam, (quasi paris veritatis) neque illud (quacunque ex causa) unde Baronius etiam de levissima agi causa conqueri possit, neque aliquod verbum, unde Baronius possit reprehendere Tamburinum, quasi dicat doctrinam illam esse receptam ab omnibus, quare igitur illa promittit? Sed fecundissimus est nostri impugnatoris campus; & semper Africa novi aliquid apportat.

2. Venio ad rem. Duas habet partes hæc doctrina quam refert Baronius, ut idem ipse notat; Prior est, jurare cum causa verbis æquivocis, est licitum. Posterior jurare verbis æquivocis sine causa, est illicitum.

Quoniam ergo hæc pars posterior certa est omnibus, etiam Baronio id fatenti, cur is appellat hanc doctrinam Paradoxum, per quam vocem à Græcis vocantur admirabilia præter opinionem omnium? Prior autem pars cum à multis Doctoribus (ut ipse idem Baronius notat, licet acriter impugnet) censetur vera, esto à multis falsa, cur eam inter Paradoxa communerat? Certè si is dixisset, partem hanc priorem à Tamburino dictam esse improbabilem, esse à veritate alienam, posse rationibus fortibus refelli, nihil succenserem: sed cur hoc vocabulo odioso Paradoxi illam appellat? & injuriosius, atque falsius in eodem §. 3. addit, esse hæc Paradoxa à Tamburino inventa, & ab aliis Doctoribus longè distantia? Ultra opinionemne est, & à reliquis Doctoribus longè

distant id, quod plures doctissimi Theologi non leviter innixi fundamentis opinantur? Hos plures Doctores mox proferam apud me n. 6.

4. Dices illud dixi, quia Tamburinus paris veritatis, & certitudinis facit priorem partem cum posteriori: Tamburinus? Nonne illam fingis, sicuti fingisti alia loca? Tamburinus non dicit esse paris certitudinis partem, & alteram partem, sed solum dicit, certum esse, unam partem esse licitam, alteram non item, sine ulla comparatione, & esto adit implicita aliqua comparatio, hæc non est in omnibus: Paritas enim non est necesse, ut ambulet (juxta rusticorum locutionem) cum quatuor pedibus. Comparatio enim in casu nostro solum effigiet in eo, quod utrumque apud Tamburinum sit certum. Quis enim ignorat, posteriorem partem admitti ab omnibus, non autem priorem? sed ipse utramque ut certam admittit ob satis firmas rationes, ut mox videmus. Quare quando dicit, priorem partem esse certam, non dicit esse certam omnibus, sed sibi, qui modum loquendi in meo præceptore in suis operibus est frequens: quando enim sententiam ipse judicat certam, nec solum probabilem, licet alii eam non admittant, dicit (certam mihi est hoc vel certum hoc est, nam quando est certum etiam aliis, solum addere, sic, vel quid simile) certum est apud omnes, &c. &c.

Verum hic duo non sunt omittenda. Primo ipsa verba hæc de re Tamburini. Secundo, hanc doctrinam non esse ipsius singularem, sed multorum; unde non possit vocari Paradoxum.

De illicito usu Juramenti dolosi promissio.

5. TAMB. Num. 1. Certum est primo (ait lib. 3. in Dec. cap. 3. §. 2. n. 1.) jurare sine animo implendi est mortale. Ita Lessl. l. 2. c. 42. d. 8. n. 42. Suar. tom. 1. de Relig. l. 3. de Jur. c. 17. à num. 7. & communiter patet ex dictis. Certum est secundo, Jurare sine animo jurandi, sive rei si levis, sive gravis, vel jurare verbis æquivocis, non esse licitum sine causa, licitum esse cum causa, juxta ea, quæ diximus cap. 2. §. 2. & 3. quæ sunt recolenda, quia, quæcumque ad hoc, eadem est ratio assertorii, & promissorii. Illud est advertendum, facilius ex hoc capite in promissorio mortaliter peccari posse, quam in assertorio, quia in promissorio aliquid tertio promittitur, unde facilius potest proximi damnum intercedere, quo notabili accedente, mortaliter peccatur. Hæc ille.

Nota verba hæc (juxta ea, quæ diximus c. 2. §. 2. & 3. quæ sunt recolenda) per errorem sive Scriptoris, sive Typographi, sive alterius huc irrepsisse, hos cum §. 2. & 3. dicti cap. 2. hujus lib. 3. in quo secundo cap. agit Althor de juramento assertorio, hos inquam §. nunquam invenies. Verum hoc obiter pro studiosis Doctoribus moneo, ne scilicet querendo prædicta loca, frustra laborent.

6. Superest nunc illos plures Theologos, qui nostram sententiam amplectuntur, proferre. Ecce apud Castrop. & Ioan. Sanch. illos citatos.

CASTROP. Dixi esse solum (ait tom. 3. tit. 14. d. 1. p. 7. num. 4. veniale culpam, quando hoc juramentum sit absque necessitate. Si enim aliqua causa honesta occurrat veritatem intercedit, qualis esset, si ob tuam, tuamque salutem, honorem, rem familiarem tuendam, conventus occultatio, aut si conveniret, ne ameres interroganti inusit, nullam culpam committis, sic amphibologie juras. Et ratio est clara, quia defectus iudicii, qui in tali juramento esset poterat cessare, interveniente causa iusta, sic occultatio poterat cessare, interveniente causa iusta, sic occultatio poterat cessare. Sic tenet expressè Navar. (non cito loca, quia facile possunt videri in ipso Castrop.) Tolet. Suar. Valent. Lessl. Bonac.

Quod verum habet, tamen si non rogatus jurer, sed te offeras ad jurandum, si tamen jurandi, occultatioque veritatem honesta causa intercedat, qualis intercedere potest, com

Caput XXII. De Iuramento ficto. 511

cum obligaris famam proximi restituere, neque alia via commodiore reparare potes, quam usu amphibologici iuramenti. Sanch. Bonac.

Ex hac certe doctrina deciduntur plures casus in praxi contingentes. Primo, rogatus de delicto, quod saltem sub opinione probabili non tenetis manifestare, vel ex eo quod non iudicetis rogari, vel ex eo quod tibi grave nocuumentum ex manifestatione provenire, negare poteris, fecisse, subintelligendo, in carcere, &c. ad dicendum. Sic Sanch. Clar. Reg. Navar. Bonac.

Secundo, &c. Hacenus Castrop.

Joan. Sanch. sic. Reus inquit disput. 46. num. 17. cuius delictum est semiprobatum in causa sanguinis, ob quod morte esset plectendus, aut ad trivemes, vel exilium, aut bonorum amissionem esset damnandus, veritatem delicti iudici interroganti apperire non tenetur, eo quod nullus ad sui damnationem iurare constringitur; est namque jus conservandi vitam adeo strictum, quod nulla lege positiva abrogari possit; tum si reus constringeretur veritatem manifestare, constringeretur sua damnationis esse iocalem auctorem: nam quod testis adversus illum testimonium rulerit, nihil conducit ad condemnationem, cum sine delinquentis confessione damari non possit.

9. Pauld post. Quod possit equivocatione utendo, veritatem celare, docent Navar. Less. Sa. Valer. Sylvest. &c. Docet item hanc opinionem Villalob. Octavianus Spatarinus, tanquam certam, docet. Item Rodriguez tanquam certam, & hanc pro viribus defendit. Item ut probabilem docet Pittigonus, Peyrinus, & Layman, Salcedo, ut sibi certam. Agon. ut probabilem, & Reginal. Scot. Filline. Malderns & subsistent aliqui viri docti, quos consului. Quae quidem sententia non solum mihi probabilis, sed certa videtur.

Quod vero fas sit quoque, in praedicto casu Deum in testem adducere, mihi quoque certum; nam eadem causa, quae existit ad excusandum mendacium, intercedit pariter ad excusandum iuramentum iuxta dicenda (disput. 46. num. 17. ubi Auctores referemus).

10. De ea autem disput. 46. n. 17. idem sic repetit.

Nam eadem causa, quae adest ad excusandum mendacium, equivocatione retenta, sufficit etiam ad excusandum iuramentum, ut docet Angel Sylvest. Navar. Azor. Val. Salon. Sanch. Tolet. Mannel. Philia. Suar. Less. Mart. Delrio, alios adducens Sa. &c.

11. Undenam igitur hunc purum errorem hausisti, Baroni, quod scilicet hoc sit Tamburini inventum & a doctoribus longissime distans? Praeterea si tam multi (ut modo legisti) Castropalaus, Joan. Sanchius, Spatarinus Rodriguez, Salcedo non solum id ut probabile sustinent, sed ut certum, quia ratione tibi admirabile Paradoxon sit? Legite si est otium lectores ingenui, & obtusescite ad tam injustas iniurias, quas in hominem innocentem hic iactat Baronius; Hanc unam ex remissioribus audire, ne molestum sit.

BARON. Ibid. fol. 91. Hic (Tamburinus) etiam multis Paradoxis se primum inventis, quasi Parafangis, a reliquis Doctoribus etiam sui Instituti, longissime distat; nec dubito, quin velit videri, quasi in laxandis conscientiis, gloriam, & singularitatem affectasse. Huius generis est, &c.

Nunc monet tempus, ut agamus de Iuramento ficto, hacenus enim locuti sumus de equivoco.

CAPUT XXII.

De Iuramento ficto.

IN hoc eodem loco transit Baronius ad Iuramentum fictum, doctrinamque Tamburini de eo vocat alteram Paradoxam partem, quam certe ego vocatem partem tertiam, sic autem habet.

A. B. A. R. O. N. Ibid. fol. 93. Altera vero Paradoxam partem

fit contra consensum omnium Theologorum. Nam Sotus l. 8. de Just. q. 1. a. 7. Ita habet. Emergit dubium, utrum iurare exterius fide sine intentione iurandi, sit peccatum mortale; quoniam de veniali non est dubium, quandoquidem qui dicit se iurare, & non iurat, mentitur: ergo lis est extra controversiam posita inter vniuersos Theologos, iuramenta sine iurandi animo etiam ex causa, illicite proferri.

3. Cum tamen Tamburinus, certum velit esse, ab omni culpa excusari huiusmodi iuramenta. Sed longe recedit non solum ab antiquorum Doctorum, & exvancorum mente, sed etiam ipsius Suarez qui huiusmodi iuramenta accusat & gravis peccati mortalis ex genere suo. Neque enim potest nomen Dei fide assumi ad iurandum, nisi vanè assumatur; id est ad decipiendum potius, quam ad conservandum veritatem. Quid autem vanum magis, quam ipsa fallacia, & deceptio, qua non solum irrogatur Dei nomini iniuria, sed etiam resolvitur vis iuramenti, & sanctitas violatur; cum nequeat ejus contemptus efficacius induci, quam sibi persuadent, posse adhiberi iuramentum, nulla intentione iurandi. Id ipsum confirmari potest variis exemplis ex Suar. Caietan. & aliis. Si liceat fide animo iurare ex metu, vel alia quacumque de causa, quidni proferre blasphemias? ut arguit Suarez. Quidni Idola colere in speciem, animo ab Idololatria alienissimo? ut ex Caietano urget Sotus, quod tamen fide Idololatria genus imputatur Marcellino Pontifici in grave crimen &c. Hacenus ille.

4. In primis verbis nimis indistincte asseris, iuramentum fictum ex causa esse peccatum. Praeterea dum id confirmas ex consensu omnium Theologorum, cur deinde id probas unius Soti testimonio? sed mox videbimus de huiusmodi omnium consensu.

5. Prius enim advertendum est, hic tres debere questiones diligenter distingui. Prima est, an iuramentum sine animo iurandi, hoc est sine animo vocandi Deum, sit verè, & essentialiter iuramentum, & nullus ex medicis Theologis affirmabit esse iuramentum; deest enim illi essentia iuramenti, quae est Dei invocatio. Queritur autem an ita externe iurare cum causa, sit licitum, praescindendo ab alio inconvenienti, sed sit culpa ex ipsa ratione iuramenti; nam si addas, dictum aliquod inconveniens, erit peccatum ex inconvenienti illo. Et in hac prima questione Tamburini sententia est, id, quando adest causa, & nullum adest aliud inconvenientiens, non esse illicitum.

6. Secunda questio est an uti hoc iuramento, in quo solum oretenus invocatur Deus, ad aliquem decipiendum, sit culpa, etiam si fiat cum causa. Et in hac secunda questione, Tamburini doctrina est, esse dupliciter peccatum. Primo, esse peccatum contra iustitiam, quo proximus decipitur. Secundo, esse peccatum contra Religionem, quia iurans utitur Dei sacro nomine, tanquam medio ad summam peccatum; id quod nemo dubitat, esse contemptum Dei; & de hoc loquitur Suarez a Baronio citatus illis verbis, quae ipse modo num. 3. meo attulit. Neque enim potest nomen Dei fide assumi ad iurandum, nisi vanè assumatur, id est ad decipiendum, & poterat citari etiam Sanch. lib. 3. in Decal. c. 6. n. 18. & 22.

7. Tertia questio est; an iurare sine animo iurandi, ut item sine animo utendi iuramento, ad decipiendum aliquem, sed solum mentiendo, dum quis abstrahendo à quocumque alio damno proximi dicit iurare vellet; cum tamen non invoctet interne Deum, sed solum externe, sit licitum? Et in hac tertia questione Tamburini sententia est, non esse licitum etiam ex causa, quia intervenit mendacium, atque ad o. esse peccatum saltem veniale, nemini posse esse dubium. Porro hoc, dumtaxat loc. cit. docet Sotus: dicens enim. Quandoquidem dicit, se iurare, & non iurat, mentitur, ergo lis est extra controversiam, &c. Hoc enim (ergo) est nota consequentia, quae deducitur ab antecedente: At in antecedente locutio fuit haec: Qui dicit se iurare, & non iurat, mentitur.

titur. Quare hæc erit doctrina extra litem, quam omnes ultro fatemur, nempe etiam ex causa illicitè proferri & quidem, in præciso casu de quo loquimur, venialiter.

8. Jam vero quia has tres quæstiones Baronius non advertit, idcirco tam immeritò insurgit contra Tamburinum. Quæstio enim hoc in loco non est, neque Secunda, neque Tertia, sed prima: siquidem locutio sit de juramento ex vi juramenti, non vero si addantur alia prædicta inconvenientia. Verum ad pauca respicientes facile pronuntiant.

9. Quod autem ex principiis Tamburini juramentum quodcumque si assumatur, tanquam medium ad decipiendum, sit contra Religionem, non solum contra iustitiam, sic ipse docet lib. 3. in Decal. cap. 1. §. 4. num. 5. sine.

TAMB. num. 5. Sumere Dei testimonium tanquam medium ad iniquè agendum presumptio est, & irreverentia contra Deum.

Et iterum alio loco, nempe eodem lib. 3. cap. 3. §. 3. num. 9. sic habet.

10. TAMB. Num. 9. Petes, quodnam peccatum est promittere cum iuramento rem non licitam? Respondeo cum Sanch. lib. 3. in Dec. c. 9. n. 14. esse mortale sacrilegium, si res est illicita mortaliter; quia iuratur divino testimonio ad rem iniquam faciendam, quæ est summa Dei irreverentia; de qua dicimus sup. cap. 1. §. 4. n. 5. Vnde vides in confessione esse explicandum, an iuraveris peccatum mortale, v.g. homicidium cum intentione illud exequendi, vel cum intentione non exequendi; nam prius habet duas species malitias, nempe homicidii, & irreverentia, posterius, solius perituri.

Quod si res sit illicita venialiter, vel sit contra consilia, ut cum veritate iures, te dicturum mendacium officiosum, vel non daturum elemosynam, non ingressurum Religionem, non accepturum officium Pretoris, &c. puto cum Fagundes l. 2. in præc. Decal. secundum cap. 1. §. 1. n. 1. esse veniale, quia non videtur gravis iniuria Dei, uti divino testimonio ad rem levissimè illicitam, ut ibidem diximus. Hæc ibi.

11. Vides in iuramento assumpto ad firmandum peccatum etiam si sit cum veritate, esse peccatum contra Dei reverentiam, nec solum contra iustitiam? ut si quis v.g. cum veritate iuraret, se cras occisurum suum inimicum, &c. id quod non est ex ratione iuramenti, quia hoc verum esse supponitur, sed ex eo, quod invocatur Deus ad finem malum, seu ad firmandum peccatum sic iurant. Ex hac doctrina clare colligis, Tamburinum esse in ea sententia ut talis invocatio quæcumque, si cum vero animo iurandi, si cum animo non iurandi, in casu scilicet, quo invocatio Dei sit solum externa, semper esse contra Dei reverentiam, & dirigatur ad peccatum firmandum, vel ad decipiendum, &c. quia tota malitia tum sumitur à pravo hoc fine, quo scilicet dehonatur Deus, seu ipsius sanctum Nomen, dum adhibetur ut medium ad peccatum firmandum: id quod cum sit intrinsecè malum, non potest ex ulla causa à culpa excusari.

12. Ne igitur, Baroni, contra Tamburinum profectus Suarez autoritatem, nec paritatem ductam ex adorante Daemonem, vel fidem negante solum exterius. Ultro enim profetetur, sicuti hæc, quamvis solum externa, sicut in Dei contemptum, ita esse iuramentum quando sit ad decipiendum, vel quando adiungitur aliud inconvenienti ut dictum est. Sed nostra Quæstio, bone Vir, huiusmodi non est, sed illa primo loco dicta. An iuramentum sine animo iurandi, hoc est, An iuramentum fictum ex vi solius actus iurandi, præscindendo à prædictis adiunctis, sit illicitum, quando sit ex causa; Et non esse illicitum, docet Tamburinus; quia illud non est iuramentum essentialiter. Cum, iurare sine intentione iurandi, sit simile ac orare sine intentione orandi, quod non solum non est ne materialiter quidem malum,

sed aliquando est commendabile, veluti quando iuratur dum labori incendit, canit Patet v.g. & Ave.

Agre sique sum solatur vocelaborum.

Et ex alia parte illa causa facit, ut nulla sit deponatio, quæ aliàs esset in illo actu exteriore, qui non conformatur cum animo interiore. Ideo enim illa, deponatio fuisse, quia aliquem deciperem; vel quia mendacium confirmarem; at hæc, aut quid simile in hac quæstione primo loco explicata supponimus, non adest.

13. Nunc oro lectorum, ut claritatis, & majoris confirmationis ergo, sinat me rescribere Tamburini doctrinam hæc de re breviter allatam, & latius à Castrop. Sanchez explicatam.

TAMB. supra cap. 2.1. meo n. 5. Certum est primo iure sine animo implendi esse mortale, Ita Less. Sanch. & communiter. Certum est secundo, iurare sine animo iurandi si res levis sit, sive gravis, non esse licitum sine causa saltem esse cum causa.

Hoc dictum Tamburini si bene à Baroniæ repetendum erat, oportebat distinguere, quando quis sine animo iurandi iurat verum, quando vero falsum. Nam hac distinctione præ oculis habita, neque paradoxum est quod dicitur à Tamburino, neque singulare. Cognoscamus id à Castropalao.

14. CASTROP. Dico secundo ait Castrop. Tem. 1. tit. 1. d. 1. p. 8. n. 4. Si iuras sine animo iurandi, distinguendum est; vel iuras verum, vel falsum. Si iuras falsum, non in iudicio, quam extra, est peccatum mortale. Si iuras verum, probabile est esse solum veniale extra iudicium; in iudicio, & contrariis, mortale. Priorem partem conclusionis per iurare falsum sine animo iurandi, esse mortale, defendit Caiet. Sor. Covarr. Petr. Ledesm. Less. Sanch. Bonac. Sanch. Rationem reddunt, quia iuramentum exterius, quod est Divina Maiestatis cultus, assumitur ad falsitatem commendandam. Vnde sicut geneflexio, aliisque externis cultus, si Idolo tribuatur, est peccatum grave, quia applicatur materia indebita actio solum debita Deo; similiter cum quis iurat irreverentia contra Religionem, iurare falsum tantum absque intentione, quia externus cultus Deservit iuramentum debitus, materia indebita applicatur. Certum hæc ratio solum videtur convincere in iuramento exteri facto per Idola vel Creaturam sistendo in ipsa.

Et quæ sequuntur: Ea enim non est necesse hęc recitare, cum non faciant ad nos, ipse autem paulo post sic pergit dicere quæ ad nos pertinent.

15. Ceterum retinenda est communis sententia, quia extra casum, quem dixi ex Lessio nullum iuramentum Deservire (cui plures evolvi) qui affirmaret, non est peccatum mortale iurare falsum, etiam sine animo iurandi. Ex ratio esse potest, quia videtur Deo gravis irreverentia fieri ex eo, quod tantum in apparentia, & nomine tantum in rebus falsi invocatur Deus. Nomen enim Dei summa reverentia datur, &c.

Et infra.

16. Secunda pars conclusionis, nempe probabile est, non esse mortale, si verum iures sine animo iurandi, tenet Less. Sanch. Bonac. Ratio est, quia non videtur ex hoc iuramento fieri gravis iniuria Deo neque homini. Non Deo, quia illa simulatur aduici in testem, adducitur in testem orandi. Sicuti cum simulate oras eo tempore, quo non tenetis precepto orandi, non ob inde censuris Deo facere gravem iniuriam: neque etiam ex tali iuramento provenit gravis iniuria, quia si supponimus, gratias inde illi non dari. Ex nullo ergo capite mortale peccatum esse potest. Et tamen absque dubio peccatum veniale, & grave, quando nulla legitima, & honesta causa fuerit, quia est quædam falsitas in iuramenti eneruans. Hæc Castrop.

17. Notas, hæc ultima verba? (quando nulla legitima, & honesta causa fuerit) quasi dicat, securi si honesta & legitima fuerit causa, quæ est doctrina Tamburini. Quare

Cap. XXIII. Secundum Paradoxum imput. 513

Quare non est hæc ab illo inventa, ut Baroni, dicit. Loquitur enim Tamburinus, quando quis sine animo iurandi iurat illud, quod est verum: nam quando est falsum, quia tunc decipitur proximus, ut sæpe diximus ex eodem, est illicitum, & in materia gravi est mortale contra iustitiam. Præterea, etiam in materia levi, & in quacunque materia si adhibeatur tale fictum iuramentum ad finem peccaminosum, seu ut medium ad firmandum peccatum etiam veniale, est peccatum grave contra Regionem, ut supra vidimus.

18. Hinc fit, ut si Baroni inveniisset, Tamburinum loqui de iurante falsum sine animo iurandi, recte dixisset id esse contra consensum omnium Doctorum: nam etiam est contra consensum ipsius Tamburini. Nunc vero cum ex principiis nostri Authoris modo dictis meo n. 9. & 10. non possit hæc doctrina intelligi, nisi de casu, quo iuratur res vera, nihil poterit contra ipsum asserti. Sed certe excuso Baroni in præsentia, siquidem verè difficile solet esse, principia Authorum in suis quæque locis dispersa inquirere, ut deinde ex ipsorum mente quæstio decidatur.

19. Porro ne tibi, Lector, sit molestum prædicta etiam cognoscere à Thoma Sanchez.

TH. SANCHEZ. At verius est, (ait lib. 3. in Decal. cap. 6. num. 10.) quod sic distinguit Valentia. Si iurans (sine animo iurandi) dicit verum, tunc solum peccat venialiter, quando vult significare se habere iurandi animum, quia est mendacium, & non perniciosum, ut bene Doctores præcitant; secus si id significare nolit, sed quoddam aliud disparatum, ut mox dicemus. Tunc enim Nulla Culpa est. Si autem iurat falsum, velique illa externa iuramenti verba referre ad materiam falsam, confirmando illa in eo externo iuramento, est mortale, ut probat ratio num. 8. adducta, & concordant omnes DD. num. præced. relati, & citati num. 8. Si autem interiori animo nolit illa ad materiam falsam referri, nec potest ob aliquas rei circumstantias rationabiliter ab aliis putari id velle, ut inde scandalizetur; sed tantum iure suo utens, usurpat ea verba, ad significandum aliquid aliud interius conceptum, quod verum sit, vel usurpat ea tantum materialiter, nil per illa confirmare volens, non peccat mortaliter, nec applicat iuramentum indebita materia. Imò ego credo, nec hunc venialiter peccare, quia nullum est mendacium, & cogit causa iusta nisi ea equivocacione, & consilii magis ex statim dicendis à num. 15. Atque idem fatetur Sotus num. præced. allegatus, quando iniuste coactus usurparet ea verba materialiter: tunc enim non peccaret, ut si ita responderet; Ego iuro, vel dico; Deus est mihi testis; secus (ait Sotus) si diceret. Dico, quia Deus est mihi testis; quia tunc, ait, capit verba formaliter. Sed existimo, parius id pendere ex intentione dicentis, quippe posset hunc quoque dicendi modum capere solum materialiter, vel ad aliquid aliud significandum, ut proxime diximus ex Val. Hæc Sanchez.

20. Notas, quantum faveat nobis tuus idem Sotus? Verum hæc dicta sufficiant ad ostendendum, hanc non esse sententiam adeo novam, ut singulare inventum, vel Paradoxon appellari mereatur.

CAPVT XXIII.

Secundum Paradoxum imputatum Tamburino.

Prima Pars huius Paradoxi.

De Reo non respondente ad mentem Iudicis non certo legitimi

1. VT secundum Paradoxum loco citato. efformet, tria dicit Baroni. Primo rediens ad tenuissimam illam probabilitatem à se toties frustra decanta-

tam, ex hac deduci ait, multa incommoda, posita illa alia Tamburini doctrina, quæ assumat posse reum interrogatum à Iudice, non tamen omnino certus, an legitimus sit, ad eius Iudicis mentem non respondere. Secundo, impugnatur eundem dicentem, posse idem, etiam constante competentia legitima Iudicis interrogantis. Tertio, reprehendit eundem, quasi sibi contradicentem.

2. Incipiamus à primo dicto, utque id bene intelligatur, ponamus in forma Syllogistica Baroni ratiocinationem l. c. §. 3. fol. 93.

BARON. Quando habeo tenuissimam probabilitatem, non pecco, operando secundum illam.

Sed ex quacunque incertitudine de incompetencia Iudicis habeo probabilitatem tenuissimam, quia semper, vel sæpissime ad sunt aliqua fundamenta huiusmodi incertitudinis. Ergo habens quacunque incertitudinem, non pecco secundum illam, & consequenter possum sine peccato, ad mentem Iudicis non respondere.

3. Huic argumento sic facile responderetur ex germana doctrina Tamburini, sicuti responsum est supra in simili cap. 20. à num. meo 3.

Quando habeo tenuissimam opinionem, non pecco, operando secundum illam. Distinguo maiorem. Si hæc tenuissima opinio obscuratur à parte opposita, sicuti obscuratur parva lux à magna, concedo maiorem, si obscuratur nego maiorem.

Sed ex quacunque incertitudine de incompetencia Iudicis habeo probabilitatem tenuissimam, me non obligat ad mentem Iudicis respondere: distingo item maiorem. Si hæc probabilitas obscuratur à contraria parte, id certe in casu nostro obscuratur, quia levia fundamenta, quæ solum incertitudinem parant, satis absorbentur à possibilibus, in qua est iudex, & à similibus circumstantiis, nego maiorem. Si non obscuratur, quod posset evenire in alio casu diverso ab eo, qui proponitur, concedo maiorem.

Ergo habens quacunque incertitudinem non peccabo, &c. Nego consequentiam.

4. Perperam igitur Baroni absolvere imponit hinc Tamburino, quasi dicenti, satis esse ad non respondendum menti Iudicis, quod habeatur tenuissima probabilitas, multo minus, quod adsit incertitudo. Hæc enim tenuissima probabilitas, & hæc incertitudo non est vera probabilitas ex doctrina Tamburini. Vnde non rectè per artificiosum Epiphonema sic concludit impugnator ibidem.

5. BARON. Tanti momenti est apud Tamburinum equivocandi libertas, ut illius libertatis servanda causa, eludi, & perverti possit quacunque Iudicaria potestas, quantumlibet probabilis & recepta, si aliquod dubium subsit oppositæ sententiæ, quæ faveat reo, vel tenuissimam probabilitatem asserat.

6. Non rectè inquam, concludit. Nam ubinam ex ipsius doctrina colligit, receptam potestatem Iudicariam, & quantumlibet probabilem posse tam facile eludi, cum Tamburinus plurimi semper fecerit circumstantiam possessionis? Hanc enim credo à te significati per illud (receptam potestatem) quasi dicas per receptam possessionem Iudicariæ potestatis. Addis, satis esse tenuissimam probabilitatem. Addis, satis esse dubium oppositæ sententiæ faventis reo. Quæ omnia debebant distingui sub illa necessaria pensitatione; an deiciantur, seu obscurantur ab opposita parte. Sed non est hic omitendum legere quanti ponderis sit apud præceptorem meum dicta possessio.

7. TAMBURIN. Num. 12. Dixi autem (ait lib. 1. in Decal. cap. 3. §. 1. n. 1.) (nisi quid aliunde obster) ut signare notarem, hanc limitationem, seu exceptionem semper præ oculis habendam esse, antequam decernatur, non aliquid sit solum remote probabile, à quo non possumus licite dirigi ad actiones peragendas, an etiam proximè, seu practice, à quo possumus. Nam si adest aliqua lex, vel consuetudo disponens de contrario, vel pactum, vel circumstantia urget aliqua, una tantum pars excipi tuto valeret. Exemplo

res explicabitur. Si Paulus illam inuentam crumenam supra dictam, pacifice possideret, non posset quis eam ab ipso tollere, & dare Petro, aequalibus testibus vallato, quia tunc obstat aliquid: obstat enim illa lex definens, (quod in pari causa melior est conditio possidentis) & sic, quamvis verum sit, stante aequali probabilitate facti pro duobus, posset alterutri rem arribui; at si alter inveniatur habere rei possessionem, non erit amplius probabile, id est non erit practice, seu proxime probabile, posse dari alterutri; sed possidens debet omnino illam possidere, ac retinere, Ita Suar. Thom. Sanchez d. 44. num. 58. & d. 33. num. 29.

¶ Ut notationem huius numeri adeo necessariam alius menti figamus, afframus alia exempla, quae illam, qua magis explicent, qua confirmant, & quae sequuntur. Haftenus ille.

8. Ex huiusmodi principio, quod in dubio debeat praevalere is, qui est in possessione: resolvit Tamburinus, quid sit docendum in puncto de Reo, in dubio loquitur non in probabilitate. De hac enim iam data sunt in superioribus suae Regulae. Quod autem in loco hoc de dubio sermonem faciat, eccel. lib. 1. in Decal. cap. 3. § 3. ver. Reus & Testis.

9. T. A. M. B. Dubitant hi, an legitime interrogentur à Iudice, obliganturne ad eius mentem respondere? Supponimus hic, obligari hos legitimo Iudici parere. Nam ceterum infral. 2. c. 4. § 3. de tota hac re benignius disputabitur.

Respondeo, non obligari, etiam si Iudex precipiat sub poena excommunicationis. Ita Fagundez in decal. praec. 2. l. 2. cap. 11. n. 18. Delugo de Inst. tom. 2. d. 40. sect. 1. num. 3. Sanchez in Decal. l. 6. cap. 3. n. 13. & in consil. l. 6. cap. 3. dub. 31. Riquel, dec. 129. Ratio est, quia reus, & testis sunt in possessione suae libertatis velendi aequocare ex causa, ergo ab hac non possunt deturbari propter dubium legitime interrogationis. Causa autem hic semper intervenit, quia semper ipsi possunt velle custodire suum Ius, cui possunt non aperire veritatem, cui ex certa, & manifesta obligatione non debeant.

10. Scio quosdam nostram responsionem admittente, si timeatur à reo, vel teste magnus malum, non vero exiguum, quale esset modicam pecuniam amittere, &c. Sed hoc qui non possum, quia praedicta possessio libertatis in reo, & teste aequè praevalet, siue grave, siue leve damnum timeatur. Lege Divinam p. 3. tit. 5. c. 101. qui sine distinctione universaliter nostram sententiam amplectitur. Unde colligit, quando superior inquit generaliter super aliquo notorio delicto, cuius, auctor nescitur, posse re vocatum ad testificandum aequocare, si dubites, num infamia, vel indicia sint contra delinquentem, licet verè delinquentem scias. Nec contrarium docent Sanchez, & Delugo, ut quidam putant. Audi Delugo l. c. num. 6. Regulam hanc (inquit) non procedere admonet Sanchez num. 3. & 4. in rebus levioribus, ubi leve sequitur periculum; & in quibus, si certo constat, Iudicem esse virum probum & peritum, tam reus, quam testis debent in dubio respondere, & manifestare veritatem. Tantum Delugo ex Sanchez, vides? tunc solum obstringunt hi Doctores reum, & testem, cum Iudex pius est, & peritus, sane quia propter has circumstantias praesumendus est Iudex certo legitime interrogare, ergo iam non sumus in casu dubio. Quare si verè perseverat, omnibus pensatis eiusmodi dubium, nunquam hi Doctores videntur nostram Responsionem in levi damno limitasse, solum alienanda ex peritia, & pietate Iudicis, legitimam, certo esse interrogationem, collegerunt.

Illud nihilominus advenendum est, quando periclitaretur bonum commune, vel innocentis grave damnum, te interrogatum à iudice debere ad eius mentem in similibus dubiis respondere, si solum tibi subsit leve periculum, quia pugnavit hic tua libertas, & bonum grave innocentis, at bono communi semper tuum bonum peculiare est postponendum, & bonum grave innocentis tuo levi damno iuxta vulgares leges charitatis. Hac Tamburinus.

11. Ex illis clausulis (scilicet Iudicem esse primum & probum, Quando periclitaretur bonum commune, Quando innocentis grave damnum. Q. i. pugnavit hic tua libertas, & bonum grave innocentis, colligamur causae & solide discurrat Tamburinus.

Secunda Pars.

De Reo non respondente ad interrogationem, quamvis legitimam, Iudicii.

12. In hac secunda Paradoxi parte de duobus instituitur Tamburinus. Primum quod concedat reus ad illas spes vitae, posse, licet aequocando, non respondere Iudici quamvis legitime interroganti. Secundo, quod idem concedat, tamen si vitae scilicet non addi.

Quoad primum, antequam respondeam, necesse est, hic referbere germanam Tamburini doctrinam, quae est huiusmodi.

13. T. A. M. B. Iam si legitime est Iudex (ait l. 3. in Dec. cap. 4. § 3.) legitimeque per semipolem probationem interroget; unde reus ex nullo capite ex his excusari videtur à fatenda veritate, celebri questione ex animo, in ob periculum vitae, quod, sincerè respondendo, facti, possi cavari, atque adeo ipsi negare veritatem cum aequocantur, liceat?

14. Non excusandum, quamvis imminet vitae discrimen, docet Sanchez, in consil. tom. 2. l. 6. cap. 34. dub. 13. & dub. 33. S. Thom. Sylv. Navar. Sotus, & y. ne permittat quidem eundem, & apud Ioan. Sanchez, in lesi. mor. cit. praesentis auctoritates. Ratio potissima est, quia iur. per totam soluta potissima est obedientia, qua tenetur quis obedire superioribus, insit, & legitime praecipientibus. Sed iam supponimus, legitime praecipere, idque iam noscere reum; unde ergo excusari poterit à parendo? Adde, non vulgare Risp. detrimentum fore, si talis obligatio fatendi criminis, periturus; possit enim, hac impunitatis spe, praesumere maleficia.

15. Duo tamen hi Doctores notant; alterum est ad hoc, ut reus teneatur, sine aequocantione responderi, de reo loquimur, non de teste, de quo alia est ratio valde, si placet apud cit. Delugo de J. st. tom. 2. d. 40. sect. 1. n. 6. & d. 39. sect. 2. num. 14. Thom. Sanchez, in consil. tom. 2. l. 6. cap. 3. d. 56. requirit prius, infamiam, vel indicia contra ipsum esse legitime probata in processu, saltem per semipolem probationem, quod in se dubio facit reus testis illius de visu, & item requirit, ut id totum ipsi reus iustificatum. Ratio est, inquit Sanchez in consil. l. 6. c. 34. quia secus potest reputare reus, suum crimen esse occultum, & sic excusari à fatenda veritate; & quia (inquit Sotus apud Sanchez, l. c.) sicut nemo teneatur ante praesumptionem legis, legi obedire; ita nec teneatur Iudici, antequam iustificetur se iuridice interrogare.

16. Alterum est, si forte quis veritatem Iudici occultet, non obligari ad se coram Iudice retractandum, siue sit absolutus siue damnatus, siue alius indicium pendens, siue non. Sic Sanchez, in Decal. lib. 3. de Iur. c. 7. n. 3. Ratio potissima est, quia esto, regendo, suum crimen, praedicti contra obedientiam, tamen huic crimini satis medietur, si de illo rite doceat, &c.

17. Sec. iam alij recentiores ut Delugo l. c. n. 15. Ita Sanchez, in Sol. d. 43. à n. 23. cum Doctores viginti duobus, post accuratam discussionem, advenientes, omnes supra naturae res difficile, reum obligare ad inferendum testimonium capite contra seipsum, docet potissimum esse, & ratum, reum minime obligari ad fatendum suum crimen, unde tantum malum sibi parari, quod potissima ratio illa mihi videtur, quia nemo obligatus est concurrere ad se ipsum occidendum, cum sit de iure natura, non solum vitam sibi tueri, sed etiam ad mortem suam, quantum quis potest, non concurrere. Adde, si delictum commune, rem multo difficilem reperiari meritis reprobabilem, ad quam praecipendam nulla poenae laetitia

Cap. XIII. Secundum Paradoxum impur. 515

extendi possit. At præceptum de dicenda hac veritate, quod nunc tradit reo Iudex, bonum est, & positivum, ergo non se extendit ad rem tam difficilem; qualis est ea confessio, quæ reo mortem parat.

18. Hinc solvitur ratio adversariorum num. 3. allata. In re enim tam ardua Iudex, superior non est. Quod si solum cogere, id est, quia sequitur contrariam opinionem, quæ saltem ob autoritatem Doctorum probabilis est. Ita Ioan. Sanch. in sel. d. 43. n. 14.

19. Ad id, quod additur, negandum est, periclitari bonum Reip. alia enim via, nempe inquirendo testes, & inquirendo timorem torture reo, ut fateatur, potest se tueri Republica sine necessitate obligandi reum sub mortali; Et certe patet experientia, nihil adhuc profuisse timorem peccati per tot annos, in quibus opinio prior passim evulgabatur, de qua testatur Delugo tom. 2. de Iust. d. 40. sect. 1. num. 6. Quousque enim fuit ille, qui ob eiusmodi peccati timorem suum crimen aperuit? Adde non esse certum, quod ego pro bono communi, ad quod non teneor ex stipendio, seu ex iustitia, obligor mortem subire. De qua re alibi, Interim lege Ioan. Sanch. in sel. d. 43. n. 41. Hactenus Tamburinus.

20. Advertisti, Lector, hanc sententiam in eo casu, quo spes affulget evadendi vitam, excipi à Delugo Eminentissimo aequè ac Sapientissimo Theologo; & à Ioan. item Sanch. cum viginti duobus alijs? Quia igitur de causa Baronius in unum Tamburinum, tanquam in obiectum sibi scopum, suas insimulationes contorquet? & cur hanc sententiam inter paradoxa numerat, hoc est inter dicta ultra opinionem, quam tamen, tot Auctores, non spernendis suffulti rationibus, opinantur? Dixisset, hanc sententiam ab ipso existimari improbabilem, vel minime veram vel quid simile; nam tunc profecto non ostendisset se à livore contra Theophilum, cuiusque causa, contra Tamburinum innocentem inardescere: Et vide veritatem impugnantis: sic addit ibid. fol. 54.

21. BARON. his recentioribus ita mordicus Tamburinus adhaeret, ut antiquiorum sententia nullam intrinsecam, sed solum extrinsecam probabilitatem concedat ab autoritate Doctorum, &c.

22. Sic ille; ille, inquam, ex suis consuetis somniis. Nam Tamburinus assert quidem huius sententiae autoritatem extrinsecam, sed exprimit eam disertissime rationes intrinsecas. Oro te, Lector, ut iterum legas, quæ modo legisti num. 14. meo.

23. TAM. Nam excusandum (ait l. c. n. 3.) quamvis imminet discrimen, docet Sanch. S. Thom. Sylv. Navar. Sor. & alij permulti apud eundem, & apud Ioan. Sanch. præsertim antiquiores. Ratio potissima est; quia inter partes iustitiae potissima est obedientia, qua tenetur quæ obediendi Superioribus iuste, & legitime præcipientibus. Sed iam supponimus, legitime præcipere, idque iam noscere reum: unde ergo excusari poterit à parendo? Adde non vulgare Reip. derivamentum fore si talis obligatio fatendi crimina, negatur: passim enim, hac impunitatis spe, grassantur maleficia.

24. Hæ, Deus bone, non sunt rationes intrinsecæ? Abi ergo, oro te, Baroni, in ultimas insulas, ibique tuas fabellas enarra.

25. Illos multos Doctores, video te Lector, velle cognoscere. Sanè libenter producam, ut scilicet sententiam hanc magis confirmem, & clarè ostendam, illam nimis immerito fuisse vocatam Paradoxon. Sic ergo scribit Delugo.

26. DELUGO. Dubitatur sextò, (ait T. 1. de Iust. d. 4. num. 14.) an semper, quoties præcedit probatio semiplena, vel iuridice interrogatur, teneatur reus rogatus fateri veritatem contra se. Hæc est questio celeberrima, & necessaria ad praxim quotidianam; oportet enim omnino scire, quomodo Confessarius se debeat gerere cum eiusmodi patientibus.

Communis sententia docet, teneri semper reum legitime interrogatum fateri veritatem, etiam si propter eam, morte

plectendus esset. Hæc docet D. Thom. in præsent. q. 29. art. 1. Caiet. Henr. Palud. & alij. Sor. Navar. Covarr. & alij, quos affert, & sequitur. Lessius cap. 3. n. 12. Tol. 1. 5. c. 58. Malder. in præsent. tr. 6. c. 3. dub. 1. & alij innumeri, quos congerit, & sequitur Sanch. d. c. 3. du. 23.

27. Secunda sententia negat, illam obligationem esse adeo universalem. Excipiuntur autem ab aliquibus varij casus. Primus est, si timeatur sententia mortis. Secundus, si dammandus esset reus ad trémes. Tertius, si confiscanda omnia bona. Quartus, si periclitaretur in bono, & in alijs casibus similibus. Hanc sententiam tenet Navar. l. 2. de rest. d. 4. n. 137. & seq. ubi refert Panorm. Sylvest. Ang. Armill. & alios.

28. Eandem sequitur Eman. Rod. in sum. tr. de ord. Iudic. cap. 10. num. 1. ubi citatur Salzedo in præct. crim. ap. 46. pag. 431. eamque dicit probabilem Vega in pr. & lib. 5. cap. 421. & Less. ubi supra n. 16. S. ver. Malder. ubi sup. Suarez etiam consultus ann. 1596. eam dicit probabilem, sicut & P. Salas, P. Henriquez cum alijs Theologis; ut testatur idem Salas in schedula propria manu subscripta, quam apud me habeo. Unde excessit Turrianus in præsent. disput. 10. dub. 2. n. 7. & in select. cent. 1. de cens. Theol. dub. 75. dum hanc sententiam improbabilem omnino esse affirmat, & non habere pro se nisi tres, aut quatuor Summistæ, quorum in hac re nulla autoritas est: Sed certe ex recentioribus tot iam eam probabilem dicunt, ut ipsi dampnati etiam antiquioribus sufficerent. Villalob. in sum. to. 2. tr. 16. diff. 1. n. 10. Filluc. tr. 4. n. 166. Fagund. ubi sup. c. 31. num. 11. & seq. Alcocer. in sum. c. 16. §. 2. & Reginald. in praxi tom. 2. l. 24. c. 3. sect. 3. n. 3. Portel. in dub. reg. tit. Correctio Præsum. v. Reus n. 43. Peyrin. de religiolo subditio t. 1. q. 1. c. 16. Dian. tom. 1. Miscell. refol. 27. Ioannes Sanchez in selectis dub. 43. n. 29. & seqq.

29. Prima sententia probabilissima est, maxime accedente communi autoritate: Secunda tamen est valde probabilis, & in praxi omnino secuta, præsertim in causis capitalibus. Debet autem intelligi, quando reus sperat posse, negando, fugere condemnationem; alioquin negatio erit omnino inutilis. Probatur hæc sententia, &c. Hactenus Delugo.

30. Atque hæc, quoad prius, quando spes allucet effugiendi mortem. Quid quoad posterius, quando spes eiusmodi non apparet? De hoc sic habet noster Auctor.

TAM. Num. 7. Dilectam hactenus à nobis (ait l. c. num. 7. allatam, limitant citati Doctores, asserendo, posse à reo negari sub equivocatione crimen, modo aliqua tandem eluceat spes effugiendi mortem; secus enim negatio, aiunt, esset inutilis, si ipse nihilominus convictus esset, & certo dammandus. Sed vero cerose etiam nulla elucens spe, saltem à mortali est etiam eiusmodi reum excusandum (excipio cum Sanch. in Decal. l. 3. c. 7. n. 17. casum hæresis; convictus enim de illa, fateri debet, ne negatus hæreticus cum scandalo panis subeat. Ratio, quæ me movet est, quia ex una parte de iure natura est, hominem non posse constringi ad concurrendum ad mortem suam, & ex alia parte ad summum in hoc casu offendiur (si tamen offenditur) potestas Superioris in re legi. Si enim reus iam convictus est, certoque plectendus, nihil addet confessio rei, quantum ad punitionem criminis, de qua est sermo; cum Index sit ad dammandum satis instructus. In qua igitur re gravi offenditur potestas Ipsius?

31. Sed certe notat Sanch. l. 3. in Decal. cap. 7. n. 11. Indices reum interrogantes, non solere statim casu probationisque illi aperire, & porundam sententia, quod id, ad legitime interrogandum, non requiratur. Cum igitur reus statim sua causa ignoret, semper præsumere poterit, fore spem effugij, si ipse crimen non fateatur; & sic semper in praxi etiam in adversariorum sententia posset veritatem occultare.

32. Denique quod dictum est de periculo vitæ, extenditur communiter ad quodcumque malum grave, puta exilium, honorum amissionem, trémes, gravem infamiam

miam, &c. Ita Delugo l. c. num. 15. ad h^c enim tam gratia mala perinde, ac ad mortem avertam, ins natura nos armat, imò nos urget.

33. Quid de malo levi? precipiat mihi superior, ut facerem, an dixerim mendacium iocum, an sim furatus obolum, an silentium in Religione pregerim, ex qua confesso, ne mihi non nisi malum leve accidere possit? vel precipiat, ut facerem homicidium, furtum grave, &c. ex cuius confessione certus sum (ita suppono) solum malum leve me incursum, si negem cum equivocatione quoddam peccatum committam?

34. Respondendo. A mortali fortasse excusandus es; quamvis contrarius sit Delugo tom. 2. de iust. d. 40. l. c. 1. num. 16. fine. Ratio esse potest, quia vel de iure natura videtur esse, ut ne leve quidem vulnus mihi ipsi infligam; vel, quia, si agitur de pena levi infligenda, videtur & leve, & non rigorosum superioris preceptum; vel, quia ex negatione talis veritatis non oritur grave malum Reip. si solum levis pena sit imponenda. Hic tamen excipio, nisi alias bonum commune alter postulet; vel nisi sic deberet adverti malum grave impendens Tertio; tunc enim charitas exigit, ut in malo levi malo bonum grave Reip. vel proximi proponatur. Haecenus Tamburinus.

35. Non me cavere possum, quin cautiones has reprobem, (saltem a mortali excusandum, excipio haereticum, non offenditur potestas publica in re gravi. Quod praxim semper reus potest presumere spem effugii), &c. nam in de manifestum sit quam mutilare referantur dicta Tamburini, ut his offit facile ab ignorantibus accutari; at certe non à sapientibus.

Tertia Pars.

In qua dicitur Tamburinus non sibi constans.

36. BARON. Sic habet l. c. §. 3. fol. 95.

Hec duo docet Tamburinus. De iure natura est, ne leve mihi vulnus infligam. Et de tormentis, damnaque gratia vitanda, potest quilibet sibi falsum crimen imponere, etiam si mors sit inde secutura. Haec duo non conveniunt. Si enim ius natura obstat, ne quis sibi vulnus infligat, quia ratione patitur, ut quis se interimat mendacio.

37. Sed nimis obvia est mihi responsio: hanc enim secundam partem docet quidem meus Thomas; sed primam non docet certo, sed sub verbo dubitandi. Deinde Tamburinus non dicit, ius natura obstat, ne quis sibi leve vulnus infligat, sed, de iure natura videtur, ne leve quidem vulnus mihi ipsi infligam. Quae duo sunt longè diversa; nam ex primo sequeretur, peccare in omni casu sibi vulnus leve infligentem, quod falsum est: digitum enim v. g. licet vulnere, imò abscindere totum brachium marcescat. At ex secundo sequitur tantum, quod ex iure natura me possim defendere à levi vulnere, non quod omnino debeam. Simile quid dicimus, de iure natura esse matrimonium. Non enim sic hominem ad matrimonium obligamus, sed solum ostendimus, eius iuris esse, ut matrimonium inire possit. Præterea non dicit Tamburinus (se mendacio posse interimere) sed cum equivocatione, quod certe mendacium non est. Et item non dicit (se interimere) sed per dictam equivocationem se liberare posse à tormentis gravibus, esto deinde per accidens sequatur mors, à se non intenta, sicuti infinitus potest recusa remedicinam, v. g. sectionem difficillimam, quia (ut alibi dicitur, & notavit Ioan. Saneius supra cap. 17. num. meo 6. allatus) vita non est digna, ut cum tanto dolore conservetur.

Quare falsum est, duo Tamburini dicta sibi non convenire, conveniunt enim maximè. Eius enim dicta hæc duo sunt. Natura concedit, ut ego possim me tueri à vulnere levi, Natura patitur, seu concedit, ut ego per equivocationem fugiam tormenta gravia, esto indirectè sequatur mors, à me nequaquam intenta, nec à me mihi data. Vbi nam vel umbra hic est discordiæ?

Cum hæc igitur sic vera Tamburini doctrina, quæ veritate illum contra se pugnantem confregit?

38. Advocatus quidam (narrat Iacobus Mussinus in arte argutiarum fol. mihi 300) in saeculo plerumque causatum in iudicio victor, postquam Religiosum quendam subisset ac pro Monasterio lites propugnaret, videtur tunc amittere, Non audet (respondit) mentiri, ut non longe distet ipse consideret. Distat enim ab eo, non studio Parafanga, quæ apud Perfas intervallum est XXX. stadiorum ut ipse supra cap. 21. num. 11. meo dixit de Tamb. sed plus quam schecno, quæ est LX.

39. Hic præterea non omitam id, quod ceteris Baronius, is enim prædictam primam partem his verbis, & ieiune refert & quasi ut certo à Tamburino dictam, de iure natura est, ne leve mihi vulnus infligam, alias autem rationes à longè salutat.

40. At Tamburinus illam sub adverbio dubitandi (fortasse) id est sub incertitudine affert ut modo inveni, nec cuiusmodi sententiam munit sola ratione ducta ex iure natura, sed aliis; & denique nonnullas limitationes admodum linientes adiungit, quæ omnia pro suo instituto prudenter silentio nostri impugnatore obvolvunt. Legat iterum Anagnosis germaniam Tamburini doctrinam lib. 3. cap. 4. §. 3. n. 10.

41. TAMBU. Quid de malo levi, v. g. precipiat mihi superior, ut facerem, an dixerim mendacium iocum? an sim furatus obolum? An silentium in Religione pregerim? ex qua confessione mihi, non nisi malum leve, accidere possit? vel precipiat, ut facerem homicidium, furtum grave, &c. ex cuius confessione certus sum (ita suppono) solum malum leve me incursum, si negem cum equivocatione, quoddam peccatum committam?

42. Respondendo à mortali fortasse excusandus es, quamvis contrarius sit Delugo, T. 2. de iust. d. 40. l. c. 1. num. 16. fine. Ratio esse potest, vel quia de iure natura videtur esse, ut ne leve quidem vulnus mihi ipsi infligam; vel, quia, si agitur de pena levi infligenda, videtur & leve, & non rigorosum superioris preceptum; vel, quia ex negatione talis veritatis non oritur grave malum Reip. si solum levis pena sit imponenda.

43. Hic tamen excipio, nisi alias bonum commune aliter postulet, vel nisi sic deberet adverti malum grave impendens Tertio, tunc enim Charitas exigit, ut in malo levi malo bonum grave Reip. vel proximi proponatur. Ita Tamburinus.

Animadvertis, Quoties Baronius infideliter agnoscit semel in hunc errorem prolapsus esset, illum benignè excusarem; primus enim lapsus, vel casus importunus, vel imprudentiæ, at quia iteratus, stultitiæ duci solet, aut incitiæ, non possum non meminisse illius huius carminis.

Et Citharæ

Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.

CAPVT XXIV.

Tertium Paradoxum.

De infligante iurare falsum, quod intans verum putat.

1. Tertium hoc Paradoxum sic evulgat Baronius, maiore, quam Sybaristæ fastu prætulit. BARON. ibid. fol. 95. Superiora Paradoxa videmus posteriora vincere, & angevi. Refert idem Author (Tamburinus lib. 3. c. 1.) quæstium, an liceret ad falsam iuramentum adducere testem, qui bono animo rem paratam, sed auctori ad iurandum, compertum est, esse falsam.

Ad hanc Quaestionem prius negativè respondit Tamburinus ab exemplo dicto illius, qui instigaret ebrium ad incessandum contumelias parentem vel infantem ad blasphemandum Deum, vel servum ad laborandum die, quem ignorat, festo.

2. Et paulo post. At hoc consilium retractavit postea commentitia quadam differentia, quia qui auctor est ebrio conviciandi parentem, vel servo die festo laborandi, cognoscit eas actiones materialiter pravas, & nullo modo inducere ullam bonitatem, ac proinde nec intendi, nec persuaderi posse. Ad iuramentum, inquit, quod sine damno proximo bono animo iurantis sit, etiam de re falsa, altus est studiosus Religionis, quem potest, ut finem inspicere, qui persuadet iuramentum rei falsa.

3. Atque huius inventi gaudii, vix sui compos, addit. Subtilis alicui videbitur, sed certe vera distinctio, ut si penetraretur, censenda sit in posterum probabilis hæc sententia ab Hurtado inventa, antea improbabilis, donec ista nova cogitatione accessit illi probabilitas. Ad minus aliqua tenuissima. Sed revera nulla accessit. Quid enim dicit ad exemplum servi inducti ab hero ad colendum agrum, quod opus servile potest studiosè fieri à servo, obediens, aut iustitiae causa? Quid de vivo cum cognata iuncto, cui reddere debitum putat, opus iustitiae? Quid si quis ex ignorantia invincibili colat Diabolum, quem credit esse Christum? vel aliorum Hostiam, quam eorum ex errore putat consecratam? &c.

4. Audito Baronio, audiamus Authorem.

TAMB. In quibusdam Civitatibus (ait l. 3, in Dec. c. 1. §. 6. d. 4.) sunt quadam officia, quæ civibus, non vero exteris, quamquam diu inibi per omnimodam domicilij mutationem sine commorati, distribuuntur. Tiriis ergo, qui à teneris unguiculis in quadam ex his Civitatibus educatus, credebatur à pluribus naturalis civis, à pluribus autem incolæ, cupiebat eos, qui verum sciebant, negligere, qui autem sibi favere possent, in testimonium de certa scientia adducere. Verum an id fieri à se possit, quantum ad iuramentum pertinebat, à me perantice sciscitatus est: nam quantum ad cetera, quæ obsistere poterant (vere enim id erat contra iustitiam, siquidem intendebatur præferri veris naturalibus) sibi aliunde consuluisse, præterea quarundam compensationum assererat; cumque ego negativè respondissem, ac modo allatam doctrinam Bonacina ostendissem, noluit acquiescere; asserens, in hoc casu nec peccaturos amicos, quia verum se iurare putabant, nec ipsum, quia nihil ipse iurabat; Unde ergo peccati ratio deduci possit? Dixi, culpam esse inductionem ad illud iuramentum, licet solum materialiter falsum.

Illustravi id exemplis allatis à Delugo, l. mox, cit. Fac, tuum fratrem ebrium esse, quem inducas ad contumelias graves contra communem parentem contorquendas: certe non peccabit ebrius, at in peccatum tu incidēs, qui median- te fratre iniurius esse non vercaris parvi. Fac, te commovere infantem ad blasphemandum Deum, vel concubitudinem sacra- rum Imaginem; infans propter infirmam mentem non delinquet; quis autem te unquam excusabit, dum advertens verba illa, & facta esse blasphemia, ea in os, & animum in- fantis immitis? Fac, tuum servum putare, hodie non esse diem festum, si eum tu sine causa compellis ad laborandum, nomen ipse excusabit, tu vero de præcepti violatione dam- naberis? Hæc & similia, quæ traduntur à DD. apud Cast. l. 1. d. 1. de leg. p. 2. §. 2. in ea Quaestione an sine excusatis à lege, sive à lege non comprehensis liceat subministrare con- tra legem, ut audivit amicus, viditque, similem apparere casum nostrum, manus non invitis dedit.

Non me lateat Petrum Hurtadum, quem sequitur Diana p. 3. tr. 7. de Scandalo resol. 4. & Tancred. t. de Relig. d. 5. de Peritio, n. 31. docere, esse probabile, non esse culpam inducere testem ad iurandum in prædicto casu. Sed nec me lateat, Ioannem Delugo tom. 2. de Iust. d. 39. sect. 3. à n. 21. putasse, eiusmodi Hurtadi sententiam apparere solum posse defendi.

Verum, ut ingenue fatear, post aliquot à consilio dato

Part III,

menses, subitè mentem meam disparitas inter casum no- strum, & exempla allata, quibus nitetur tota vis con- silij mei, ille enim homo excitando ebrium ad iniuri- dam, puerum infantem ad blasphemandum, servum ad laborandum die festo, cognoscit, eas actiones esse materia- liter pravas, & nullo modo inducere ullam bonitatem, qua- re eas nec velle, nec intendere, nec consulere potest. At in casu nostro advertit in eo, qui modo dicto, sine proximi damno, (ut supponimus) iurat, adesse bonitatem virtutis Religionis; iurare enim id, quod sine culpa putari esse verum, altus est Religionis. Hoc igitur bonum si ex pro- portionata saltem causa intendat, qui ad illud iuramen- tum proximum inducit, non peccabit, quod bonum forma- le cum non sit in illis aliis actionibus, non est mirum, si in illas proximum inducere, nequaquam sine peccato possit. Subtilis alicui videbitur, sed certe vera distinctio: ut si penetraretur, censenda sit in posterum probabilis Hurtadi hoc modo explicata sententia. Hæc omnia habet Tam- burinus.

5. Nunc expendamus nonnulla. Primò, hæc distin- ctio inventa non est à Tamburino, sed ab Hurtado, ut mox videbis, & miraris me iterum, iterumque conque- ri, quod cæteris omisiss, unus meus Præceptor, tanquam sceleris inventor accusetur, & Theonino dente rodatur?

6. Secundò, Baronius ait (huius inventi gaudii vix sui compos Tamburinus) oro te, Lector, & repeta le- ctionem prædictæ doctrinæ Tamburini, modo prolata; & vide, an sit unum, vel minimum verbum, quo is præ- seferat eiusmodi gaudium, & eius genetis gaudium, quo vix sui sit compos. Quo igitur in loco hoc gaudium vi- dit Baronius? extat apud Manutium fol. mibi 883. illud Adagium de eo, qui aliud pro alio fallentibus oculis in- tuctur. Hic, in duobus, tria videri; Acutior est amicus noster, qui, plusquam tria videt, in nihilo.

Tertio, dicit quidem Tambur. eiusmodi disparitatem, post aliquot menses, eius mentem subisse? sed potius animi submissionem sic indicat, cum fateatur ingenuè disparitatem illam antea non vidisse, quam tamen vide- rat, & scripserat Delugo, cuius Tamburinus doctrinam legerat; quia illam, ut vidilli, citat, & nihilominus præ- dictam disparitatem non adverterat. En verba Delugo, quæ etiam ostendunt ipsum non admodum dissentiri ab hac sententia, præsertim in ultimis verbis num. suo, 22.

7. Delugo aliter magis apparenter (ait tom. 2. de Iust. d. 39. n. 22.) posset id defendi dicendo, iuramentum eo casu, nec formaliter, nec materialiter esse malum; quod probari posset ex doctrina à nobis tradita disp. 23. de pœn. sect. 4. n. 76. nempe voces, & asseriones nostras vocales directæ, & immediate significare solum conceptus nostros, res vero indirectæ & mediata. Quare quando dicit, Petrus est in fo- ro, asseris immediate scientiam tuam, & si diceres, Ego scio Petrum esse in foro, quod idem dicendum est si iureris nam immediate adducis Deum in testem scientiæ, & mentis tuæ. Sicut si diceres, Sit Deus testis, quod ego puto, Petrum esse in foro. Unde videtur, nunquam fieri periurium, etiam materiale, quando aliquis iurat iuxta suam mentem, quia semper est verum id, quod immediate, & directè affirmat, & iurat, nempe se putare, rem ita esse. Tunc autem dici posset periurium materiale, quando aliquis scienter iuraret contra suam mentem, putans invincibiliter, periurium non esse peccatum, vel non advertens ad eius malitiam propter distractionem, vel consuetudinem, &c.

Cum ergo testis in casu nostro putat, rem ita esse, verum iurat, nempe se putare rem ita esse, atque adeo qui iura- mentum ei consuluit, non consulit periurium etiam ma- teriale, sed iuramentum verum de scientia, vel opinione, quam revera habet.

8. Num. 22. Quidquid tamen de hoc sit, ego non video, cur in prædicto casu non liceat petere à refo, non ut in et rem ita esse, sed solum existimare, rem ita esse, tunc enim proculdubio nec formale, nec materiale periurium consule- retur, sed verissimum testimonium, nempe de existimatione, actuali, quam revera habet, Sic Delugo.

X x

9. Quarto

9. Quarto, ait Baroni, Tamburinum dixisse, hanc disparitatem alicui videri posse subtilem. Fateor; sed quid inde? Subtilis visa est ipsi Tamburino ex sui animi submissione, & huiusmodi videtur fortasse alicui merè Casuista, non vero tibi, Baroni, nam si tecum duntaxat, vel cum tui similibus ingepiosis Theologis se ille loqui putasset, ab hac subtilitatis mentione abstinisset.

10. Quinto, Baroni praefer exempla contra praedictam Sententiam de instigante elium ad conviciandum parentem, vel infantem ad blasphemandum, &c. quae actiones ita sunt male, ut nemo posset eas consilium, etiam illi amenti, qui putat esse bonas, vel nescit esse malas, asserti alia exempla de servo laborante die festo ad obedientiam domini, de viro cum consanguinea coniuncta, ei reddente debitum ex virtute iustitiae, de colente Caecodamonem, quem falso putat ob ignorantiam, esse Christum, &c. quae, & similia exempla fortius ait militare contra praedictam sententiam; quia actus obedientiae servi, & illi alij sunt actus virtutum, & tamen non potest illi dominus laborem in die festo praecipere; nec aliquis excitare consanguineam ad reddendum illud debitum, & sic de aliis. Ergo pari ratione non potes consilium testi, iurati, quod ipse putat esse verum, quamvis sit actus virtutis Religionis, & ipse sic per ignorantiam putet. Verum ferè similis Responsio danda est huic, & similibus exemplis, perinde ac data est alijs, antea dictis, & ut clarius id intelligas, relige illa verba modo allegata Tamburini.

11. T. A. M. B. Ille homo excitando ebrium ad iniuriandum patrem, infantem ad blasphemandum, servum ad laborandum die festivo, cognoscit eas actiones esse materialiter pravas, & nullo modo inducere ullam bonitatem, &c. Sic Tamb.

12. Itaque duo hic dicuntur. Primo, illas actiones esse materialiter pravas. Secundo, illas nullo modo inducere ullam bonitatem. Dico ergo ex hac germana Tamburini doctrina haberi responsum ad posteriora exempla. Nam est, adiungantur ibi illi virtutum actus, tamen semper ille actiones laborandi die festo, reddendi debitum non suae, colendi Diabolum, &c. remanent, & sunt materialiter malae. Unde vides in prioribus exemplis duo illa intercedere, esse scilicet materialiter mala, & non habere adiunctum ullum actum virtutis, at in posterioribus adesse solum illas esse materialiter malas, quod satis est, (quia malum ex quocumque defectu) ut non possim ad illas neminem instigare. Non ita profecto, non ita in iuramento, quo de agimus; nam in illo intervenit quidem actus virtutis Religionis; sed hic non satis esset ad nostrum intentum; sed nullo modo, ut est in se, est materialiter malus. Me enim iurare, quod puto verum, ut toties diximus, ne materialiter quidem est malum.

13. Hoc, quod tu non vidisti, Baroni, vidit Cotonius ex Tertio Ordine Sancti Francisci lib. 1. contr. 11. cap. 1. num. 11. cuius verba hic ponam. Nec mirum quod viderit, assuetus enim erat ad intelligendas Tamburini phrasas utpote Auditor receptoris mei in Theologicis, qui sanè ex eo tempore praeferebat ingeniosissimum adolescentem. Sic ergo is habet loco cit.

Cotonius. Melius ergo, ait, id explicatur, quod in casu iuramenti assertori materia actus est obiectum, non prout est in re, sed prout est in iudicio. Quare cum quis inducitur ad iurandum id, quod existimat verum, non inducitur ad actum malum, ne materialiter quidem.

Vident igitur sapientes, an sit commentitia haec distinctio, ut Baroni putat.

14. Sexto, ait Baroni, haec à se dicta esse solidiora, quam excogitata à Tamburino distinctio. Advertis? Modo num. meo 3. is eundem reprehendit de nimio gaudio ex eo, quod dixerit eam distinctionem ipsius mentem subivisse. At nunc cum ipse idem Baroni

ait, à se dicta esse solidiora quam excogitata ab adversario, sibi blandiri nequaquam cognoscit. Vae, vae vide mus parricidæ, quod in tergo est.

Porro, quod sunt solidiora, indicunt sapientes. Quod autem huiusmodi distinctio sit à Tamburino excogitata, medium proferre (nec sanè extra thronum) tres illi, qui ab eodem Tamburino citati, ante ipsam eam amoverunt, quos, quia Baroni noluit tunc quando scripsit, legere, & quum est, ut tandem in praesentia legat, huius sit Diana.

DIANA. An sit licitum (ait p. 5. l. 7. ref. 14.) iurare Petrum ad iurandum de aliqua re, quam ipse ex ignorantia veram putat esse, licet revera falsa sit. V. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Negativam sententiam docet Azorius, Suarez, Bellius. Sed ego puto, contrariam sententiam esse probabilem, ut illam etiam vocat, & iuratur Hurtadus de Mendoza in 2. 2. d. 173. sect. 16. §. 199. quia peccatum illud non est scandalum activum, quia neque formaliter, neque materialiter occasionat proximo ruinam. Non formaliter, quia non vult, ut alter peccando ruat; Non materialiter, quia non petit materiam hic, & nunc, malum, sed peccatum hic & nunc, bonum, quia actus petitur hic, & nunc videtur à Religione, ergo illa petitio non est scandalum activum. Confirmitur, quia, quando nostrum peccatum proximo, nullum damnum spirituale illaturum proximo, non debet circumstantiam scandalum, ergo hac petitio non debet circumstantiam scandalum. Neque item est peccatum contra Religionem, quia Deo nulla irrogatur iniuria, ego enim per ab amico actionem, quae est in honorem Dei, iuratur enim quod inculpate apprehendimus esse verum, est actus Religionis. Ego vero illum actum peto, & non alium; quod autem ego sciam, obiectum illud esse falsum, nihil nocet, quia ego id obiectum non iuro, neque volo, ut alius iuret, quod sit esse falsum. Tota igitur iniuria Dei est in iuramento falso. At iuramentum illud non est materialiter falsum, sed verum, ergo in illo nulla est iniuria Dei, sed honor. Ignorantia autem involuntaria multum interest huius instituti, quia illa reddit iuramentum bonum, ob quod & meam petitionem honestat. Hinc ad argumentum responderi posset. Peccare aliquem ad iurandum cognitum ut falsum esse contra Religionem, non vero provocare ad iurandum falsum, cognitum ut verum, &c. Hæc Diana.

Secundus est Hurtadus, sed hunc iam habuisti apud Dianam.

15. Tertius igitur est Vincent. Tancredi, qui de Relig. 4. l. 3. d. 5. q. 2. sic docet.

TANCREDI. Denique si petas iuramentum ad aliquod, quod sine mendacio prestare non potest, eris semper mortalis, quia inducere ad peccatum mortale, est mortale. Sed in iuramento sine veritate semper est peccatum mortale, ergo: Hæc Suar. cap. 14. ad n. 8. quem in emendat locum Sanchez & ceteri supponunt.

Putat Suar. n. 8. non licere, petere ab alio, ut iuret determinate v. g. quod Petrus sit Doctor, quod putat verum, si petens sciat revera esse falsum, contra vero posse petere indeterminate: Iura, quod scis de hac re, peritiam, &c. Sanchez addit, esse mortale, & Bafil. & Castrop.

Sed contrarium est probabile, & iuratur, quia nec est citatio ad peccandum, cum revera iuratur non peccet; nec facit actum Religionis iurando; nec est contra Religionem, cum Deo per illum actum nulla fiat iniuria; sed potius honor tribuitur, cum revera sit actus Religionis. Nec, quod ego sciam, esse falsum, reddit malum iuramentum, cum ego non iurem, nec petam iurare falsum. Sic Hurtadus de Mendoza in 2. 2. d. 173. sect. 16. §. 199. quem citat & sequitur Diana, &c. Hæc Tancredi.

16. Dicit aliquis, hos postremos Doctores esse licite.

nistis infensos, atque adeo eorum doctrinam ab iisdem non admitti.

Respondeo; Ne ab ipsis admittatur, certe admittetur ab aliis sapientissimis viris, quod nobis satis superque est.

17. Illud nolo hęc silentio prætermittere, Antonium Coronium Philosophum, ac Theologum nostro ævo insignem, sanę modesti se gesserit, quam se gesserit Baronius. Cum enim retulisset l. 1. c. 1. de iuram. n. 1. 2. & 13. prædictam Hurtadi sententiam, citassetque pro ea Tamburinum, quem suum Præceptorem appellat, deinde modestissime loquens, ita insinuat eam sententiam ipsi minus placere, ut tamen nulla censura nota illam inurat; imò videatur illi indulgere nonnihil. Sic enim loquitur num. 14.

18. COTONIUS. Melius ergo explicatur id, dicendo, quod in casu iuramenti assertorij materia actus est obiectum non prout est in re, sed prout est in iudicio. Quare cum quis inducitur ad iurandum id, quod existimat verum, non inducitur ad malum, ne materialiter quidem, & certe ut faceret Delugo n. 23. potest quis inducere alium ad iurandum, non quod res ita sit, sed quod ipse ita existimat, in quo nulla est culpa. Absolute tamen non licet, quia etiam si iuramentum un cadat immediate supra Iudicium, mediare, & remote cadit etiam super obiectum.

19. Hactenus Cotonijs, cuius ultimæ huic doctrinæ Hurtadus respondere possit ex dictis, nimirum eos, de quibus loquimur, non petere, nec iurare, nisi quod immediate verum est; nam ab eo, quod est mediare, & remote præsciunt; perinde ac, si quis iuraret v.g. te esse Civem Parisiensem, supposita re sibi moraliter certa, verum iuraret, quia iuraret illud, quod est moraliter certum, quidquid sit, an re ipsa falsò, vel verò tu Parisiensis civis existas.

20. Septimò reprehendit Baronius Tamburinum, quod sic docuerit.

BARON. fol. 96. Sed cerè vera distinctio, ut si penetratur, censenda sit in posterum probabilis Hurtadi hoc modo explicata sententia.

Quibus Tamburini verbis Baronius hæc alia verba subnectit, quasi à Tamburino dicta.

Hæc sententia antea improbabilis, donec ista nova cogitatione accessit illi probabilitas.

21. Hæc verba non sunt in mei Præceptoris textu, ille autem ea de more (nam frugi ulque frugi est) addit ex abundantissimo penu suo. Quæ verba, quamvis parum rem elevent, vel deprimant, nihilominus unum video, alterum suspicor. Video imponi multa Tamburino, quæ ipse non dicit; Suspicio, id à Baronio esse additum ad excitandum odium adversus dictam doctrinam quasi salutem de novitate suspectam.

Denique in calce huius imputati Parodixi illud inconveniens colligit ex data doctrina, his verbis.

BARON. fol. 97. Nec dubium est (inquit) quin ex hac sententia excusare possit Scholasticos Tamburinus; qui, ut suum cursum probent, & minuant sibi iter ad gradus, & subinde ad officia, & beneficia, adhibent in testes ex amicis duos, qui rei sibi incomperite, suspecti etiam falsi, verbo, & si velis iuramento, fidem faciant, illum sedulo lectiones frequentasse.

23. Nolle esse ita injurius, ut dicerem hęc obdormivisse Baronium, sed tamen id innuere cogor. Siquidem si paulo ante retulit Tamburinum docentem, tunc illud iuramentum excusari à peccato, quando sine damno proximi, bono animo iurantis sit, quomodo nunc dicit, ex hac sententia Tamburini posse à Scholastico excitari amicos ad testificandum de sua frequentia, cum tunc multa damna intercurrent? Intercurrunt enim primo damnum quod inferitur Scholis, seu Universitatibus; spe enim ejusmodi testificationum non adeo frequentes essent Auditores, Secundo, ipsis studentibus, qui, hac rem spe valde laborabunt de frequentandis lectionibus. Tertio, præsertim ipsi Scholastico ejusmodi iura-

Pars III.

mentum exposcenti. Quarto, quod caput est, maximum sit damnum Ecclesiis, & Cathedralis, quæ si ejus generis iuramenta concederentur, ab ineptis Ministris subinde regerentur, quod est intolerabile damnum publicum.

Dices, at Hurtadus, Diana, & Tancredi modo allati non ad hanc limitationem, qua excludatur damnum proximi. Respondeo, id mirum esse mihi, quod hanc limitationem non addant, & Baronius reprehendat Tamburinum, qui addit, & quidem hinc collige solidam Tamburini, & cautè enucleatam doctrinam, nam animadvertens, hac limitatione non addita, non posse eam sententiam admitti, ipse expressè prudenter illam apposit.

CAPVT XXV.

Injusta Gradatio Baronij.

1. Inter ceteras amplificationes Baronij adversus Tamburinum, excedit illa, quæ per gradationem inducit sententiam ejus esse laxiorem, quam sint aliorum à Societate sententiæ, atque id ita audacter, & ita verbis, seu injuriis insolentibus, ut me pudeat tantæ ejus impudentiæ. Iurgis ergo prætermisissis, hæc sunt ejusdem verba disp. 1. sect. 5 § 2. fol. 77. quæ faciunt ad nos.

2. BARON. Comitolus l. 1. q. 15. nunquam patitur, recedamus à sententia, qua stat pro lege semper servanda, si sanciat res necessarias ad salutem, efficaciam mediæ, vel causæ.

Alii ex Societate id concedunt, si opinio tuta, quæ faciet rebus necessariis, tum necessitate mediæ, tum præcepti, sit probabilior, & communior, id est firmioribus argumentis, maiori numero Doctorum, vindicat opinionem, qua stat pro libertate, & commodo.

Sanchez lib. 2. in Dec. c. 10. credit, sin toto vitæ decursu sectandi sit hac sententia; versanti ad minus in articulo mortis esse eligendam, ne de ategritate periclitetur.

Tamburinus uno audaci, & præcipiti saltu transiit hos quatuor gradus; quare securitatem pollicetur his, qui deserunt opinionem pro lege stantem, etiam tutiorem, etiam communiorem, etiam in articulo mortis.

Et paulo post. Quo vero gradu probabilem liceat sequi? Omnium minimo, non utraque probabilitate, sed altera, vel extrinseca ab uno Auctore contra innumeras, vel intrinseca ab aliquo argumento tenuissima probabilitatis.

Quis non obstupescat ista doceri tanta fiducia, & habuisse Laudatorem (Theophilum) &c. Hæc Baronius.

Tot sunt hic ineptiæ, & falso dicta, ut ego contra obstupescam, tanta audacia hæc ab hominè Religiosi Ordinis effertur.

Porro recolendum est primo, quamnam sit germana doctrina Tamburini in hoc negotio probabilitatum, quam supra exposuimus cap. prædictum secundo à numero 8. cap. 20. & cap. 23. nimirum esse illam, quæ semper debeat esse ejusmodi, ut à probabilitate oppositæ partis non obscureretur.

Ex hæc solemnij ejus doctrina clarè ostenditur ipsum potius strictius, non autem minus loqui, quam prædicti loquantur (si tamen ita loquerentur, nam cæterum mox videbimus, eos infideliter citari.) Ostendo, initium faciens ab ultimo gradu, id est à dicto Sanchez.

4. Hic (esto) absolute concedit, sectari nos posse opinionem probabilem solum extra mortis articulum. At Tamburinus id non concedit sic absolute, sed omnino vult, ut fiat semper comparatio cum sententia opposita, quod, si inveniatur ejusmodi, ut obscureretur, illam non liceat sequi, nec extra articulum mortis, nec in illo.

5. Alij à Societate Jesu concedunt, debere nos sequi opinionem

opinionem probabilem, si opinio rata sit probabilior, & communior, id est firmioribus argumentis, & majori numero Doctorum vincat opinionem, quæ stat pro libertate, & commodo, concedunt, inquam. Sed quid contra Tamburinum? hæc enim est ipsa germana ejus doctrina; nam non solum is id concedit, ut alii, sed prorsus id requirit. Quando enim opinio sit rata sit probabilior, sit firmioribus argumentis, sit majori numero Doctorum vallata, certe obscurabit aliam oppositam, quare hæc, amissa (ut ita loquar) probabilitate, non poterit eligi, sed omnino illa alia erit eligenda.

6. Suarez (esto) vult, valere sententiam Comitoli de opinione, quæ stat pro lege semper servanda, si hæc sanciat res necessarias necessitate mediæ, vel causæ; At Tamburinus amplius vult, ut nimirum quando opinio, quæ stat pro lege ea est, ut non obscuretur ab opposita parte, non solum recipi debeat, si sanciat res necessarias mediæ, & causæ, sed etiam debeat recipi, si res sint necessariae ex quocunque capite, seu præcepto.

7. Denique Comitulus (esto) nunquam patitur, ut recedamus à sententia, quæ stat pro lege. At Tamburinus, si non sic absolute, certe cum sua solemnī exceptio- ne, nunquam patitur, ut recedamus à sententia, quæ stat pro lege, si probabilitas ex parte legis obscuretur, seu vicietur illam, quæ est opposita. Quare autem vincat, vel non vincat, latè ipse prosequitur (ut alàs notavi) lib. 1. in *De al. c. 3. §. 3. a n. 12.*

Alia observationes contra prædicta à Baronio.

8. Recolendum est secundo, Tamburinum noluisse recipere, ut vidimus *suprà cap. 2. num. meo 16.* illam sententiam, quæ dicebat, posse nos indifferenter sequi opinionem in minimo gradu probabilem, quomodo ergo, Baroni, nunc de Tamburino absolute dicis (Gradu omnium minimo)?

9. Recolendum est tertio. Tamburini sententiam, per quam possimus auctoritati extrinsecæ fidere; debere vallari à quatuor conditionibus; hoc est, ut Author, qui illam affert, sit primò, doctus. Secundò, rem ex professo tractet. Tertio, firmam rationem pro se habeat. Quarto, nihil appareat contra ipsum convincens, ut vidimus *suprà cap. 2. num. 7. meo.* Quomodo igitur nunc temere mutilans doctrinam ejus, dicis (vel extrinsecæ ab uno Authore) & nil præterea, taceas tanti momenti conditiones?

10. Recolendum quarto, quod millies repetii, unde videretur, ne quis mihi exproberet crambem recoctam (sed ignoscat benevolus Lector, adigor enim ab Adversario) Recolendum, inquam, quarto, nunquam Tamburinum admisisse tenuissimam probabilitatem, & quando admisit tenuem, cum illa exceptione semper admisit, modo ab opposita parte tenebras non conceperit. Cur ergo tu iterum, iterumque inculgas illud (tenuissimæ probabilitatis)?

11. Recolendum quinto, alios Doctores non Jesuitas, ut vidimus *suprà cap. 2. a num. meo 13.* sustinere etiam in fine mortis probabilitatem illam eligi posse. Cur ergo tu unum Tamburinum reprehendis?

Respondebis, quia hic est à Theophilo commendatus. Optima responsio. Non ergo doctrina te vellicat, sed aliquid aliud.

CAPVT XXVI

Qua fidelitate prædicti Doctores citentur.

1. Idem est modo (esto, esto, &c.) nam cæterum prædicti Doctores, qua fidelitate afferantur, nunc, Attica fide, breviter expendam.

Initium sumo à Comitolo, ejus verba sic retulit modo Baroni.

BARON. Comitulus l. 1. q. 15. nunquam patitur, recedamus à sententia, quæ stat pro lege, quæ una illi rata est, ipse dicat loc. cit. lib. 1. q. 15.

QUESTIO XV.

COMITOL. Annua confessiones sive anni, quæ quis de suis peccatis confiteri debet, initium sumendum sit ab extrema confessione, an à tempore Paschalis, à dicta quæ à postrema. Sanctus vero Antoninus censendi tempus vult esse Pascha, &c.

Et paulò post. Posterior sententia (hoc est S. Antonini) verior existimari debet, non solum numero, & auctoritate Doctorum, sed etiam potissimum ratione, quia Ecclesiæ leges, quæ generales sunt, debent esse certæ, & fixæ, & fixæ habere tempora; ut & ii, qui parere debent, sciunt, quando parandum sit; & Iudices, qui non debent coercere debent, intelligere possunt quando his de temporibus non est. Id quod fieri non possit, si à postrema confessione, quæ arbitraria cuique esse potest, anni initium ducendum foret.

13. Hæc Comitulus, & ne verbum quidem amplius. In quibus nulla præter mentio probabilitatis, nulla de ejus vi disputatio, nihil de opinione, quæ stat, vel minus stat pro lege; sed solum docet, legem debere esse certam, fixam, & certam, fixaque habere tempora. Quæ quidem rectè esse dicta, quis ambigat? Quo ergo organico instrumento, Baroni, isthæc trahis ad probabilitatem, quæ de agitur fortasse ex illis verbis (leges debere esse fixas, ac certas) sed non advertis, id dici ex parte objecti; id est, quod ipsæ leges certæ, & fixæ esse debent à legislatore latæ; nostra autem quæ sit ex parte actus; an scilicet homo possit putare probabiles, vel non probabiles rationes pro dicta lege, vel contra ipsam. At nimis subtiles istæ distinctiones videbuntur amico nostro, quamvis illæ sint hodie etiam Thomæ logicis compertissimæ.

14. Progrediamur ad Suarium, quem sic refert Tamburinus.

Vult Suarius illius (Comitoli) sententiam valere, &c. si sanciat res de necessitate mediæ, vel causæ, &c.

15. Nimis indistinctè affert sententiam Suarii, & tamen distinctio in aliquo tibi Baroni faveret. Deo hoc in loco t. 4. d. 26. §. 6. n. 5. docet Suar. prius, in materia Jurisd. Canonis ad absolvendum à peccatis; ut item in materia de Baptismo, deque aliis Sacramentis, debere semper eligi tutiorem viam, & probabiliorē, omnia probabilia. Posterius in quacunque alia materia universaliter, quæ pertineat ad factum conscientie, id esse sentiendum. Non refero ejus verba, fateor enim ita illud sentire in citato loco. Sed pronuntio, quoad prius, in eadem omnino esse sententia. Tamburinum cum Suario, ut videre licet ei, qui leget, lib. 1. in *De sac. 3. §. 3. num. suo.* 20. ubi ipse agit de Ministro Sacramentorum. Quo ad posterius, fateor etiam id Suarium dicere in hoc loco, sed incidenter; nam alibi, ubi de hoc ex professo tractat, faveret legitimæ probabilitati; ut mox a meo 19. vid. bis cum Sanchez) sed nollet Tamburinus alios Authores, & eundem Suarium in hoc alio, ut dixi, loco secutus est, cum limitationibus tamen supra explicatis. Quare si ex fide Baroni loqui voluisset, dicendum illi erat, Tamburinum secutum esse Suarium in eo loco ubi de re ex professo tractat.

16. Denique accedamus ad Thomam Sanchez loc. cit. à Baronio, qui sic illum refert.

BARON. Sanchez credit, si in toto vita decursa sententia sit hæc sententia, versanti, ad minus in articulo mortis esse eligendam, ne de aternitate periclitetur.

17. Dicis ergo, si bene tua dicta interpretor, Baroni, Th. Sanch. docere si in toto vita decursa non sententia sit eligenda eligens partem tutam, vel probabiliorē, omnia

CAPUT XXVI.

An sibi convenient duo nostri Authoris dicta.

1. Sibi pugnantiā docuisse Authorem nostrum, frustra dixisse Baronium, videmus sup. c. 23. à meo n. 36. Simile quid in praesentia cavillatur, l. c. §. 2. fol. 79.

BARON. Sibi ipsi (Tamburinus) repugnat, &c. Audisti, ad securitatem conscientiae ipsum requirere probabilitatem opinionis ab extrinseco tantum, & ab Authore, vel ab intrinseco, & argumentis. Sed quasi hujus doctrina ipsum penitet, utraque permiscet probabilitatem, & cum respondet lib. 1. in Dec. c. 3. §. 3. ad illud quæsitum. An Authorem unus Doctoris sufficit ad probabilitatem tutam. Respondet, inquam, unum sufficere contra innumeros, si doctus sit, rem ex professo tractet, firmam rationem pro se habeat, nec appareat contra ipsum aliquid convincens. Atqui hæc omnia ad probabilitatem intrinsecam pertinent.

2. Dicis ergo Tamburini repugnantiam in ea consistere, quod in priore loco requirit ad securitatem conscientiae probabilitatem, vel extrinsecam, vel intrinsecam, at in posteriore miscet probabiles, & requirit ad dictam securitatem utramque, hoc est probabilitatem tum extrinsecam, tum intrinsecam.

Verè usurpabo de te puerile illud, & tritum, *legere, & non intelligere, est negligere*; intellexistine doctrinam Tamburini, unde colligas in posteriore loco ipsum requirere ad securitatem conscientiae utramque probabilitatem? Imò ipse in hoc posteriore loco figurate dicit, satis esse extrinsecam, exscribamus hic text. Tamb. l. 1. in Dec. c. 3. §. 3. n. 5.

3. TAMB. Tunc solum puto, sufficere unum, tamen si contra innumeros DD. is debeat, quando idem est doctus, rem ex professo tractat, firmamque pro se rationem habeat: nec appareat contra ipsum aliquid convincens. Ita Azor. Vsq. Ratio est, quia ex tali Authore sic vallato nascitur merito prudens iudicium. Quod si ejusmodi Doctor ratione alicujus momenti non fulciatur, idque in Doctus animadvertas, non vales illius sententiam regulariter excipere, nec illam aliis amplectendam proponere: cum tamen possit indoctus. Ratio est, quia tibi non potest tunc innasci iudicium prudens: Indocto potest; vel certe illum (Authorem) sequi eidem indocto, qui sine culpa ei Doctori fidem habet, culpa non datur.

4. Dico (regulariter) nam potest contingere, ut ille sit adeo doctus, ut tibi liceat prudenter judicare, rationem illius firmam esse, sed minus a te penetratam, vel notam; & item judicare, ipsum, rationem in contrarium tibi probatissimam, facile posse diluere; in hoc enim eventu ejus opinionem, utpote EXTRINSECE probabilem, si amplectaris, prudenter ages. Hactenus Tamb.

5. Equidem lego hic, posse indoctum, qui non novit rationem, qua fulcitur ille Doctor, hujus sententiam sequi. Id quod quidam est, nisi mera, puraque probabilitas extrinseca? Et clarius lego in postremis productis lineis (utpote EXTRINSECE probabilem) ergo quibus tu perspicillius adiutus legisti tantum (ut ait) INTRINSECE? Verum id factum est, ut noveris, amice Baroni, in quos errores te abripuerit maledicendi Oresis.

6. Sed vela contrahamus; atque arma defensiva pro veritate hactenus, quasi paraspiscentra, Galilei sit satis; arma enim offensiva ab aliis impugnator expectet. Meum interim præceptorem iis verbis solabor, quæ S. Hieron. usurpavit in Epistola ad Furiam de viduitate servanda.

S. Hieron. Fieri non potest, ut absque morsu hominum vita hujus curricula quis transeat.

probabili, saltem esse eligendam in articulo mortis, &c. de aeternitate periclitemur. Ita sanè dicis, sed dicis falso. Nam Sanchez ait, etiam in articulo mortis sequentem opinionem probabilem secutus est à peccato; sed addit, si quis habeat peccatum, quod probabiliter credat non esse mortale, licet ob probabilitatem quam habet, non teneatur illud confiteri, quia sequitur opinionem probabilem, tamen, quia coram Deo illud peccatum fortè verè fuit mortale, ideo necesse habebit, saltem de eo confiteri, nam opinio probabilis exculat à culpa, non tamen remittit peccatum, si fortè verum fuit. Hæc Sanchez. Falsò igitur Baronius dicit, Sanchez absolvere velle, ut sententia probabilis non eligatur in articulo mortis; potest enim eligi per illum, etiam tum, sed cum allata explicatione.

Hæc autem sunt verba Sanchez l. 1. cit. in Dec. c. 10. à n. 75. quæ libenter hic ascribo, quia præter id, de quo nunc disputamus, faciunt ad totam quæstionem de Probabilitate.

18. THOM. SANCH. Num. 75. Hactenus egimus, quid in dubio superest, quando iudicium est probabile, seu opinio. Salas ait, licet tanquam probabilis opinetur Penitens non esse aliquod peccatum mortale, vel jam Confessione detectum, teneri eum ad illud confitendum, &c.

Sed dicendum est, non teneri hunc facere peccatum, quod probabilis opinione credit, non esse mortale, quia potest quæpiam licite operari, sequendo probabilem sententiam, ut satis probavi cap. præc. n. 14. nec contrarius Ecclesiæ usus testimonio aliquo ostenditur.

19. A quo ita docent Rosella, Sylvest. Gers. Henriquez, Suar. tom. 3. in 3. p. d. 22. scd. 9. n. 5. & 6. qui optimè eorum 6. ait, hoc esse verum, etsi hic iudicet tanquam probabilis, illud esse peccatum mortale, quia non teneretur quis sequi probabilioris opinionem: sed satis est probabilem, ut satis probavi cap. præc. à n. 14.

20. Notas, Surium hoc in loco, ubi de probabilitate sermo tractat (ut vel cœcus in ejus textu citato videbit) non favere solum, sed legitimam omnem probabilitatem amplecti?

Verum pergit Sanchez.

21. Atque eadem ratione idem est dicendum, quando Penitens probabiliter opinatur, se id peccatum fuisse, quamvis probabilis credat oppositum. Sic Suar. quod non obscure etiam docuit Navar. &c.

Et paulo post, id est seq. n. 77.

22. Hinc (ait) excipit Henriquez, nisi Penitens sit in mortis articulo; tunc enim ait, teneri illum conteri de illo peccato, quamvis probabiliter credat, non esse mortale; quia & si opinio probabilis excuset à culpa, non supplet tamen necessarium remissioni peccatorum medium; si fortè hoc coram Deo fuit mortale, ubi de confessione nil dixit; & quidem merito, quia probabilis opinio eum excusat à confessionis precepto, & ei periculo defectus remedii necessarii ad ejus remissionem, si fortè fuit mortale, subvenitur satis contritione illa, cum id non teneatur, durante ea opinione, faceri; & ideo contritio illa remittet id peccatum in ordine ad claves Ecclesiæ, &c.

Hæc Sanchez, qui, ut legisti, nimis perspicue docet, probabilitatem vim suam exculandi à culpa exercere, etiam in articulo mortis, quamvis non ponendi, seu supplendi illud, quod est de necessitate mediæ. Hoc enim posterior nullus, vel laxissimus Probabilista somniavit.

FINIS.

Laus Deo, Beatissime Virgini, ac Sancto Michaeli mee Civitatis Caltanissettensis Patrono.

Pars III.

XX 3 INDEX